

Erdélyi GYOPÁR

4. 2022. JÚLIUS–AUGUSZTUS

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET FOLYÓIRATA

**Panoráma
A PIETROSZRÓL**

**A kolozsvári
SZÉNAFÜVEK**

**Természetvédelmi
Terület**

TERMÉSZETJÁRÁS

HONISMERET

KÖRNYEZETVÉDELEM

Erdélyi Gyopár

2022/4. (180.) szám • 32. évfolyam

ISSN: 1583-9532

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület folyóirata

Az 1892–1948 között megjelent

Erdély folyóirat jogutódja

Megjelenik kéthavonta

Revista Asociației Societatea Carpatină Ardeleană

în limba maghiară

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Balázs Katalin (balazs.katalin@eke.ro)

TÁRSSZERKESZTŐ:

Deák László (deak.laszlo@eke.ro)

MUNKATÁRSÁK:

Dr. Bartók Attila (Környezetvédelem),

Bélfenyéri Gábor (Gombák),

János Csaba (Borvizeink, gyógyvizeink),

Dr. Kovács Lehel István (Honismeret),

Molnár Zoltán (Csillagászat),

Dr. Rusz Ottilia (Légtüneménytan)

BORÍTÓ- ÉS GRAFIKATERV: Várdai Éva

TÖRDELŐSZERKESZTŐ: Várdai Éva

NYOMDA: Mark House – Gyergyószentmiklós

KIADVÁNY-KOORDINÁTOR ÉS KORREKTOR:

Veres Ágnes (veres.agnes@eke.ro)

POSTACÍM:

Asociația SCA – EKE, O. P. 1, C. P. 41,

400750 Kolozsvár (Cluj), RO

e-mail: gyopar@eke.ro

honlap: www.erdelyigyopar.ro, www.eke.ro

A fedőlapon: Nyárelő a Pietrosz alatt

(Fotó: Dósa László)

A következő lapszám 2022. október 1-jén

jelenik meg

ELŐFIZETÉS

Az átutalás tárgyaként minden esetben kérjük feltüntetni nevüket, postai és e-mail címüket, valamint hogy „Erdélyi Gyopár előfizetés 2022”, ugyanakkor kérjük ezen adatokat az elofizetes@eke.ro címre is elküldeni.

Erdélyben:

Előfizetési díj egy évre (postaköltséggel együtt):

51 lej

• Banki átutalással:

Asociația Societatea Carpatină Ardeleană –

Erdélyi Kárpát-Egyesület

ING Bank N.V. Amsterdam – Sucursala București

Bankszámla száma:

RO74 INGB 0000 9999 0316 7890

Adószám (cod fiscal): 4960082

Banki készpénzbefizetés esetén a kezelési díjat

(10 lej) kérjük hozzáadni az előfizetés díjához.

• Postai átutalással:

Asociația Societatea Carpatină Ardeleană

(Veres Ágnes)

O. P. 1, C. P. 41, 400750 Cluj

Magyarországon:

Előfizetési díj egy évre

(postaköltséggel együtt): 5100 forint

• Banki átutalással az EKE magyarországi

számlájára:

Erdélyi Kárpát-Egyesület

Unicredit Bank

Bankszámla száma:

10918001-00000027-75640007

Banki készpénzbefizetés esetén a kezelési díjat

(500 forint) kérjük hozzáadni az előfizetés díjához.

A folyóiratban megjelent írások szerzői jogvédelem alatt állnak, azok bármilyen formában történő további felhasználása csak a forrás feltüntetésével engedélyezett. Az aláírt vagy betűjellel ellátott cikkekért szerzőik felelnek, ezek nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét.

Megjelent a 2023-as EKE-falinaptár

■ Élmeny nélkül lehet élni, de nem érdemes. Víz nélkül még tengődni is lehetetlen. Gondold csak el, hányféleképpen válik hasznodra a színtelen-szagtalan! Válgon egészségedre megmártóztatva benne, kortyolva belőle vagy csak csodálva nagyszerűségét! Legyen számodra a víztükör egy igazi tükör, melyben szemügyre veheted mostani önmagad, és megláthatod azt is, akivé válni szeretnél! Hónapról hónapra egy-egy fényképpel, a 2023-as EKE-naptárral kívánunk neked élményteliségi testi-lelki épülést!

Ára: 15 lej + postadíj (EKE-tagoknak kedvezmény); megrendelhető az elofizetes@eke.ro címen.

TARTALOMJEGYZÉK

- 1 A varázshegy bűvöletében, avagy mit jelentenek számomra a Gyimesek – Dr. Kovács Lehel István

EKE-osztályok kedvenc túrái

- 2 Az EKE Marosvásárhely KEDVENC TÚRÁJA – Panoráma a Pietroszról – Kocsis András

Egyesületi élet

- 5 Természetjárók napja Várfalván – 2022. október 1–2.
5 Felavatták dr. Flóra-Orosz Katalin mellszobrát – Veres Ágnes
5 EKE-osztályok hírei
6 Erőss Zsolt Teljesítménytúra – kilenc éve emlékezünk – Interjú András Zsolt Zümi túraparancsnokkal – Balázs Katalin
18 EKE-osztályok hírei
32 Jó példa a láthatáron: Xantus-vetélkedő – Vörös Alpár István Vita
36 Rekordokat döntögetett a Jókai és a Bánffy teljesítménytúra – Kismihály Boglárka
38 EKE-osztályok hírei
47 EKE-osztályok hírei

Nemesek nyomában

- 8 Az alsórákosi Sükösd–Bethlen-kastély – Bicsok Zoltán

Borvizeink, gyógyvizeink

- 11 A borvízpalackozók, borvíztöltődék (8. rész) – János Csaba

Belföldi túra

- 13 Via ferrata a Fehérkői-szorosban – Buchmüller Árpád

Hazajárás Erdélybe

- 14 Nyári kalandok Kézditől Szatmárig – Kenyeres Oszkár

Historikum

- 16 Pákei Lajos építész, az EKE egykori tagja – Dr. Polgárdy Géza

Csillagászat

- 18 Augusztusi meteorozás – Molnár Zoltán

Gombák

- 19 A selyemgombák nemzetsége I. – Bélfenyéri Gábor

Környezetvédelem

- 20 A Kolozsvári Szénafüvek Természetvédelmi Terület – Dr. Bartók Attila

Ökolábnymok

- 23 Emlősök „nyomában” – Láng Bori
25 Öreg házak új élete (4. rész) – Relikviából Csomafalvikum – Köllő Miklós

Külföldi túra

- 28 Képeslapok a nagyvilágból, 9. rész – Piramisok a város felett – Dr. Kovács Lehel István
30 Mesesép Föld, 14. rész – Látogatóban a királynőnél – Deák László

Fókusz

- 35 Ezek a bogarak nem is rusnyák! – Balázs Katalin

Rejtvény

- 45 Mormota-fejtörő
46 Keresztrejtvény – Kínai közmondás

TÁMOGATÓINK

nka
Nemzeti Kulturális Alap

KÉSZÜLT A MAGYAR KORMÁNY
TÁMOGATÁSÁVAL

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

I D E A
P L U S

A varázshegy bűvöletében, avagy mit jelentenek számomra a Gyimesek

**Dr. Kovács
Lehel István**
EKE-elnök

■ A Gyimesekhez személyes élmények kötnek: nagymamám és népes apai ága e különleges világ szülöttje, s gyermekkoromban már, ha meghallottam, hogy „megyünk Gyimesbe”, ujjongás, öröm, bizsergés fogott el.

Gyimes – a csángók patakországa. A keleti Nap felé mondott imák hitvilága. Babba Mária virágoskertje. Az ezeréves határ, a mindenre elszánt határőrök, határvadászok gyepűje. A téli és a nyári szállások világa, ahol forrás, patak, legelő, kaszáló, hegy, domb, völgy, erdő, kaliba, tanya, falu olvad össze egy varázslatos

egészbe, és ahol ma is vallják, hogy ha vége is lesz a világnak, ott, a Naskalat alatt megmarad az élet, s minden újrakezdődik. Lidércek, ördögök, rekegők, sárkányok, törpék, boszorkányok, szépasszonyok, kuruzsmások, fermekások, halottlátók, igézők, táltosok, jósök, tudós pásztorok, füvesemberek, házikegyók, víziborjúk, álomfejtők, ráolvasók, ónöntők, vízvetők, legendák, mondák, hiedelmek és fohászok mindensége, kerekésege. A népzene, a néptánc, a népi hangszerek territórium, ahol sír a plusz húrú hegedű, ahol bűg a gardony, ahol ropják a héjszát, a verbunkot, a korobjászkat, a kerekest, a porkát, a háromsírülöst s még ki tudja hányféle táncot. A népviselet világa: bőrv, varrott bőrmellény, kendő, szőttés lap- vagy lepelszoknya (katrinca), bernyéc, ing, kalap, kendő nyújt szemet kecsegtető látványt.

Gyimes – ahol az ősi találkozik a szakrálissal. A világ, amelyet már gyermekkorom óta ismerek, nem ottlakóként, csak vendégként, visszajáróként. Amolyan más univerzumként, amelyet minden évben legalább egyszer meglátogatok: egy varázslatos mesevilág, álomszország, káprázat, ábránd, illúzió, amely pár napra elfeledteti a mindennapokat, ahol egyszerűen jó lenni.

És most az EKE ebben a világban ver tábort, itt szervezi meg XXIX. Vándortáborát. Itt érintkezünk az Anyafölddel, itt tekintünk fel az azúrkék egekbe, itt járjuk be a hegyeket, itt ízleljük meg a patakokat, itt sétálunk a dombok hús fái alatt, itt szívjuk magunkba a természet, a táj, az élet varázsát.

Egyszóval: „megyünk Gyimesbe”, s mint gyermekkoromban, ismét ujjongás, öröm, bizsergés fog el.

Mert a Gyimesekben lenni jó, mert a Gyimesekben táborozni jó.

A Csíkszéki EKE szervezésében tárulnak fel a hely csodái: az ezeréves határ, a határkövek, a határmezsgye, a 30-as vasúti őrház, a kontumáci vesztegzár, mellette a temető, ahol őseim csontjai is porladnak, a Rákóczi-vár híres lépcsőivel együtt, s távolabb a felettük őrködő Apa-havas. Deáky András áldásos munkásságának gyümölcsei, a királyi váróteremmel megépített nagyállomás, a Jávárdi-patak szurdoka, André Csaba birodalma, Antalné Tankó Mária szellemi öröksége, a borospataki skanzen varázslatos világa és Molnár Szabolcs csángó estéi, Kóstelek eldugott falva és Vaszi Levente népdalai, az Ugra-tető s a megannyi más kereszt, Sebő Ödön világa és a 32-es határvadász emléktúra zarándoklata, az egykori monarchia kaszárnyái, Rácz Árpád helyismereti túrái. A Bagolyvár, a Muhos-tető káprázata, valamint Prezsmer Fülöp esztenája, Dani Gergely plébános templomépítő kitaratása, a nemzetközi tánc-táborok és még ezernyi más csoda. Felsorolni is nehéz – s aki mindezt lehetővé teszi: Berszán Lajos atya, a gyimesfelsőlaki Árpád-házi Szent Erzsébet Líceum alapítója, lelke, működtetője, a tábor helyszínének biztosítója.

„Megyünk Gyimesbe!” Tábort verünk, bejárjuk a vidéket, átéljük a csodát, a varázslatot, magunkba szívjuk a táj bűvöletét, hogy mindezek maradandó nyomokat hagyjanak bennünk.

Mert ha valaki a Gyimesek völgyében csak egyszer is megfordul, lelkében bárhova magával viszi a völgyek, a patakok, a hegyek, a táj és az ott élő csángók szellemét! ■

Az EKE Marosvásárhely KEDVENC TÚRÁJA

Íme az EKE Marosvásárhely kedvenc túrája! Ezzel veszi kezdetét az a sorozat, melyben bemutatjuk az EKE-tagszervezetek kedvenceit, melegen ajánlva ezeket a természetjárást kedvelőknek.

Panoráma a Pietroszról

Útvonal: Ilva völgye (Kelemen-havasok Nemzeti Park határa) – Pietrosz – Ilva völgye

Táv: 21 km

Szintkülönbség: 1200 m

Menetidő (pihenőkkel együtt): 9–10 óra

Kinek ajánlott: nehéz magashegyi túra edzett, jó erőben levő résztvevők számára; az időjárás függvényében leginkább nyáron és ősszel ajánlott (júniusban még, novemberben pedig már találhatunk havat)

Látnivalók: a Kelemen-havasok magaslatai és völgyei tárulnak szemünk elé fentről, de tiszta időben Erdély távolabbi vidékeiben, a Kárpátok vonulatában gyönyörködhetünk a Radnai-havasoktól a Fogarasi-havasok térségéig. A figyelmes szemlélő azonban a Kelemen-havasok Nemzeti Park növény- és állatvilágának számos képviselőjét is felfedezheti útja során, ilyenek például a tiszafa, cirbolyafenyő, rododendron, tárnicsfélék, fehér kökörccsin, harangrojt, szirti sas, siketfajd, medve, szarvas, hiúz, vipera.

■ **Vannak helyek, amelyek – bizonyos okokból – valósággal vonzzák, motiválják a turistát.** Ilyen több hegységünk legmagasabb csúcsa, esetleg olyan nevezetes magaslata, melyet eleink szent helyként tiszteltek, vagy amelyekhez múltbeli történelmi események kapcsolódnak. A Kelemen-havasoknak, amely a Keleti-Kárpátok belső, vulkáni vonulatának legmagasabb, meglehetősen nagy kiterjedésű hegysége, egyik ilyen hangzatos, viszonylag népszerű célpontja a legnagyobb tengerszint feletti magassággal rendelkező csúcsa, a Pietrosz. Lehet, vannak, akik az idegenül hangzó név hallatán magyar megfelelőt keresnek, esetleg megkísérlik lefordítani, de – bár volt már próbálkozás magyarítására (Nagy-Köves) és elnevezték magyar történelmi személyiségről is (Teleki-csúcs) – a történelmi múltat, az egykori írásokban szereplő említéseit figyelembe véve ez a többek közt Wass Albert által is használt névalak tűnik a leghitelesebbnek.

A Pietroszt nem feltétlenül a 2100 méteres magassága és nem csupán a környező oldalak meredeksége teszi nehezen

3

4

5

elérhetővé, hanem a Kelemen-havasok hosszan elnyúló hegy-lábait szabdaló patakvölgyek mentén kialakított kövezett fakitermelő utak szinte folyamatosan változó állapota is. Az Ilva-völgyi fakitermelő út, ahogy a hegység déli oldalának patakvölgyeit követő erdei utak szinte mindenike, közel húsz kilométer hosszú, ami motorizált jármű nélkül csak többnapos túra árán teszi megközelíthetővé a Kelemen-havasok gerincvonulatának célpontjait. Az út pillanatnyi állapotáról ajánlott a Maros Megyei Hegyimentő Szolgálat illetékeseinél érdeklődni (0365-430940 vagy 0728-289442, esetleg salvamont@cjmures.ro).

Járműveinket a Negoj- és a Nagy-Köves (Pietrosz)-patak torkolatánál – vagyis a Nagy-Ilva kialakulásának pontjánál –, a Kelemen-havasok Nemzeti Park határánál hagyva, a Negoj völgyének kék kereszttel jelzett, rendszeresen karbantartott turistaútván kezdjük túránkat. A mindvégig fenyvesben vezetett út északkelet felé kanyarog, több ízben keresztezve a patakot. Felfelé egyre alacsonyabb fák között kapaszkodunk, és a Negoj-nyereg előtti nyíltabb terepre érve bal kéz felől feltűnnek a Magyar-Negoj hegyvállának sziklái. A sziklák alatti tisztáson egy néhány éve átadott védkunyhót találunk. Ezen a szakaszon az ösvény havasi virágok között, egyre meredekebb oldalon vezet, fokozatosan távolodva a pataktól. Még néhány erdősávot keresztezünk, több helyen források csörgedeznek a füves talaj kövei között, majd a pásztorösvényre emlékeztető turistaúton kijutunk a pihenőhellyel ellátott Negoj-nyeregbe (1705 m).

Innen a Pietrosz felé balra, északnyugatra kell folytatnunk utunkat a piros sáv jelzés mentén, a törpefenyők közt kanyargó keskeny ösvényen. Érdekes azonban legalább egy szusszanás erejéig körülnézni innen, megcsodálni a hegység hatalmas kaledonját a környező gerincekkel, a Dornavára felé lefutó mély völgyekkel. Közvetlenül előttünk az egykori Román-Negoj helylén a múlt század 60-as éveiben létesült kénbánya maradványa és ennek meddőhányói éktelenkednek. Jó látni azonban, hogy a mindvégig veszteségesen működő, 1997-ben végleg bezárt bánya körül a természet lassan, de biztosan visszahódítja a tőle annak idején elrabolt területet.

A Negoj-nyeregből, ugyancsak a piros sávval jelzett gerincúton egy másik lehetséges túracélpont a tőlünk délkeletre magasló Kis-Köves megkerülésével a szintén kitűnő kilátással bíró Rekettyés-tető lenne. Odáig a táv nagyjából ugyanakkora, mint a Pietroszig előttünk álló szakasz hossza, de szintkülönbségben mintegy száz méterrel kevesebb.

6

1. A Pietrosz-csúcs előtt (FOTÓ: KAKUCS ZSOLT)
2. A Román-Negojon a természet lassan visszahódítja az egykor elrabolt teret (FOTÓ: KAKUCS ZSOLT)
3. Tisztásra érve a Magyar-Negoj szikláit láthatjuk a magasban (FOTÓ: KAKUCS ZSOLT)
4. Törpefenyő közt kanyarog az ösvény a Magyar-Negojra (FOTÓ: KOCSIS ANDRÁS)
5. Pihenő a Negoj-nyeregben (FOTÓ: KAKUCS ZSOLT)
6. A Kelemen-gerinc látványa a Pietroszról (FOTÓ: KOCSIS ANDRÁS)

Végtelennek tetsző fenyves a Kelemen-havasok Nemzeti Parkban
(FOTÓ: KOCSIS ANDRÁS)

A Negoj-nyeregben halad át a Mária Terézia-út, a 18. századi védelmi célokat szolgáló határőrútból kialakított turistaösvény is. Ez nagyjából a hegység gerincét követi, de innen a hegység legmagasabb tömbjét (a Pietrosz és a Magyar-Negoj térsége) az északkeleti-északi (moldvai) oldalon kikerülve vezet tovább, nagyjából 1650 méteres szintet tartva, hogy a Gruja-tető előtt visszacsatlakozzon a gerincet követő piros sávós ösvénybe. Ezt a Moldva felé jó kilátást biztosító utat eredetileg Mária Terézia uralkodása (1740–1780) idején, 1762-ben építették ki, az akkor Habsburg Birodalom részét képező Erdély, valamint a török uralom alatt álló Moldva között.

A Negoj-nyeregből túránk legmeredekebb szakasza következik, ahol az ösvény eleinte törpefenyők közt kanyarog, majd felfelé haladva egyre sziklásabb részeket kapaszkodunk. Kétezer méter környékén rövid a nyár, júniusban, de van úgy, hogy még júliusban is lehet hó, és ahogy az idő felmelegszik, a természet siet, mintha igyekezne kihasználni a rendelkezésére álló néhány hetet, hónapot. Ilyenkor a vegetáció gyors fejlődésnek indul, és számos virág pompázik, elterelve figyelmünket a mászás fáradalmairól. Amint egyre fennebb jutunk, egyre szélesebb kilátás bontakozik ki körülöttünk, egyre inkább felülről csodálhatjuk a nyeregből látott vidéket is. Ezért érdemes időnként megállni, szemlélődni, míg kifújjuk magunkat. A meredek kaptató tetejére érve, az ott álló keresztből szinte teljesnek tűnik a mélységben körös-körül elénk táruló táj látványa, de ahogy az első pillanatok elragadtatásából magunkhoz térve figyelmebben körülpillantunk, észrevesszük északnyugaton a gerinc folytatását,

A Pietrosz a Magyar-Negojról (FOTÓ: KOCSIS ANDRÁS)

végében egy kövekkel borított kúpszerű magaslattal, amely még mindig takarja a mögötte lévő térséget. Igen, a Keleti-Kárpátok számos közelebbi és távolabbi magaslatáról, kilátópontjáról szembetűnő, úgynevezett „nagy trapéz” fölött tekintünk át, melynek túlsó végében a Pietrosz csúcsa magaslik.

Sokan a „trapéz” délkeleti, kereszttel ékített magaslatát nevezik Magyar-Negojnak, de régebbi térképek tanúsága szerint a trapézszerű magaslat közepe tájának sziklás bérce lenne a 2081 méter tengerszint feletti magassággal rendelkező tető.

Miután fellélegeztünk a mászást követően, folytathatjuk túránkat a térképen jelölt Magyar-Negoj sziklás magaslatán át az immár közelinek tűnő Pietrosz felé. A nehezen járható, egyenletlen terep figyelemre int. Az odáig előttünk álló távolság pedig van még pár kilométer, aminek leküzdése jó erőnlétet igényel. Ráadásul ahogy egyre közelebb jutunk a hatalmas kőrakásnak tetsző kúphoz, melyet mintha valami óriások raktak volna játékos kedvükben, tapasztalhatjuk, hogy mennyire figyelmes léptekkel – nehogy valamelyik kő kimozduljon lábunk alól – mászható meg az a néhány tíz méternyi szintkülönbség, amellyel a Pietrosz kimagaslik környezetéből. Végül kőről kőre lépegetve az alig látható ösvényen felkanyarodunk a csúcson álló kereszthez, amely a Kelemen-havasok legmagasabb pontján dacol a széllal s az időjárás viszontagságaival. Az innen elénk táruló látvány kiegészül az északnyugati irányban elterülő vidékkel, végignézhethetünk a Kelemen-havasok hegyei és völgyei, Nemzeti Parkjának hatalmas erdőrengetegei felett, melyeken túl – különösen tiszta, páramentes időben, amilyenhez főleg hűvös szeptemberi és októberi napokon lehet szerencsénk – a Kárpátok vonulatának hegyeit fedezhetjük fel, az északon feltűnő Radnai-havasoktól a Dél-Erdélyt övező Fogarasi-havasok jellegzetes, fűrészfogszerű gerincéig.

Amennyiben több napot tervezünk a hegyen tölteni, folytathatjuk túránkat a gerincen a Ruszka-sziklák alatti védkunyhó felé. Ha pedig autóbusszal terveztünk egynapos, de nagyobb túrát, átirányítva buszunkat az Ilvai-Tiha torkolatához, jó menetritmussal a Pietrosz sarkán keresztül, a már említett Ruszka- és Tiha-tető sziklái mentén lejuthatunk az Ilvai-Tiha-patak menti útra. Egy ilyen túrához azonban ajánlott kora hajnalban indulni és fejlámpákkal felszerelkedni, mert – a túratáv hosszúsága miatt – főleg nyár vége felé és ősszel fennáll az elsötétedés veszélye.

Egy napra tervezett túra esetén ha az autót a nemzeti park határánál hagytuk, a felfelé már megismert úton ereszkedünk vissza. Ez lényegesen kevesebb időt vesz igénybe a feljutásnál, de a nehéz terep odafigyelést és állóképességet igényel. ■

Kocsis András

FOTÓ: VERES ÁGNES

Természetjárók napja Várfalván 2022. október 1–2.

■ Az Erdélyi Kárpát-Egyesület 2012-ben megvásárolt várfalvi ingatlana, az EKE-Vár az elmúlt 10 évben az erdélyi természetjárók és EKE-tagok egyik bástyája lett. Itt szoktuk szervezni két évente az

EKE-napokat, a tavaly itt ünnepeltük az EKE 130 éves évfordulóját. Idén ősszel egy kissé más rendezvényre hívjuk az EKE tagjait, mely ötvözné a kultúrát, a közösségépítést és a természetjárást.

Szombaton, október 1-jén tartjuk az oly szükséges őszi közmunkát, időközben a kertben a NECC (Nature Education Community Center) képviselői természetismereti foglalkozásokra várják a várfalvi gyerekeket.

Délután 6 órakor lesz Kádár József emléktáblájának elhelyezése és felavatása a várfalvi szülőházán. Kádár József (Várfalva, 1850 – Dés, 1939) erdélyi magyar tanár, szakíró, közeleti személyiség volt. Az emléktáblát az EKE, a dési Kádár József Egyesület és Várfalva Önkormányzata avatja fel. Beszédet és előadást tart Szász József történész, a dési Kádár József Egyesület képviselője.

Vasárnap, október 2-án reggel ajándéktúrát szervezünk a közmunkán résztvevőknek a Torockói-medence egy kevésbé ismert látványosságához, a Dاتا-csúcsra (884 m), ahonnan gyönyörködhetünk a Kőközi-szoros szikláiban, a Nagyenyed felett emelkedő Pilis-csúcsban, a Bedellő vonulatában, illetve az egész torockói völgyben.

A rendezvényre szeptember 23-ig lehet bejelentkezni e-mail-ben (eke@eke.ro) vagy telefonon (0723 159 000).

EKE Gyergyó

■ A Szent Anna-forrás és tanösvény, valamint a kilátó megismerésére Ditróba hívta a természetjárókat Bardocz Ferenc május 1-jén. A 6 kilométeres, 170 méteres szintkülönbségű gyaloglásra és élménygyűjtésre tizennyolcan jelentkeztek.

■ Szintén tizennyolc ekés vállalkozott, hogy részt vesz a május 7-re meghirdetett munkatúrán. A gyergyószentmiklósi dendrológiai park nagytakarítására, közös együttlétre és ismeretszerzésre is várták a gyergyóiakat, így aki igent mondott a meghívásra, ma már tudja a választ az alábbi kérdésekre: Tudtad, hogy „elkártyázták” a Csiky-kertet? Hogy volt idő-

szak, amikor csak évente egy alkalommal mehetett be a város lakossága a kertbe? Hogy növényvilágának köszönhetően gyógyterápiára, légúti megbetegedések kezelésére bizonyítottan alkalmas? Tudod, hogy hol működött a tüdőszanatórium a Csiky-kertben? Tudod, hogy milyen ritkaságnak számító fafajták találhatóak meg itt még mindig? (Balázs Katalin)

Felavatták dr. Flóra-Orosz Katalin mellszobrát

■ A szenior úszóvilág bajnok dr. Flóra-Orosz Katalin (1934–2021) mellszobrát avatták fel június 11-én a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Sportparkjában, az atlétikapálya mellett.

„Az a perc, amelyet most átélek, tele van érzellemmel és fájdalommal. Köszönetemet fejezem ki azoknak, akik mellettem álltak, elsősorban Ion Ristea szobrásznak, a mű alkotójának. Nővérem már tizenhárom évesen, 1947-ben sportmesteri címet nyert. Nyugdíjazása után világszerte ismert úszóbajnokká,

személyiséggé vált. Több szenior úszó világbajnokságon vett részt és 17 rekordot döntött meg. A nővérem tele volt jószággal és életével példát mutatott” – mondta a szoboravatón Maier-Orosz Judit, az úszóbajnok húga.

Orosz Endre (1871–1945), az EKE főtitkára, az *Erdély* című turisztikai folyóirat szerkesztője unokájaként dr. Flóra-Orosz Katalin testvérével, Maier-Orosz Judittal közösen nagylelkűen támogatta az EKE várfalvi közösségi házának építését. (vá)

FOTÓ: VAS GÉZA

Eröss Zsolt Teljesítménytúra – kilenc éve emlékezünk

Interjú András Zsolt Zümi túraparancsnokkal

FOTÓ: ANDRÁS JUDIT

Még a vírus sem tudott gátat szabni az emlékezésnek. Minden esztendőben, ahogy a lehetőségek engedik, teljesítménytúrát szerveznek Eröss Zsolt emlékére. A hely az a város, melynek díszpolgára volt, az osztály a Gyergyói EKE, melyhez tartozott, a trasszé pedig az egykori gimnáziuma és az első gyilkostói mászóhelyei közötti táv. A természetjáró nem felejt – bizonyítja a teljesítménytúra, melyről András Zsolt Zümmel beszélgettünk.

■ – Ha visszagondolunk, Zsolt eltűnése után egy évvel már Gyergyószentmiklóson talákoztak azok, akik nem siratni, hanem emlékéit és életfelfogását életetni akarták. Hogy is voltak a teljesítménytúra kezdetei?

– Nem volt a gyergyóiaknak teljesítménytúrájuk, de a Gyergyói-havasok kiterjedése, a Hagymás-hegység gazdagsága nemcsak egy útvonal, hanem évente más és más trasszék kijelölését is lehetővé tette. Fontos volt számunkra az, hogy a résztvevők így jobban megismerhetik a térséget és méltóképpen emlékezhetünk Zsoltra, az egykori túratársra.

– **Te lettél a túraparancsnok...**

– Amikor a teljesítménytúra-szervezés szóba jött, és eldöntöttük, hogy többszakaszos, tömegrajtos lesz, akkor

vetődtek fel kérdések: ki járja le, hogyan lesznek leírások és térképek, honnan lesz pénz ahhoz, hogy erre valakit felkérjünk. Én voltam az, aki erősködött, hogy erre nem kell külső ember, nem kell erre pénzt költsön az EKE. A Gyilkostó Adventure kalandversenyeihez is én készítettem nagyjából az anyagot, hát így ragadt rám a feladat. És azóta is én csinálom. Elnézőbb vagyok más teljesítménytúra-parancsnoknál, az is elismerő oklevelet, teljes ellátást kap, aki nem tudja megtenni adott idő alatt a távot, bejelentkezhetnek családok is, jöhetnek kisgyerekek szülői felügyelettel, külföldieket is szívesen látunk. Én hiszek abban, hogy az emberség a szabályok szigorát felrúghatja, és nem bánom, hogy emiatt emléktúra jellege is van a teljesítménytúrának.

– **Milyen változások voltak az évek során?**

– Húsz, harminc és ötven kilométeres távokkal számoltunk, de mivel Gyilkostó légvonalban is több, mint 20 kilométer, ezek a számok hozzávetőlegesek, 21–24, 31–34 és körülbelül 50 kilométeresek, attól függően, hogy melyiket választjuk ki arra az évre. Az igény úgy diktálta, hogy a negyedik teljesítménytúrára már kérekpárosok is benevezhettek. Az évek során nagyon sok élsportoló is jelentkezett, ők hihetetlen időket futnak: ötven kilométert hat óra alatt, a harminc kilométerest három óra és pár perc alatt. Az érdeklődők száma egyre növekedett, az első két évben megközelítettük a 300 benevezőt, a harmadik, negyedik és ötödik kiírásnál már Erdély legnagyobb teljesítménytúrájáról beszélhettünk, hiszen a szervezőkön kívül is meghaladtuk a 600 személyt. Világosan látszott az is, hogy ha kellőképpen népszerűsítjük határon túl, akkor nagyobb a külföldiek jelenléte. A legtöbben, körülbelül 20 százalékyian Magyarországról érkeztek, de volt benevező Nagy-Britanniából, Németországból, Hollandiából is.

– **Mit mondhatunk el a szervezőkről?**

– A szervező csapat nagyon lelkes, a Gyergyói EKE az egyik legnagyobb osztály, a tagjai lelkesen támogatják a rendezvényt, a kezdetektől odateszik a csontot, minden ellenőrzőpontot le

2

3

kicsengetéssel és egy versennyel, amely a sportolókat, a futókat és a kerékpárosokat csábította el. Sok változás volt, így például gazdát váltott a gyilkostói Nap-sugár villa, így a célt át kellett helyezni a Gyilkostó vendéglő parkolójába. Igaz, jól jártunk, sok támogatást élveztünk Portik Csaba tulajdonos részéről. Egyébként kevesebb pénzből kellett gazdálkodnunk, és emiatt megemeltük a részvételi díjat, nem volt más választásunk, de a jó hírek sorába tartozik, hogy a hegyimentők és a hegyi csendőrök újra segítségünkre voltak.

– **Jövőben éppen 10 éve, hogy Zsolt nem jött haza a hegyről. Hogyan tervezitek a teljesítménytúrát?**

– Olyan teljesítménytúrát szeretnénk szervezni, hogy nyomot hagyjon minden egyes résztvevőben. Azt még nem árurom el, hogyan, de azt elmondhatom, többnapos turistatalálkozó keretében zajlik majd, teret adva a minőségi együttlétnek, az összetartozás megélésének. A hazatérésen lesz a hangsúly, ezt fogjuk megélni, megünnepelni.

– **Szerinted Zsolt ehhez mit szólna?**

– Nem voltam túl közeli kapcsolatban Zsoltal, többször túráztam vele, minden egyes előadásán ott voltam, dedikált is nekem. Barátnak nem mondhatom, de ismerősök voltunk. Feltekintettem mindig rá, és azt fogadtam meg, hogy amíg az egészségem engedi, irányítom a teljesítménytúra-szervezést. Én ezt Zsoltért bármikor megteszem. És hogy ő erre mit mondana? Azt, hogy ne hagyjad, Zümi! ■

Balázs Katalin

tudunk fedni a saját embereinkkel. A tagság magáénak érzi ezt a teljesítménytúrát, mindent megtesz, hogy színvonalra megmaradjon.

– **Évszámok szerint nyolcadik, a meghívókon mégis hetedik teljesítménytúráként szerepelt a legutóbbi?**

– Sokat vacilláltunk ezen, ugyanis a világvárvány idején tavaly is megszerveztük mi, de csak kicsiben, a lehetőségekhez mérten, így inkább emléktúra jellege volt. Így a teljesítménytúrák sorában az idek a hetes számot viselte. Azt is mondhatjuk, hogy kétszer volt hetedik. Ez kicsit bekavar a jubileumi szervezésbe is, de megoldódik.

– **Milyen volt tehát az idén tartott hetedik teljesítménytúra?**

– A mostani szervezést is érintette a járvány, nem tudott fogadni a Salamon Ernő Gimnázium, nem tudtunk szállást biztosítani, az Erőss Zsolt kabinetet, a relikviákat sem lehetett megszemlélni. A részvételi arány a korábbi teljesítmény-

túrához képest szinte felére csökkent, szervezőkkel együtt 370-en voltunk. Újdonságként bevezettük az online-regisztrációt, ez pozitív eredményt hozott, de tény, hogy még mindig vannak, akik a vírustól tartva inkább kimaradnak a rendezvényekből. A létszámot csökkentette az is, hogy a dátum egybeesett a

1. Mindig emlékezéssel és áldással indul a túra
2. Mementó a gimnázium előtt
3. Babér helyett gyermeklancfű-koszorú
4. A szervezők népes csapata. Megalapított büszkeség

4

Az alsórákosi Sükösd- Bethlen- kastély

FOTÓ: BICSOK ZOLTÁN

1. Gr. Bethlen Sámuel címeres emlékköve
2. A hengeres bástyák egyike
3. A kastély főhomlokzata
4. Falrészlet lőrésekkel és szuroköntőkkel

■ A Brassó megye északi részén fekvő Alsórákos az írott forrásokban 1377-ben Racus alakban tűnik fel, mint Meggyes nembeli Pónya fia Mihály tulajdona. 1417-től a vargyasi Daniel családé volt, a század második felében azonban már Sükösd-birtok – Olthévízzel, Datkkal, Mátéfalvával és Ürmössel együtt –, 1455-ben Rákosi Sykösd Mihályt említik a források itteni birtokosként.¹

A Sükösd család birtokközpontja a Küküllő vármegyei Nagyteremiben volt, előnevüket is onnan írták. A család első országos jelentőségű tagját, Sükösd Miklóst (†1494e.) 1470-ben a székelyek alispánjaként és Törcsvár várnagyaként, 1481-ben pedig Küküllővár várnagyaként említik. Egy későbbi családtag, Sükösd Benedek 1556-ban, az erdélyi katolikus egyház javainak szekularizációjakor Izabella királyné biztosaként szerepel. Az egyik Sükösd-lány, Katalin bethleni Bethlen János (†1589) felesége lett – az ő unokája volt a történetíró Bethlen János –, így a Sükösdök és a Bethlenek között szoros atyafiság volt már a 16. század közepétől. A család legismertebb tagja nagyteremi Sükösd György (1589–1631), Bethlen Gábor fejedelem tanácsosa volt, aki 1629-ben diplomáciai feladatot is ellátott, a fejedelem őt bízta meg, hogy fogadja Kéry János magyar követet Gyulafehérváron.² Ő építtette fel 1624-re az ősi alsórákosi birtokon a reneszánsz várkastély központi magját, a család egy korábbi udvarházának felhasználásával. Néhány évvel később, 1631-ben azonban váratlanul megbetegedett és végrendelkezett: az alsórákosi kastélyt és a hozzá tartozó három falut (Alsórákost, Mátéfalvát és Datkot) feleségére, Borsovai Erzsébetre hagyta mindaddig, amíg férje nevét viseli, azzal a kitételrel, hogy ha férjhez menne, a várkastélyt és tartozékait a hagyakozó rokonai, gyekei Wesselényi Boldizsár és búni Bethlen Ferenc kapják meg, akik háromezer magyar forinttal tartoznak kárpótolni az özvegyet.³

Az építető halála után az alsórákosi kastély kézről kézre járt. 1633-ban I. Rákóczi György fejedelem részére foglalták le, ő pedig eladta szentmártonmacskási Macskási Ferenc udvari alkapitánynak. Macskási halálakor II. Rákóczi György visszaváltotta, majd 1660-ban Barcsai Ákos mindszenti Budai Péter (†1690) országos adóperceptornak adományozta. Cserei Mihálytól tudjuk, hogy Teleki Mihály szemet vetve Budai alsórákosi birtokára, család módton igyekezett őt csödbe juttatni és birtokára kezet tenni. Budait szorult helyzetéből komája, bethleni Bethlen János több ezer forintos kölcsöne segítette ki.⁴ A vízkórságban szenvedő Bethlen János élete alkonyán a gyermektelen Budai Péternek adta örökbe legkisebb fiát,

Sámuel, így Budai halálát követően, 1694-ben Alsórákos Bethlen-kézre került. A kastély újjáépítése már bethleni gr. Bethlen Sámuel (1663–1708) érdeme.

Bethlen Sámuel 1691-ben lépett az országos politika színterére, ekkor lett ugyanis Küküllő vármegye főispánja és a császári hadak ellátását biztosító országos főbiztosság felügyelője. Az 1696. évi gyulafehérvári országgyűlésen táblai ülnökké nevezték ki, 1699-től pedig a maroszéki főkapitányságot is megkapta. A közszereplő Bethlen Sámuel portréjához hozzátartozik, hogy mintegy családi hagyományként, 1697-ben elvállalta a marosvásárhelyi kollégium gondnokságát is. A császárpárti maroszéki főkapitányt Rabutin főhadparancsnok Rákóczi Ferenc kurucai ellen küldte, ötszáz főnyi seregét azonban 1703. szeptember 20-án Szentbenedeknél szétverték, s Bethlen is csak futással menthette meg az életét. A Gubernium tagjai és a Habsburg-hű arisztokraták a császári hadakkal megerősítve Nagyszebenbe húzódtak. Így tett Bethlen Sámuel is, aki 1708-ban bekövetkezett haláláig az erdélyi rendek egyik legtekintélyesebb személyisége volt Szebenben.⁵

Az alsórákosi birtokot fia, gr. Bethlen Imre (1698–1765) kővári főkapitány, dobokai főispán örökölte, ő azonban nem hagyott utódot maga után, így az itteni jószág oldalágon öröklődött a családban: előbb unokaöccse, Bethlen János (1718–1788), majd annak fia, id. Ádám (1750–1789) és unokája, ifj. Ádám (1789–1863) következett. Az utóbbitól 1845-ben három testvér, gr. Bethlen József, Lipót és Ferenc, ifj. Ádám harmadfokú unokatestvérei vásárolták meg az uradalmat. Az utolsó Bethlen családbéli tulajdonos Lipót fia, gr. Bethlen Mihály (1821–1888) volt, aki az 1860-as években eladta a birtokot az Erdélyi Kereskedelmi és Hitelbanknak, így Alsórákos másfél évszázad után idegen kézre került. Utóbb a bank fő részvényese, az Afrika-utazó széki gr. Teleki Samu (1845–1916) birtokába került az uradalom, aki azonban keveset tartózkodott új szerzeményében, és 1903-ban maga is túladdott rajta, ekkor az épületgyűttest a helyi közbirtokosság vásárolta meg 420 ezer koronáért.⁶

Az alsórákosi várkastélyt a 17. századi kerekbástyás kastélytípus jeles erdélyi példajaként ismerjük. A szabályos négyszög alaprajzú épület hengeres saroktoronyait olasz bástyák védik, bejárata egy több emelet magas kaputornyon át vezet, amelynek homlokzatán még látni bethleni gr. Bethlen Sámuel kigyós címerét az 1700-as évszámmal.

A várkastély építéstörténetében négy szakaszt különíthetünk el, melyeket egy-egy birtokos úr neve fémjelez. A kezdetek Sükösd György nevéhez kötődnek, aki a 17. század első

1 Kelemen Lajos: *A nagyteremi Sükösd család*. In: *Művelődéstörténeti tanulmányok I.* Sajtó alá rendezte Sas Péter. Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár, 2006. 334.; Vistai András János: *Tekintő. Erdélyi helynévkönyv*. Harmadik kötet Q–Zs. 814. – https://web.archive.org/web/20110710230724/http://www.fatornyosfalunk.com/helynevkonyv_-3_-kotet_Q-Zs.pdf

2 Kelemen Lajos: *I. m.* 333–339.

3 A végrendeletet közli: Kelemen Lajos: *I. m.* 314–317.

4 Cserei Mihály: *Erdély története [1661–1711]*. Sajtó alá rendezte Bánkúti Imre. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1983. 149.

5 Bicsok Zoltán–Orbán Zsolt: *„Isten segédelmével udvaromat megépítettem...” Történelmi családok kastélyai Erdélyben*. Gutenberg Kiadó, Csíkszereda, 2011. 139.

6 Fehér János: *Az alsórákosi kastély*. – <https://hu.castelulslukosdbethlen.ro/tortenelem/>

évtizedeiben egy, vélhetően a 15–16. század fordulóján már létezett udvarházat építtetett át négy sarokbástyás várkastéllyá, ő azonban nem érte meg a munkálatok befejezését. A négy sarokbástya, valamint az ezeket összekötő, lőrésekkel, szurokontőkkel ellátott, belső védőfolyosós fal nem sokkal halála után, 1637 körül készülhetett el, már Macskási Ferenc birtoklása idején.⁷

A munkából jutott Budai Péternek és gr. Bethlen Sámuelnek is, akik az építkezések további két szakaszának megrendelői voltak. Az előbbi építtette az 1660-as évek folyamán az emeletes keleti szárnyat, az utóbbi pedig a század végén a déli szárnyat és a templomtoronyra emlékeztető kaputornyot, melynek elkészültét címeres, évszámos kőtábla örökítette meg.⁸ Ez utóbbi felirata: „COMES SAMVEL DE BETLEN COMES COMITATUS DE KÜKÜLLŐ, AC SEDIS SICULICALIS MARUS CAPITANEVS VTROBIQUE SUPREMUS 1700”.

A kastély 1698. évi leltára már említi a háromszintes, „veres és zöld sendellyel” fedett tornyot, melyben „vagyon egy ütő óra és egy harang”. Ekkorra már teljes egészében kiépült a keleti épületszárny, ennek emeletén foglaltak helyet a reprezentatív termek (*Asszony Háza*, *Leány Asszonyok háza*, a *Gróf ő Nagysága háza*). A *Stukátúrás nagy Palota*, amely a leginkább szolgálhatta a család reprezentációs igényeit, a *Gróf háza* és a *Vendég ház* között húzódott. A bástyákban található helyiségeket raktározásra használták: az északkeleti bástyában volt a ruhatár, az észak-nyugatiban a fegyverraktár. A keleti szárny alsó szintjén ugyancsak raktárhelyiségek, valamint a személyzet számára fenntartott lakóterek foglaltak helyet (katonák háza, gabonás ház, sütőház, valamint a bástyák alatt boros- és káposztáspincék). A déli szárny földszintjén a tisztek háza és a rabok háza mellett egy puskaportartó kis boltot is összeírtak.

A Palota 1694–1698 között keletkezett stukkóit ma már csak fényképekről ismerjük, de Erdélyben szokatlanul jó minőségűnek számítotak. A négy évszak allegóriáját, a bekötött szemű Cupidót, növényi motívumokat, illetve a Bethlen és a Nagy család címereit, illetve az építtető házaspár kezdőbetűit ábrázolták.⁹ Az ismeretlen mesternek tulajdonított munka, amely „az első barokk plasztikai alkotás” Erdélyben, 1918-ban megsemmisült.¹⁰ A Palotán kívül egyéb helyiségek is rendelkeztek stukkókkal, így az Úr Háza és az Asszony Háza is, ezek feltehetően még Bethlen Sámuel építkezései előtt elkészültek.

A 18. század derekán, de mindenképp 1765 előtt gr. Bethlen Imre megrendelése nyomán jött létre a déli szárny emeletéhez kapcsolódó Hosszú Bolt, egy fiókos, dongaboltozatú helyiség, mely a déli torony első emeletén található helyiséget a délkeleti bástyában található Asszony Házával kötötte össze. Ő magasította az eredetileg háromszintű kaputornyot ötszintessé, de ő építtette a kastély külső udvarára bejárást engedő faragott, festett kaput is, illetve több gazdasági épületet (Conservatorium, Élés Kamara, Gabonás, Kovács műhely, Lakatos ház, Ló Oskola, Ló Hágató Szín).¹¹

Az alsórákosi várkastély állaga a nagy vadász, széki gr. Teleki Samu birtoklása idején, a 19. század utolsó harmadában

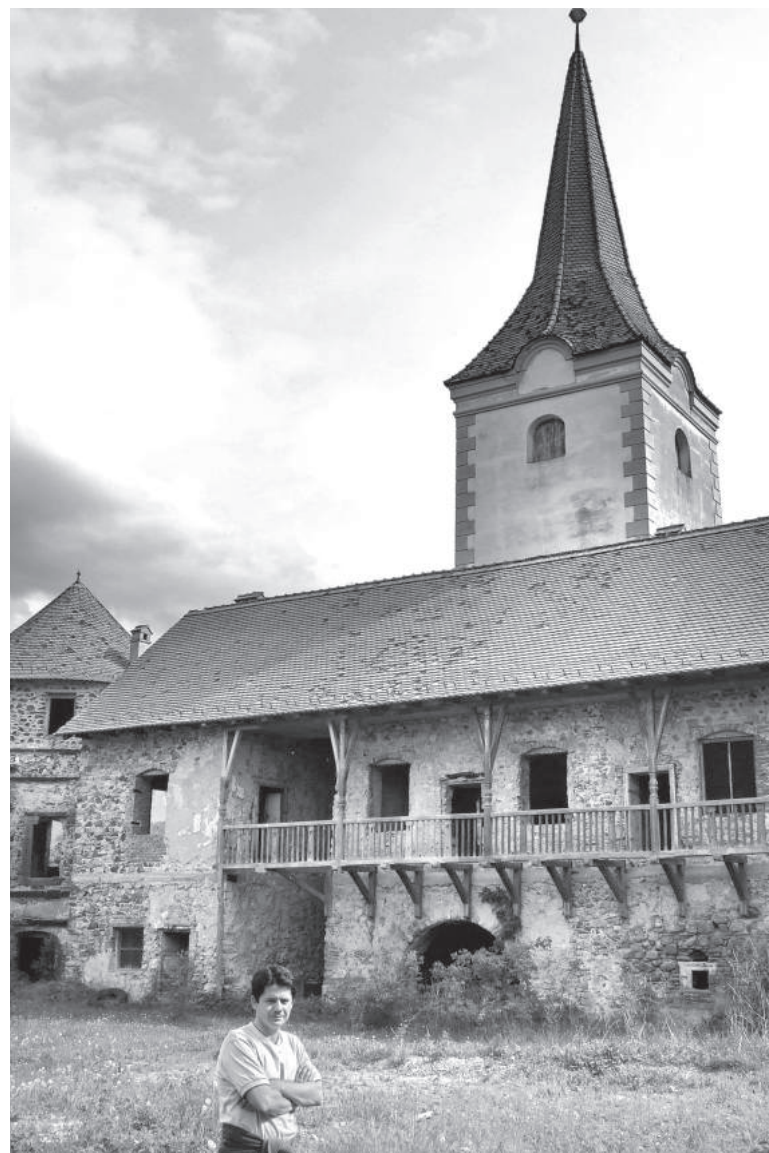
tulajdonképpen a használaton kívüliség miatt indult romlásnak. Amikor az alsórákosi közbirtokosság 1903-ban a kastélyt és az uradalmat megvásárolta a gróftól, a jegyzőkönyv szerint arra vállalkozott, hogy „az Alsó Rákoson lévő régi urasági kastélyt örök időken át megtartja, javítja és gondozza”. Tíz évvel később azonban a kastély már elhanyagolt volt, a nyugati szárny földszintjét ekkor már istállóként használták, a kastély lakószobái elhagyottan álltak. 1918-ban a keleti épületszárnyat az északkeleti bástyával a közbirtokosság árverésen eladta, és gyorsan le is bontották.¹²

Az épület további sorsa a lassú pusztulás lett. A kommunizmus alatt az északi fal középtengelyében a nagyobb mezőgazdasági gépeket is átengedő bejáratot törtek. Az 1990-es évek elején zajlott szakszerűtlen felújítási munkálatok során több esetben kicserélték az eredeti gerendafödémeket, különböző falrészeket újjáépítettek, a munkálatoknál nagymértékben vasbetont használtak, nem készült az épületről szakszerű falkutatási dokumentáció, így történhetett meg, hogy a javítási munkák alkalmával előbukkanó falképekre senki sem figyelt, és nem is vigyázott. A 2005-ben történt falkutatások során sikerült azonosítani a kastély belső falait egykor díszítő falképek néhány töredékét (állati és növényi motívumok, szalagdíszek), amelyek a 17. századi székelyföldi világi jellegű falképek sorába illeszkednek.¹³ Az alsórákosi várkastély 2019-től újból a helyi közbirtokosság tulajdona. ■

Bicsok Zoltán

¹² Uő: *Az alsórákosi kastély*. – <https://hu.castelulskosdbethlen.ro/tortenelem/>
¹³ Uo.

A déli szárny a kaputornyossal

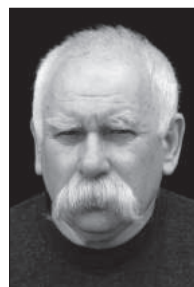
⁷ Uő: *Az alsórákosi Bethlen-kastély*. – <https://epa.oszk.hu/00400/00458/00108/2005honap12cikk1185.htm>

⁸ Kovács András: *Késő reneszánsz építészet Erdélyben 1541–1720*. Teleki László Alapítvány–Polis Könyviadó, Budapest–Kolozsvár, 2006. 122–124.

⁹ Fehér János: *Az alsórákosi kastély*. – <https://hu.castelulskosdbethlen.ro/tortenelem/>

¹⁰ Biró József: *Erdélyi kastélyok*. Új Idők Irodalmi Intézet (Singer és Wolfner) kiadása, Budapest, é.n. 87.

¹¹ Fehér János: *Az alsórákosi Bethlen-kastély*. – <https://epa.oszk.hu/00400/00458/00108/2005honap12cikk1185.htm>

János Csaba
Csíki Természetjáró
és Természetvédő
Egyesület
cscstte@gmail.com

A kászonyjakabfalvi
PAN töltőde. Az épületet
Kós Károly tervezte.
Előtérben borvízszállító
szekerek

A borvízpalackozók, borvíztöltődék (8. rész)

■ Az alábbi sorokban a Kászoni-medence, Háromszék, a Barcaság, Erdővidék, Udvarhelyszék, az Erdélyi-szigethegység, a Bánság és Biharország területén fellelhető egykori és ma is működő borvíz- és gyógyvízpalackozókat vesszük számba.

Egykor, a 19–20. században a Kászoni-medencében működött a legtöbb borvíztöltőde Székelyföld viszonylatában. Északon a Fehérkői borvizet Szent István-forrás néven 1890-ben kezdik palackozni. Az 1940-es évek elején Székely Borvíz néven forgalmazzák. A Répát-patak völgyében palackozták a Répáti vagy Répát borvizet. 1888-ban kezdik forgalmazni. Báthori-forrás néven is palackozták a Répáti borvizet. A palackozást az 1950-es évek végén felszámolják. Kászonyjakabfalva kiemelkedő helyet foglal el a borvízpalackozás történetében. Keleti határában, a Bor-patak völgyében négy borvízforrás vizét palackozták közel száz éven keresztül. Legismertebb a kászonyjakabfalvi borvízforrás, a nátrium-kalcium-hidrogénkarbonátos Főforrás, a Salutaris, amelyet már 1875-ben említenek. A Kászony Gyöngyeként (Perla Casinului) is emlegetett Salutaris töltődét véglegesen 1996-ban zárják be.

A Bor-patak völgyében, a Salutaristól keletre van a Felsőforrás vagy a Falu borvize, amelyet a múlt század első felében palackoztak s forgalmaztak a kászoni „borvizesek”. A Borfő nevű erdőn volt a Simonjózsi borvize, amely a „borvízkutató” Balás S. József tulajdonát képezte. 1894-ben Vitos Mózes már említi, hogy „gondosan és tisztán kezelt, kitűnően dugaszolt és légmentesen kupakkal ellátott üvegekben” forgalmazták. Bányai János Kászonyjakabfalváról említi egy Szent László nevű palackozott borvizet. Nagy valószínűséggel ez lehetett a Simonjózsi borvize.

Kászonyfördőtől délre, innen alig egy kilométerre tör fel a Borányéki vagy Veresszéki borvíz, amely 1895-től 1990-ig Borányéki Balás-forrás, Boldizsár forrás, Pán-forrás, Szent György-forrás, Salvator és Veresszéki címkék alatt került forgalomba.

A Kézdi-, Orbai- és Sepsiszek alkotta Háromszék, a mai Kovászna sem szűkölködik ásványvízben. Hajdanán tucatnyi borvízforrás vizét töltötték és szállították a szélrózsa minden irányába.

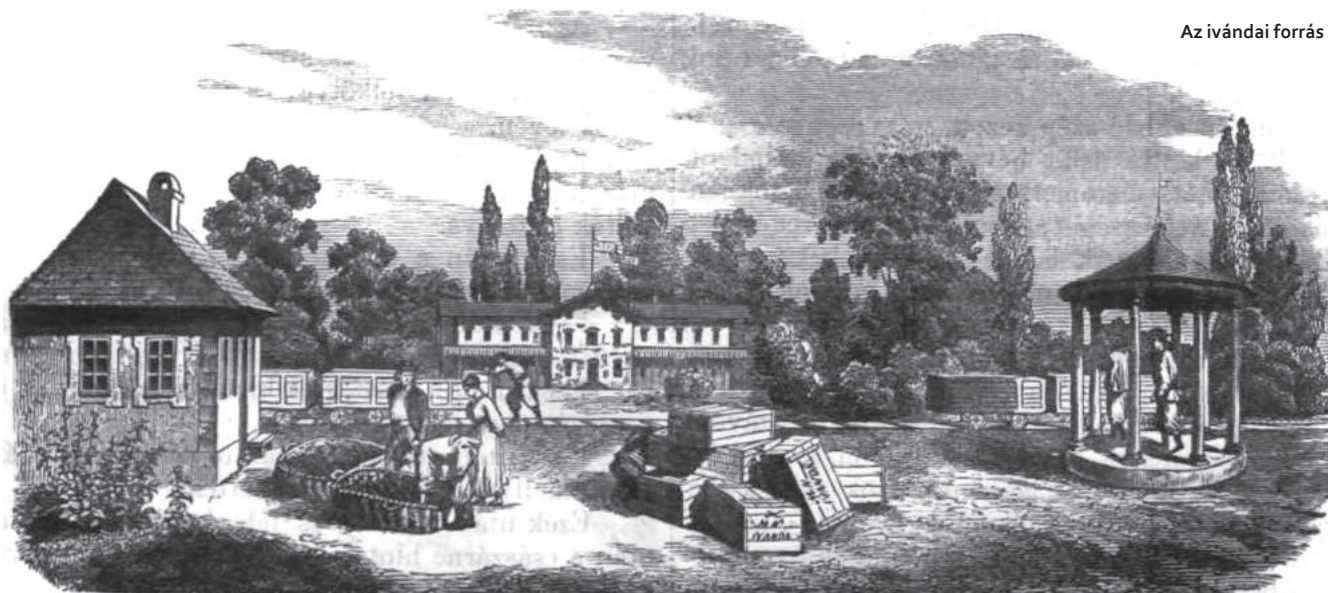
Kézdiszéken, Torján a Bodoki-havasok homokkőrétegeiből feltörő Szergető borvizet Diana néven palackozták a múlt század elején. Kézdipolyán Kézdiszentkereszt borvizét közel egy évszázadon keresztül, 1892-től 1998-ig forgalmazták. Viselte a Vénus-forrás, Székely-forrás, Mariska Székely-forrás, Nemere, Poian és Cristal neveket.

A 2010-es évektől a Szentkatolnán épült új palackozóból kerül forgalomba a Kovászna Gyöngye borvíz. Napjainkban Vizek földje, Tărămul Apelor néven székelykapus címkével, 2 literes műanyag palackban kerül a fogyasztók asztalára.

Orbaiszék legjelentősebb palackozóközpontja Kovászna városa, ahol 1882-ben vette kezdetét a borvíz dugaszolása. Kezdetben a Horgác-kút, a Hankó-forrás vize került forgalomba. A két világháború között Borvíz Covasna – Izvorul Regele Ferdinand, Borvíz Covasna – Izvorul Sanitas, Borvíz Sanitas din Covasna címkével reklámozzák. Az államosítás után a Főkút vizét Covasna címkével forgalmazzák egészen a rendszerváltásig. 2004-ben a Kovászna város északi részén épült modern palackozóüzem megkezdte tetszetős palackokban a Hegyek Harmatja – Roua Munților ásványvíz forgalmazását. Rövid ideig működik a gyár.

Sepsiszek Olt menti települései közül Mikóújfaluban, Málnásfürdőn és Sepsibodokon töltöttek, töltenek borvizet. A mikóújfalusi Hunnia-forrás nátrium-kloridos szénsavas vizét a múlt század elején töltötte a brassói Mandl Gyula.

A málnási Siculia alkalikus artézi sós-savanyúvízzel töltött palackok az 1900-as évek elején kerülnek kereskedelmi forgalomba.

A Mária-forrás vizét egészen napjainkig palackozták. Utoljára a gyógyvízként ismert Mária vizet szép kerámiapalackokban forgalmazták.

A szocializmus éveiben a málnásfürdői borvizet Malnaş néven, majd később Kovászna Gyöngye, Perla Covasnei néven töltik, a palackozó bezárásáig. A nagy üzletláncokban Odysseus néven forgalmazták.

Sepsibodokon 1879-ben már töltik a borvizet, amely a századfordulón Matild néven kerül forgalomba. A Matild mellett 1927-től Perle, majd Bodok Gyöngye, Perla Bodocului, Bodoc – Matild, Bodoc és újabban Mathild néven palackozzák az ismert borvizet.

A Bodok községhez tartozó Süte-patak völgyében lévő borvizet egykor Salus Székely Gyógyforrás és Vilma néven forgalmazták. Sepsiszek nyugati részén, a Baróti-hegységben előforduló borvizek közül Árkoson a Gloriát és a Benkőt töltötték. A Benkőt napjainkban is forgalmazzák.

Előpatakon az 1800-as évek derekától a Főkút, 1907-től az Erzsébet-kút vizét palackozzák. Az utóbbi Erzsébet, Elisabet néven ma is az üzletek polcain van. A rendszerváltozást megelőző időszakban Vılcele néven forgalmazták.

Egykor palackozták a bölöni Zugói és a nyárai Țaranca – Parasztlány borvizet is.

A Barcasági-medence egyetlen palackozója 1936-tól forgalmazza Zajzon (Zizin) néven a borvizet. Kezdetben a Ferdinánd-forrás vizét dugaszolták. Jelenleg fúrt kutakból nyerik a szén-savas vizet.

Az egykori Udvarhelyszékhez tartozó erdővidéki falvak közül Vargyason, Felsőrákoson, Bibarcfalván és Nagybaconban palackoztak borvizet. Nagybacon határában a Pisztrángosi borvíz töltésére is tettek kísérletet, de a vállalkozás már a kezdeti időszakban csődbe ment.

Bibarcfalván 1871-ben kezdik el a Borhegyi-forrás palackozását. A falu központjában lévő Baross-forrást 1890-ben kezdték tölteni. 1948-ban államosítják a céget, új kutakat fúrnak, modernizálják a céget, amely napjainkban is forgalmazza a Bibarcfalva (Biborțeni, Valea Brazilor), Bibarcfalva – Bacon (Biborțeni – Bățani) néven a borvizet.

Felsőrákoson 1866–1930 között Mária és Rákos néven palackozták a Mária-forrás vizét. Vargyason 1965-ben indult meg a borvíz palackozása. Kezdetben Vargyas (Virghiș), majd Silvana és később Borsil név szerepelt a címkéken. Az üzemet az 1980-as évek elején zárták be.

Udvarhelyszékhez kapcsolódik a Székelyföld első töltődéjének elindítása. 1792-ben kezdik az Árcsói borvíz palackozását.

A Főkút vizét még a két világháború között is palackozták. Szejkefürdőn Bányai János szerint „a háborús világ előtti időből származó borvizes üveg címkéjén a >>Szejke savanyúvíz Sarolta forrás<< elnevezés szerepelt.”

Homoródfürdőn 1894-ben kezdik meg a Klotild-forrás töltését és vizének forgalmazását. Itteni források közül palackozták még a Lobogó és a Mária-forrás vizét is. A Lobogót az 1936–1938 közötti időszakban töltötték. A két világháború közötti időszakban a homoródfürdői palackozott borvízre Lacrima Homorod név került.

A Lövete határában, Kalibáskónél feltörő Festő borvizet a múlt század első felében Hargitaligeti Kamilla-forrás néven egy rövid ideig töltötték.

Erdély déli részén a legjelentősebb ásványvíztelepek az Erdélyi-érchegységet határoló Maros tektonikus völgyében találhatóak. Boholt településen 1882-ben kezdik meg a palackozást. 2010-ben a Boholt ásványvizet Aqua Sara névre keresztelik. Napjainkban Kémenden palackozzák a Perla Apusenilor szén-savas ásványvizet, míg Bakonyán a Cezara vizet. Korábban még Marosolymoson és Bábólnán is működött borvíztöltőde.

A Maros völgykapujában fekvő Lippán 1897-től palackozzák az Apolló szén-savas vizet. Napjainkban Lipova – Lippa néven kerül forgalomba. Lippafüreden a Băile Lipova címke alatt töltik a borvizet.

A Temesközben fekvő, Bácság Gyöngyeként is emlegetett Buziásfürdőn 1840-ben kezdik meg a palackozást. A 20. század elején a sváb származású Jacob Muschong palackozót épít, ahonnan a híres Phönix savanyúvíz került piacra. Buziás néven 2014-ig forgalmazzák a gyógyvizet.

A Temesvártól délnyugatra lévő Ivándon 1843-ban indult meg a keserűvíz palackozása. Mars Ivándi keserűvíz néven forgalmazzák a múlt század elején. A két világháború között Magus néven ismert, és ezzel a vízzel hamisították a Ferencz József keserűvizet.

A Bihar megyei Paptamásiban palackozták a múlt század elején a Lythia vizet. Az 1900-ból származó címkén Paptamási Lithium-forrás néven reklámozzák. Napjainkban a Lythinia címke szerepel a palackokon.

Az évszázadok során Erdély ipartörténeti térképéről több kis és nagy palackozó tűnt el, de mindig újabb üzemek születnek, épülnek. Mindig jön egy új vállalkozó, aki értelmét látja beruházni az ásványvízparba. Most olvasom, hogy Bélborban a felszámolt Bilbor – Bélbor palackozó újjászületik, Izvoarele Călimani – Kelemen-forrás névvel új palackozott borvízzel lepi meg a fogyasztókat. ■

Via ferrata a Fehérkői-szorosban

■ Örvedetes dolog tudomást szerezni újabb és újabb vasalt utakról, különösen akkor, ha azt a közelünkben adják használatba. Ilyen volt az elmúlt év elején felavatott via ferrata is a Fehérkői-szorosban. Ezzel szűkebb pátriánk, Bihar az előkelő első helyen áll az „egy főre eső” vasalt utak tekintetében.

Először pár szót a helyről: a szoros Cheile Cuților néven van inkább a köztudatban, románok által lakott környezetben található. Mégér egy kirándulást, ha csak egyszerű turistaként megyünk, akkor is lélegzetelállító látványban lesz részünk. A függőleges sziklafalak 80–90 méter magasak, több barlang is nyílik az oldalfalakban. Megközelítése két irányból is lehetséges. Az ismeretebb a Belényesi-medence felől történik: Biharrósa (Roșia) község központjából elindulunk a Farcu-kristálybarlang felé vezető felújított aszfalton, amíg egy elágazáshoz nem érünk, ahol egy tábla is jelzi, hogy térjünk balra, ha a Fehérkői-sziklaszoros (Cheile Cuților) az úti célunk. Két kilométer megtétele után a Ponița-tanyán elérünk egy hídhöz (46.82721, 22.39620), ahol 3-4 kisautónak kialakított parkolót találunk. Az aszfaltos út továbbvezet, és kivisz a Belényest Nagybárodal (Borod) összekötő főútra, mindezt a Runcuri-karsztfennsík keresztül, amely megint egy különleges látvány. Ez a Kolozsvár felől érkezőknek előnyös, jelentősen lerövidíti az utat. A Királyhágóról leereszkedve Nagybárodnál balra kell térni, és Erdődámos (Damiș) után egy kereszteződésben

(46.85377, 22.39078) tábla mutatja, hogy balra vezet a vadonatúj aszfalt a Runcuri-karsztfennsíkra (Platoul Carstic Runcuri). Az aszfaltot követve eljutunk a Ponița-tanyára – nem lehet elvéteni az utat –, ahol leparkolhatunk, feltéve, ha találunk helyet. Innen a patak folyásán felfelé haladva pár száz méter után a szorosban találjuk magunkat. Ahol a legmagasabbak a sziklafalak, ott van a kiépített vasalt út. Már messziről látszik a két fal közötti függőhíd, ami ennek a via ferratának a különlegessége. Ide érkezünk meg Gyurival, három kamerával és egy drónnal felfegyverkezve a megnyitás után pár héttel, 2021 áprilisában.

Az utat két módon lehet bejárni: a mederben felfelé menet jobb kéz felé esik az egyszerűbb változat, a sziklafal tövéből egyenesen felfelé B nehézségű a mászás. Ha valaki igazi különlegességre vágyik, akkor a szemközti oldalról indul – így tettünk mi is. Az első szakasz egy sziklanyíláson keresztül vezet egy rövid kürtöbe. Nem túl hosszú függőleges mászás után egy vízszintes szakasz vezet az igazi izgalomhoz, a függőhídhöz. Előttünk 33 méter drótkötélhíd 35 méter magasságban, az adrenalin az egekben. E három dolog, megfelelő felszerelés, óvatosság és indulhat a 3-4 percg tartó átkelés. Garantáltan maradandó élmény!

Miután szerencsésen átértünk a túlsó sziklafalra, pihenésképpen végignézhajjuk a következő mászó átkelését. Innen már mi is a jobb oldali sziklafalon folytatjuk utunkat felfelé, közben időnk van csodálni a völgy falu felé eső panorámáját.

Minden nagyobb nehézség nélkül felérünk a sziklák tetejére, ahonnan belátjuk már a szurdok alsó és felső részét is. Van időnk gyönyörködni a látványban, mert egy rövid vízszintes szakasz következik, természetesen kötélbiztosítással. Ahol vége a kötélnek, ott a kijárata a via ferratának, innen a piros pont jelzésen ereszkedünk vissza a szurdok bejáratához.

Visszaúton még egyszer megcsodálhatjuk a függőhidat és azzal a jóleső tuddal indulhatunk a parkoló felé, hogy ott fenn is jártunk. Az egész csupán egy óra, de stresszoldásra biztosan az egyik leghatásosabb módszer. A függőhídon garantáltan megszűnik a külvilág, csak a drótkötelek és a szerelés van veled, meg a karabinerek megnyugtató hangja, ahogy siklanak. Ajánlom, hogy próbáld ki ezt az élményt mindazok, akik otthon tudják hagyni tériszonyukat. Megfelelő felszereléssel, erőnléttel, óvatossággal, a szabályok betartásával és kis gyakorlással olyan perspektívából láthatjuk a természetet, ahogyan csak a madarak és a sziklamászók láthatták eddig.

Az útról készült film megnézhető a YouTube videomegosztó portálon a Via ferrata Cheile Cuților címen, vagy okostelefonnal a mellékelt QR-kódot beolvasva. ■

Buchmüller Árpád, Nagyvárad

Panoráma a sziklafalról

Hazajárás Erdélybe

Nyári kalandok Kézditől Szatmárig

Kenyeres Oszkár
Hazajáró Egylet

■ Én gondoltam, hogy nem lesz olyan egyszerű az a kézdiszéki Nagyboldogasszony-napi kalákakaszálás, mint ahogy azt elképzeltük, de végül magamban tartottam balsejtelmeimet. A terv szerint reggel 7-kor kimentünk volna Kézdialmás és Lemhény határába, ahol húsz székely lekaszája a domboldal még harmatos fűvét a megyebíró még nagyapjától örökölt kaszálóján. A kalákában végzett kaszálás körülbelül 9-re véget ér, 10-kor már Illyefalván leszünk, és kezdetük is a következő, Sepsiszéket bemutató film forgatását. Reggel 7-kor ott is voltunk az Avas-tető aljában, az almási és lemhényi

férfiak már élezték a kaszát, majd szép sorban és sorban meg is indultak a domboldalban. A kamera és a drón is serényen dolgozott, nagyszerű felvételek születtek a verőfényes reggelen, még mi is beálltunk kaszálni. A nagy munkában azonban egyszer csak valaki megszomjazott, és kiderült, mindenkinnél ott lapul a jó kézdiszéki szilvapálinka. Aztán ahogy a Nap feljebb ereszkedett az égen, csak megjöttek a lányok és asszonyok is, hogy a férfiak után hozzák a pálinka-utánpótlást és a frustukot. Került valahonnan egy tangóharmonika is, reggel 10-re pedig már olyan hangulat kerekedett, mint egy jobb lakodalomban.

Azért utólag be kell hogy valljam, valahol mindnyájan sejtettük, sőt reméltük is, hogy kissé elhúzódik majd a kalákakaszálás, hisz mégiscsak ettől lesz étellel telibb, valóságosabb a film. Végül valahogy délutánra értünk Illyefalvára, ahol kézdiszéki élményekkel felvértezve vágtunk bele az újabb rész elkészítésébe. Bejártuk Uzon, Bikfalva, Illyefalva kúriáit, kastélyait, amelyek Sepsiszék legfőbb ékességei. Ez már Székelyföld és a Barcaság határa, itt, a Feketeügy vize felett ível át a székely történelem egyik legnevezetesebb hídja, a Kökösi-híd. Jelentősége nem is hadászati, stratégiai szerepében rejlik, hisz egy síkság közepén áll, sokkal inkább az etnikai határt jelöli, amely két világot választ el egymástól. A Viharkapunak is nevezett

helyen a történelem során török, tatár, orosz, labanc, oláh hadak indultak a Feketeügy ezen oldalára, még maga Gábor Áron is itt kapott halálos sebet 1849. július 2-án Székelyföld védelmében. Ma a Kökösi-hídon már nem fegyveres hadak érkeznek, sokkal inkább a városiasodás, a Brassót kinövő új telepések azok, akik kihívást jelentenek a vidéken. Nagy kérdés, hogy Dél-Sepsiszék miként őrzi meg identitását a Sepsiszentgyörgy és Brassó gazdasági tengely közepén, mit hozhat a jövő a Viharkapu ezen oldalán, a kúriák földjén.

Vagy éppen meddig lesz még kalákakaszálás, húsvéti határszentelés, farsangtemetés, adventi kántálás, házszentelés vízkeresztkor, pünkösdi zarándoklat, meddig áll még ellen az évszázadok alatt létrejött háromszéki keresztény székely kultúra a civilizációs kihívásoknak? Egyelőre jól állunk, 2018. augusztusi látogatásunk idején, a kalákakaszálás szüneteiben nem a társadalmi nemek tudományáról beszélgettünk derék székely barátainkkal. Az eszmecserek Isten és a hit, a család és a nemzet, a megmaradás és a megélhetés, a múlt és a jövő viszonyai körül forogtak. Mert ha a jövőbe nézünk, „nem skanzen, nem a múlt egy konzerválandó darabját” látjuk itt, hanem a globális világ egyik szegletét, benne a táj és az ember kapcsolatának egyik szép lehetőségével.

De ugyanezt a természetközeli életet találtuk Szatmáron, ahol az avassági táj etnokulturális szelleme kísért bennünket Halmi szőlődombjaitól a vulkanikus Viski-kőig tartó utunkon: a színmagyar és színromán falvak többé-kevésbé ebben az etnikai sokszínűségben is őrzik identitásukat. A gazdasági kényszerűség éppen itt, az Avasságban hozta létre egyik szörnyszülőttjét, Avasújfalu új településképét. A Párizsba szakadt, ott szinte koldusként élő románok egy évben egyszer jönnek haza, de akkor mindenki megmutatja, mennyi pénzt gyűjtött. A státuszszimbólum itt is a több szintes palota, amely általában vakolatlanul, lakatlanul díszleg az utcafronton. Egy faluval feljebb, Avasfelsőfaluban a skanzenbe összehordott épületek még a régi világról mesélnek; hagyományokról, értékekről, de szerencsére a legtöbb avasi faluban az itt élők ma is szerves kapcsolatban vannak az őket körülvevő környezettel. ■

Sepsiszek

■ „Ahogy átkelünk Barcaság és Háromszék határán, a Feketeügyön átívelő Kökösi hídon, a teuton gótika gregorián dallamát lassan a székelly virtus csatazaja kezdi átvenni. A Kökösi-híd nemcsak a végét jelenti egy mesés időutazásnak, de a kezdetét is egy újabb legendának.”

Még épphogy ráfér Székelyföldre, az Olt szeli ketté, a Tusnádi-szoros és a Barcaság között húzódik meg, a Kárpát-kanyar ölelésében a három szék egyike: Sepsiszek. Úgy három évszázaddal azelőtt, hogy Kolumbusz behajózott volna Amerikába, ezt a földet már „terra Sicolorum terre Sebus” néven emlegette II. András királyunk a szászoknak kiváltságokat adó levelében. Aztán 1562-ben egyesült Kézdiszékkal és Orbaiszékkal, s Háromszék része lett. Sok vér és verejték folyt le azóta az Olton és a Feketeügyön, de a gótikus templomok és régi kúriák falai állnak még. Az itt készített filmünk visszanevezhető a YouTube videomegosztón a *Sepsiszek – Kúriák földjén* címen.

Szünet a kaszálás idején

Skanzen Avassfelsőfaluban

Avasság

■ „Szatmár vármegye északkeleti sarkában az Avas-hegység domborul. Hátát Máramarosnak fordítja, lejtő része a szatmári alföldre néz, mely felé a Túr vizét küldi. A magában álló dombok, közbül a patakoktól átszelt körsík, falvak a hegyek aljában – mindez felettebb csinos kép, ha kék ég borul az erdős kúpok fölött, s rengő termés hullámszik a falvak körül.” (Czirbusz Géza: *Az Avasságban*, 1898)

Mennyire szerethető, és mégis, mennyire ismeretlen a turista előtt a Kárpátok belső vulkáni láncában a Vihorlát–Gutin-hegyvidék talán legszolidabb tagja, az Avas-hegység, és előterében, a „kies Avasi völgykatlan”! A földrajzi és etnikai szempontból is változatos vidéket a tősgyökeres magyarok mellett románok és ruszinok lakják, akik nem nagyon keverednek egymással. A kenyérre valót a kúpok és völgyeket borító erdők, a gyümölcsösök és a szőlőtermő domboldalok adják. Lassan újra magához tér a kistáj, amit a helybeliek már „Avasország” néven emlegetnek. A filmet a YouTube-on lehet megnézni az *Avasság – Etnokultúra az Avas alján* címen.

Répát-hegység

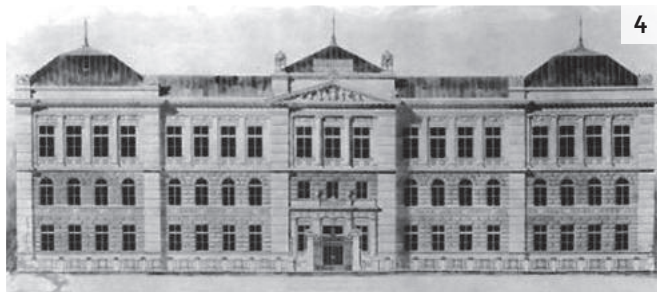
■ „Szülőfalum harangszavában benne van édesanyám arca, szülőföldem szép határa. Az én hovatarozásom parancsszava.” (Trefán Leonárd)

Közös szülőföldünk szép határán, a Keleti-Kárpátok mezsgyéjén, a Nemere-hegység, a Kászoni- és a Felső-Háromszéki-medence között rejtőző székely havasokban, a répáti hegyek zegzugos vidékén a mai napig elevenen él a székely határőrök halhatatlan szelleme. Védtek Atilla és Árpád országát, majd végigharcolták a nemzeti szabadságküzdelmeket, és ma is büszkén strázsálnak évezredes értékeik, közös örökségünk felett. Konok szűkszávúsággal, de minden dacon felülemelkedő életvidámsággal töltik be a számukra mért életteret, a „háromszéki szentföldet”. A filmet *Répát-hegység – Háromszék vérrrel szentelt földjén* címmel lehet megtalálni a YouTube videomegosztón.

A Répát

Pákei Lajos építész, az EKE egykori tagja

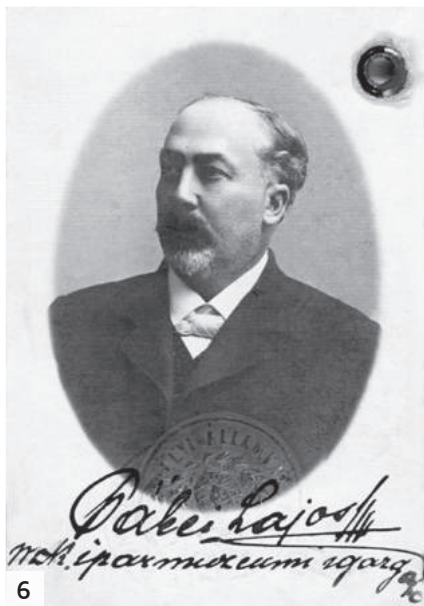

■ Erdély, de mindenekelőtt Kolozsvár 19. század végi és 20. század eleji legnagyobb magyar építész Pákei Lajos volt. Középkütelek, templomok, bérházak, kastélyok, kórházak, villák és síremlékek tervezésével tette le a városban névjegyét, itt is nyugszik, a Házsongári temetőben. Az Erdélyi Kárpát-Egyesület Építészeti Bizottságának egyik vezetőjeként és az egyesület választmányának tagjaként is ténykedett. A turistaegyesületben végzett munkássága még további kutatást igényel.

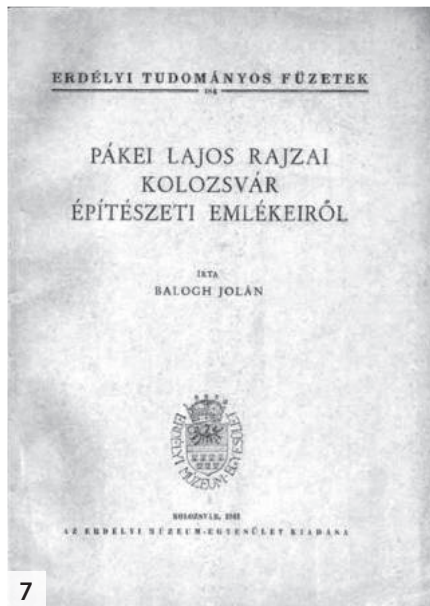
Pákei Lajos háromszéki székely, de már nemzedékek óta Kolozsváron élő család gyermekeként látta meg itt, e városban a napvilágot. Kisnemesi származására utal a „Pákei” előnév, amelyet ősei még a nevük elé illetve viselek, azaz magukat Pákei Pákeieknek neveztek. (Páke egy háromszéki falu neve.) A családból elsőként Pákei Pákei János telepedett meg Kolozsváron, aki 1714–1748 között a város unitárius lelkésze és teológiatanára volt. Az ő leszármazottja idősebb Pákei Lajos, az építész apja, aki az unitárius egyház gondnokaként, levéltárosaként és pénztárosaként is jelentős szolgálatokat tett egyházának a városban.

Fia, a jövőendő építész 1853. március 1-jén született. Az unitárius főgimnáziumban tett érettségi vizsgát követően építészeti tanulmányait külföldön kívánta folytatni. Ezt családja megalapozott anyagi helyzete lehetővé is tette, noha – mint Kelemen Lajos, a neves művelődéstörténész és historikus írta – némelyek „finnyásan kicsinyelték, hogy holmi pallárságra szánta magát”, ő azonban a maga választotta pályára tért: 1872-ben a budapesti József Műegyetemen megkezdett tanulmányait 1873–1876 között a müncheni Politechnikum hallgatójaként folytatta. 1876 végén átment a bécsi Képzőművészeti Akadémiára, ahol a híres dán építész, Theofil Hansen tanítványa lett.

Tanulmányait Bécsben befejezve nem szakadt el azonnal a várostól. Hansen műtermében maga mellé vette segédnek, s bevonta az osztrák parlament építési munkálataiba. Mestere felismerte tehetségét és maradásra próbálta bírni. Alighanem megrendelések sora, s tán nemzetközi hírnév is várt volna rá Bécsben, ám egy váratlan esemény hazaszólitotta. Meghalt Miklós nevű testvére, így ő maradt a család egyetlen férfi tagja és támasza. Ezért 1880-ban hazatért szülővárosába, ahol

6

7

8

hamarosan kinevezték Kolozsvár főmérnökévé. Később a kolozsvári építő-, fa- és fémipari tanműhelyek szakipari iskolai tanára, majd igazgatója lett. 1882-ben kezdeményezte az iskolához kapcsolódó technológiai iparmúzeum létesítését. Ennek tervezéséhez is hozzákezdett, az 1888-ban megnyílt múzeumnak pedig igazgatója lett, egészen 1919-ig, amikor az intézmény az államváltás miatt megszűnt.

Az igazgatása alatt álló intézmény magasabb színvonalra emelése érdekében tapasztalatszerző külföldi tanulmányutakat tett. Járt Angliában, Francia-, Német- és Olaszországban, Svájcban. A felgyorsult városfejlesztés révén egyre több megrendelést kapott. Külföldi utazásai során szerzett tapasztalatait a tradicionális, klasszikus építészeti stílusok szellemében használta fel. Mint Kelemen Lajos már idézett írásában megállapította: „Építészeti alkotásai-
ban nem hajszolta az újat. Mindenütt a kiforrott eredmények szép és jó alkalmazását tekintette céljának, és ezt el is érte.”

Összes művének felsorolása lehetetlen, de néhányat megemlítünk közülük. Kolozsvár egyik legszebb épülete az általa 1895-ben alkotott, előbb New York, később Continental nevű szálló. Közeliében magasodik Fadrusz 1902-ben felavatott Mátyás király lovasszobra, egyébként Fadrusz a talpazatkészítő Pákeit „kedves munkatársamnak” nevezi a ma is őrzött dokumentum szerint.

Pákei munkáját dicséri az 1901-ben felépült kolozsvári unitárius kollégium, a későbbi Brassai Líceum, jelenleg János Zsigmond Unitárius Kollégium. Megemlíthető még, hogy ma is az általa tervezett öntöttvaskerítés választja el a Szent Mihály templom szakrális terét a Főtér piacától. Pákei tervezte azt a jelenleg is meglévő bronz emléktáblát, amit Mátyás királynak ma is álló szülőháza falán 1899-ben avattak fel. Aztán az ő munkája a Házsongárdi temetőben Berde Mózsza, Brassai Sámuel és Kéler Ilona színeszőnő síremléke is.

Néhány Kolozsváron kívüli erdélyi tervezése a bodosi, bölöni, brassói, járai, kisadorjáni, magyarsárosi, martonosi, udvarhelyi és vadadi unitárius templom, illetve a székykeresztúri unitárius főgimnázium (jelenleg Berde Mózes Unitárius Gimnázium) épülete. Nemesi udvarházai és kastélyai közül a bodolai Béli-ház, a borszéki Urmánczy-villa, a mezőházi Ugron-kastély, az orbói gróf Teleki Domokos-vadászlak, a sáromberki gróf Teleki-kastély és a várhegyi Bornemissza-kastély említhető.

9

10

Pákei élete végén Kolozsvár építészettörténeti emlékeiről készített felméréseket, ezek kiadására azonban már nem maradt ideje. Rajzait jóval később Balogh Jolán tette közzé az *Erdélyi Tudományos Füzetek* sorozatban.

Pákei Lajos szülővárosában, Kolozsvárott hunyt el 1921. március 23-án, szüleivel közös, ma is meglévő Házsongárdi sírja mellékelten látható. ■

Dr. Polgárdy Géza

11

1. Theophil Hansen tanítványaival Bécsben, elől bal szélén Pákei Lajos
2. Pákei Lajos
3. Pákei dolgozószobájában, jobb oldalon az Iparmúzeum épületének terve
4. Az Iparmúzeum épületének terve
5. Pákei építészeti oklevele
6. Iparmúzeumi igazgató igazolványképe

7. Balogh Jolán füzeté: Pákei rajzai Kolozsvár építészeti emlékeiről
8. Pákei idős korában
9. A kolozsvári Főtér, szemben a New York szálló, jobbra Mátyás király lovasszobra
10. A Pákei tervezte kolozsvári unitárius kollégium
11. Az építész és szülei sírja

Augusztusi meteorozás

■ Mint minden évben, az idén is jelentkezni fog a híres „égi tűzijáték”, a Perseidák meteorraj. 12-én a késő esti órákra jósolják a meteorraj maximális aktivitását. Sajnos éppen aznap lesz telehold és a fényes, déli égbolton a halványabb meteorok nem fognak látszani. Emiatt ajánlatos néhány nappal előtte és utána is kiülni az esti égboltot szemlélni, amikor a növekvő és a fogyó Hold fénye kevésbé zavar. A meteorok többsége a Perszeusz csillagkép irányából érkezik. Azt úgy kapjuk meg, hogy szembe fordulunk az északi iránnyal, majd balra meglátjuk a rúdjaival felfelé mutató Nagy Göncölszekeret, északról jobbra pedig észrevehetjük az oldalra fektetett W alakú Kassiopeia (*Cassiopeia*) csillagképet. Ez utóbbi alatt láthatjuk a Perszeusz csillagképet.

Úgy, mint az egyik előző Gyopárban a korai „holdsarló-vadászok” segítségével a következő időszakban megfigyelhető holdsarlók helyzetével.

Augusztus 26-án Az=65-70°, 5.40-kor;
Augusztus 28-án Az=270°, 19.40-kor;
Szeptember 24-én Az=75-80°, 5.30-kor;
Szeptember 27-én Az=245°, 18.50-kor.

Ha a Merkúrt szeretnénk felkeresni, bizony nem lesz könnyű dolgunk, ugyanis csak szeptember utolsó napjaiban lenne esélyes meglátni, akkor is hajnali 6.30 óra táján, a keleti ég alján.

A Vénusz mindkét hónapban könnyen azonosítható a hajnali égbolton. Augusztus elején 4.30 után kel a keleti égbolt alján, de láthatósága folyamatosan romlik, annyira, hogy szeptember végére már ragyogása a kelő Nap fényében elvész.

A Mars augusztus első napjaiban, éjjeli 1 óra előtt kel az északkeleti égen. 2-án az Uránusz aránylag közel halad el a Mars mellett. Szeptember végére a Mars már 22.30 körül kel és ugyancsak az északkeleti ég alján kereshető. Ebben a két hónapban fényessége fokozatosan nő, éppen úgy, mint a látszó mérete, emiatt kedvezőbb körülmények adódnak a megfigyelésre.

A Jupiter augusztus elején 23 óra táján kel, pont keleten. Fényessége miatt nem lehet mással összetéveszteni. Szeptember végére Naprendszerünk legnagyobb bolygója pontosan éjfél után 1 órakor delez.

A Szaturnuszt hosszabb ideig figyelhetjük, ugyanis augusztus elején már 22 óra táján kel a délkeleti ég alján. Ugyanabban az órában, de szeptember végén a Szaturnusz delelni fog, így nagyon kedvező a helyzete az észleléshez.

Az Uránusz augusztus 2-án megközelelti a Marsot és két holdátmérő távolságra elhalad ettől északra. Szeptemberben egy ritka esemény tanúi lehetünk, ugyanis a Hold eltakarja az Uránuszt. A megfigyeléshez kisebb távcső szükséges, mivel a fogyó Hold még elég fényes. Ajánlatos a Hold északkelet felé néző peremét figyelni 15-én, éjfél után 10–15 perccel. Ha már sikerült követni, amint az Uránusz eltűnik a Hold mögött, érdemes megvárni, hogy ki is bukkanjon onnan. Ez még érdekesebb lesz, mert a Hold sötét oldalán fog kilépni, és nem kis kihívás türelemmel elkapni azt a pillanatot, amikor megpillantjuk az előbukkanó Uránuszt. A jelenség 1.22-kor fog bekövetkezni, de érdemes 1–2 perccel hamarabb a Hold sötét peremének a közepét figyelni. Ha nagyobb nagyítással figyeljük, akkor a bolygó átmérője miatt fokozatos lesz a megjelenés. ■

Molnár Zoltán

EKE Szatmárnémeti

■ Június 10–13. hosszú hétvége lévén, nagyszerű lehetőség adódott egy kis kirándulásra. Így gondolta ezt Virág Artúr és barátai társasága is. Tordaszentlászlón szálltak meg, s innen indultak útnak kirándulni, biciklizni és via ferratazni.

„A hároméjszakás hétvégére péntek délután tizenketten érkeztünk Tordaszentlászlóra biciklivel és via ferrata szettekkel felszerelve – írja Virág Hajnalka Edit. – Másnap reggeli után indultunk a Tordai-hasadék közelebb eső feléhez, Magyarpeterd mellé, ahol egy román Üveg-tigris káprázatott el a felhozatal színvonalával... Mivel csak hat via ferrata szettünk volt, a csapat első fele indult megmászni a Sky-flyt, ami gyönyörű sziklakkal, kilátókkal vitt fel a csúcsra a Hili-odún

keresztül. Lefelé zápor érkezett, ami megnehezítette a vízszajövetelt, így már szinte lemondunk a második csapat mászásáról a sötétebb felhők miatt, de mire leért az első csapat, újra sütött a nap. A második csapat is nekirugaszkodott, ketten másodjára. Felérve a legmeredekebb részhez egyikünk kissé rosszul lett, szerencsére egy beugró barlangrészben. Mit ad Isten, két hegyimentő épp arra járt szolgálaton kívül, mivel hegyimentő találkozó volt a kempingben. Pályán kívül siettek, hogy segítséget nyújtsanak... Újra eső, sárosan értünk az autókhoz, de a célt teljesítettük. Megjegyeztük, hogy energiáit, vitaminpótló nélkül nem érdemes elindulni.”

A vasárnap sem volt eseménytelen: „elindultunk bringázni, murvás hegyi úton a Jára-völgyet határoló gerincre másztunk fel. Napsütésben 29 km-t 860 m-es szintkülönbséggel teljesítettünk.” (Lózer Beáta)

A selyemgombák nemzetsége I.

A selyemgombákat sokan összetévesztik a galócákkal. Kalapjuk széle bordás és lemezeik fehéresek, a mélyen a talajba ülő tönk alján mindig jól fejlett hüvelyszerű bocskor van. Közös jellemzőjük a gallér hiánya.

Bélfenyéri Gábor
EKE Marosvásárhely
belfenyereg@yahoo.com

■ Fehér selyemgomba (*Amanita alba*)

Kalapja vékonyhúsú, törékeny, domborúból kiterülhet. Púpos, felszíne sima, széle erősen bordás, színe fehér. Lemezei hófehérek, középsűrűek, szabadonállók. Tönkje karcsú, hengeres fehér, finoman körkörösön vagy hosszant szemcsés. Gallér nincs, a bocskor fejlett, tönkre simuló, fehér. Húsa fehér, nem színeződik. Nem ehető gomba.

■ Narancsszínű selyemgomba (*Amanita crocea*)

Kalapja félgömb alakúból domború, majd kiterülő, púpos, felszíne sima, fényes, széle erősen bordás. Színe narancssárga, közepe felé sötétebb. Burokmaradvány általában nincs. Lemezei sűrűek, szabadon állók, fehérek vagy sárgásfehérek. Tönkje karcsú, üreges, fehér alapon sárgás vagy narancsos pelyhes, kígyóbórszerűen mintázott. Gallér nincs, a bocskor vastag, fejlett, világos okkeres árnyalattal. Húsa piszkosfehér, nem színeződik, puha, hamar romlik. Hőkezelés után ehető, jóízű.

■ Óriás selyemgomba (*Amanita ceciliae*)

Kalapja kemény, félgömb alakú, tojásdadból hamar kiterülő, kissé púpos, széle erősen bordás, berepedező. Színe sárgás vagy sárgásbarnás olív tónusokkal, széle kissé világosodik, általában kis, szürke burokmaradványokkal. A lemezek sűrűek, fehéresek. Tönkje üreges, szürkésfehér alapon szürke, erős kígyóbórszerű mintázottsággal. Gallérja nincs, a bocskor sötétszürke, körkörös zónát alkot a tönk tövében. Húsa fehér vagy szürkés, nem színeződik. Hőkezelés után ehető.

■ A selyemgombák nyáron és koraősszel teremnek. A galócáktól a gallér hiánya, valamint a bordás kalapszél különbözteti meg őket. Igazi élmény rájuk találni és közelebbről szemlélni ezeket a nagyon szép gombákat. A fehér selyemgomba nagyon ritka, de az óriás sem gyakori faj. Gombász velünk továbbra is!

■ Felhasznált irodalom: www.miskolcigombasz.hu, Ewald Gerhardt: *Gombászok kézikönyve*

FOTÓ: BÉLFENYÉRI GÁBOR
LEKTORÁLTA: TÉGLÁS ZOLTÁN

Védett területek
rejtett kincsei

A Kolozsvári Szénafüvek Természet- védelmi Terület

■ A Királykő Nemzeti Parkból, ahol sorozatunk előző részében ritka és veszélyeztetett fajok után kutattunk, térjünk északnyugatra, és kukkantsunk be a Kolozsvári Szénafüvek titokzatos rétsztyeppéibe, ahol már kora tavasszal csalogat gyönyörű lepelleveleivel a ritka tavaszi egyhajúvirág (*Colchicum bulbocodium* subsp. *versicolor*), a nyár elején hívogat túrázni a csodaszép mezőségi búzavirág (*Psephellus trinervius*), és késő nyáron is virágzik az endemikus erdélyi hangyabogáncs (*Jurinea transylvanica*).

Tanulmányi területünk kb. 4 km távolságra van Kolozsvártól, a Kis-Szamos bal partján található és növényföldrajzilag az erdélyi provinciához tartozik.

Az érdekes növényfajok, de a figyelemre méltó zootaxonok védelme érdekében is e tanulmányi zónán már a 20. század elejétől (1932-ben) természetvédelmi területet alapítottak, először csak 8 hektáron, melyet napjainkra szinte 100 hektárra terjesztettek ki. A rezervátum három részből áll: a Koporsók, a Királypataka, valamint a sötét hangyaboglárka (*Maculinea nausithous*) lepkereszervátumból. 2007-ben e védett területet a Natura 2000 hálózatba is beiktatták.

Közismert, hogy a mezőségi dombok a miocénből származó úgynevezett „mezőségi agyagot” (ami könnyen telítődik vízzel, képlékeny tömeggé változva) tartalmazznak, ezekre sokszor vízszintes homokkórtegek helyezkedtek, amelyek a nagy nyomás hatására földsvadásokat idéztek elő, így keletkeztek az idők folyamán a figyelemre méltó geomorfológiai formák, a „koporsók” (hupák).

A rezervátum területén sok érdekes növényfaj talál kedvező életkörülményt. A ritkább fajok közül megemlíthető az ukrán macskamenta (*Nepeta ucranica*), volgamenti hérics (*Adonis vernalis*), tátogató kökörccsin (*Pulsatilla patens*), törpe nőszirm (*Iris humilis*), fekete zászpa (*Veratrum nigrum*), erdélyi zsálya (*Salvia transylvanica*), tátorján (*Crambe tataria*), tavaszi egyhajúvirág (*Colchicum bulbocodium* subsp. *versicolor*), mezőségi búzavirág (*Psephellus trinervius*), sugaras fejvirág (*Cephalaria radiata*), erdélyi hangyabogáncs (*Jurinea transylvanica*), öldöklő

aszat (*Cirsium furiens*), uráli fejvirág (*Cephalaria uralensis*), pompás zsoltna (*Serratula coronata*), kockás liliom (*Fritillaria montana*), törpe mandula (*Prunus tenella*), tatár sóvirág (*Goniolimon tataricum*).

A védett terület délkeleti részén, az Elővölgyben egy elég nagy kiterjedésű tavaszi hérics (*Adonis vernalis*) populáció található, ugyanott a volgamenti hérics (*Adonis vlgensis*) is helyet talál, igaz, jóval kisebb egyedszámban.

Wolff Gábor tordai gyógyszerész és botanikus észlelt először, 1855-ben az említett állományban egy hibrid héricset, amelyet később *Adonis x hybrida* néven vetett papírra (Wolff 1857). Régebbi (Szabó 1978), de főleg recens molekuláris vizsgálatok (Sramkó et al. 2012) tisztázták, hogy a két faj között introgresszív hibridizáció (az egyik faj génjeinek beilleszkedése egy másik faj genetikai készletébe) zajlott le, és e folyamat eredményeként hibrid taxon jött létre, amely elég jól elkülöníthető a két szülőtől. E hibrid növény morfológiai bélyegei a levélsallangok szélességéhez, a levél szőrözöttségéhez, valamint a virág és a virágalkotók nagyságához kötődnek.

Az erdélyi hérics biztos előfordulási helye csak a Kolozsvári Szénafüveken bizonyított, igaz, hogy korábban Magyarországról is közölték, de új molekuláris kutatások a csorvási növény hovatartozását is tisztázták, pontosabban azt, hogy a tőlünk nyugatra található fajt tulajdonképpen a volgamenti héricssel tévesztették össze (Sramkó et al. 2012). Régebbi botanikai cikkek szerint Moldvából is van adat (Bákó, Vaslui, valamint Iași megye), de valószínű, hogy ott is a volgamenti héricssel tévesztették össze. A 19. század közepétől kezdődően a 20. század végéig az amúgy is ritka növény állományát szinte kipusztították a botanikusok, jelenleg több mint 100 példány hever herbáriumok polcain, ez már szinte magyarázza az erdélyi hérics veszélyeztetettségi fokát természetvédelmi területünkön. Az intenzív legeltetés és a homoktövis-invázió is hozzájárul a növény pusztulásához.

E faj áprilisban kezdi bontogatni csodálatos szirmait.

A tavaszi egyhajúvirág (*Colchicum bulbocodium* subsp. *versicolor*) egy ritka, a kikericsfélék (*Colchicaceae*) családjába tartozó faj, közép- és délkelet-európai flóraelem, melynek egyik biztos előfordulási helye Erdélyben, a Kolozsvári

Dr. Bartók Attila

Bukarest
bartok.attila@gmail.com

FOTÓ: BARTÓK ATTILA

1. Tavaszi hérics (*Adonis vernalis*)
2. Hegyi kökörccsin (*Pulsatilla montana* subsp. *jankae*)
3. Mezőségi búzavirág (*Psephellus trinervius*)
4. Sátoros aranyvirág (*Tanacetum corymbosum*)
5. Tavaszi egyhajúvirág (*Colchicum bulbocodium* subsp. *versicolor*)
6. A „Koporsók”

A Kolozsvári Szénafüvek Természetvédelmi Terület

Szénafüveken található (innen a növényt először Brassai Sámuel említi 1845-ben, első publikálása azonban Schur nevéhez fűződik). A faj taxonómiája még mai napig is vitatott, egyes szerzők a *Bulbocodium* nemzetségbe helyezik, újabb kutatások szerint azonban a *Colchicum* nemzetségben lenne a helye. A taxon levelei (3–4 darab) 0,5–1,5 mm szélesek, már a virágzáskor megjelennek. A virágok 2,5–7 cm hosszúak, élénk rózsaszínűek, ritkábban sötétlilásak, a levélcimpák szálas-lándzsásak, tövükön körömszerű nyúlvány van. Kedvező körülmények között már kora tavasszal, februárban kezdi bontogatni virágait, a virágzás általában márciusban vagy április elején fejeződik be. A tavaszi egyhajúvirág élőhelye homoki és löszgyepekhez, valamint cserjésekhez kötődik. E természetvédelmi területen kb. 1000 darabot számoltak, a növény veszélyeztetettsége a cserjések elterjedéséhez, valamint a gyűjtogatásokhoz kötődik.

A mezősegi búzavirág (*Psephellus trinervius*) a rezervátum egy másik növénystárja, amelyet először Baumgarten talált meg és közölt 1816-ban *Cyanus roseus* néven. A faj taxonómiája igen vitatott, az idők folyamán több nemzedékbe is illesztették, így leírták *Odontolophus trinervius*, *Phaeopappus trinervius*, *Centaurea trinervia* néven is, friss taxonómiai kutatások szerint azonban a *Psephellus* nemzetségben lenne helye. A faj előfordulásának legnyugatibb pontja a Mezőségben van, hazai lelőhelye Erdélyben biztos (pár helységről ismert, Kolozs, Beszterce-Naszód, Szeben, valamint Maros megyében), azonban Vaslui megyéből is közölték, a Romandan-dombról.

A Kolozsvári Szénafüveken a Koporsóknál találjuk meg, de a természetvédelmi terület pár más pontján is előfordul.

30–50 cm magas évelő, szürkés, molyhos növény. Levelei épek, keskeny-lándzsásak, 7 cm hosszúak és kb. 4 mm szélesek, háromeresek (a latin fajnév innen ered). Fészekpikkelyei zöldek vagy halványsárgák, függelékük hártyszerű, tojásdad, fogazott. A virágok halványrózsaszínek vagy fehéresek, a kaszattermés pelyhesedő, 4–6 mm hosszú, a bóbíta hossza 2–3 mm. E rezervátumban lejtősztyeppréteken, valamint agyagfalakon fordul elő. Vörös Könyves faj, veszélyeztetettsége a cserjések elterjedéséhez, valamint a gyűjtogatásokhoz kötődik.

A tátogató kökörccsin (*Pulsatilla patens*) a rezervátum egy igen ritka eleme, az egyetlen, kis egyedszámú populációt a Morgó-gerincen találták. Évelő, gyapjas-bozontos, levelei tengeresen osztottak, virágai ibolyaszínűek, felállóak, elég nagyok, átmérőjük kisebb a leánykökörccsin virágaihoz viszonyítva. Európai endemizmus, a faj leggazdagabb állományai Erdélyben találhatóak a Csíki-havasokban és a Rétyi Nyírben, a Torockói-, valamint a Királyerdő-hegységben talált populációk kis egyedszámúak.

A *Pulsatilla patens* kora tavasszal virágzik, ökológiája általában mészkőtalajhoz kötődik, száraz gyepeken, ritkás cserjésekben talál megfelelő életkörülményeket. A 2009-ben megjelent Vörös Könyvbe nem iktatták, de a következő kiadásba feltétlenül be kell kerülnie, amint azt nemrég javasoltuk is (Bartók 2020). ■

Felhasznált irodalom:

- Bartók A., 2020, *Lista roșie a cormofitelor periclitare din Carpații de Sud-Est (România) cu discuții critice referitoare la corologia, ecologia, fitocenologia și starea de conservare a unor specii amenințate*. Teză de doctorat, Universitatea din București, Facultatea de Biologie, 286 pp.
- Sramkó G., Bartha L., Sallainé Kapocsi J., Podani J., Molnár V. A., 2012, *A csorvási hérics filogenetikai helyzetének molekuláris és morfometriai vizsgálata*. *Kitaibelia* 17(1): 55.
- Szabó T. A., 1978, *Gametic production in Adonis (Subsect. Vernales)*. *Revue roumaine de Biologie – Série de Biologie végétele* 23(1): 31-36.
- Wolff G., 1857, *Botanische Notizen. Verhandlungen und Mitteilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften zu Hermannstadt* 8: 19-21.

Tavacska a Kolozsvári Szénafüvek
Természetvédelmi Területen

ÖKO-LÁBNYOMOK

Az Erdélyi Gyopár környezetvédelmi és honismereti melléklete

Emlősök „nyomában”

■ Ha az ember kilép a természetbe, nagyon könnyen vizsgálhat meg szemtől-szemben növény-, gerinctelen-, madár- és gombafajokat, persze, ha az időjárás is kedvező. Legközelebbi vad rokonainkkal, az emlősökkel azonban kevés eséllyel futunk össze. Ez annak is tudható be, hogy a vadon élő emlősök természetük-nél fogva rejtőzködőbbek, fejlett szaglással és hallással az embert már messziről kifigyelik és igyekeznek elkerülni. Szokták is mondani, hogy az erdőben csendben járj, ha szeretnél állatokkal találkozni és hangosan, ha nem.

Érdemes azon a tényen is elgondolkodni, hogy a jelenleg a Földön élő emlősök 36 százaléka ember, 60 százaléka ember által tenyésztett és nevelt állat és mindössze 4 százaléka született és él vadon. Sajnos a fragmentáció – vagyis az élőhelyek feldarabolódása és az ember által használt területek növekedése – a vadon élő emlősökre fokozott hatással van, főleg az olyan nagytestű állatokra, amelyekkel nem mindenki találkozik szívesen.

A mérettel szinte egyenesen arányosan nő a területigény is. Hiába várnánk el például, hogy a medve csak az erdőben mászkáljon, hiszen az egyre kisebb erdőrészek élelemforrás szempontjából sem tűnnek elegendőnek és elég változatosnak.

De ha eldöntöttük, milyen céllal is indultunk útnak és figyelmesen kirándulunk, bár emlősökkel ritkábban találkozunk, a nyomaikra sok helyen bukkanhatunk. A nyomkeresésre a legmegfelelőbb időszak a tél, amikor a frissen lehullott havon szépen kivehetőek a nyomvonalak, hogyha lábnyomok követésére adnánk a fejünket. Ha például furcsa, ugrásra utaló foltokat látunk egymás után, amelyek nem nyúltól származnak, akkor lehetséges, hogy egy menyétféle, akár egy nyuszt járt arra (a menyétféléknek öt lábujjuk van, ezt érdemes észben tartani)!

A lábak nyomán kívül más hátrahagyott jeleket is számításba kell vennünk,

FOTÓ: DEZSŐ LÁSZLÓ

mint az ürülék, a táplálékmaradványok, a vacok. A nyomozás nagyon izgalmas feladat is lehet, akár egy krimiben! Tanulsága, hogy a szemmel látható dolgok is ott vannak körülöttünk, csak éberebben kell figyelni.

Vizes területek sáros környékén más évszakokban is megfigyelhetjük az inni vagy dagonyázni lejáró állatok nyomait. Ha egy nagyobb és idősebb erdőfoltban járunk és szerencsénk van, lehetőségünk lesz a szarvas- és a vaddisznónyom közti különbséget is megfigyelni, hiszen lehet, hogy méretben nagyon hasonló a kettő, viszont a vaddisznó hátul elhelyezkedő két fattyúkörmé

oldalra nyúlik, míg a szarvasé hátrafelé és sokkal közelebb áll egymáshoz. Vannak más fajok is, amelyek lábnyomai nagyon hasonlítanak egymáshoz, és a szakavatatlan szem könnyen össze is tudja téveszteni ezeket. Ilyen például a kecske- és az őznyom, a farkas és a kutya (a kutyáknak valamivel szélesebb a nyomuk és kerekesebb), a fiatal farkasé és a rókéé stb. De olyanok is léteznek, amelyeket még a szakértők sem tudnak elkülöníteni, vagy csak nagyon nehezen – ide tartozik a vadmacska és a házi macska nyoma, a farkasé és a sakálé, a nyesté és a nyuszté stb.

A meghatározásban nemcsak egy lábnyom, hanem maga a nyomvonal képe is fontos lehet. Például a vadon élő ragadozók többsége tipikusan sorjázza lépteit, néha még arra is ügyelve, hogy hátsó lábával mellső lábai nyomába lépjen. Ez is egy rejtőzködési taktika, a cél, hogy minél kevesebb szagmintát hagyjanak hátra. Kivéve, ha területjelzésről van szó – ilyenkor vizeletükkel erős, csípős szagot hagynak.

De mit tegyünk akkor, ha egy igazi, hús-vér vadállattal kerülünk szembe? A legfontosabb, hogy tisztelettel és nyugalommal forduljunk feléjük, hiszen az ő területükre léptünk, így fontos, hogy szabályaik szerint cselekedjünk, és ha fenyegetve érezzük magunkat, akkor lassú, nyugodt mozdulatokkal hátráljunk ki körzetükből. Csak ha ez nem válna be, akkor próbálkozunk a megfélemlítéssel. Ha nincs ok az aggodalomra, esetleg sokkal kisebb állatról van szó, örömmel és csendben figyeljük meg viselkedését és gyönyörködünk a vadon élő lényekben! ■

Láng Bori

NECC – Nature Education Community Center,
Kolozsvar

Öreg házak új élete (4. rész)

Relikviából Csomafalvikum

A sorozat folytatódik. Jó példákat mutat be Köllő Miklós főépítész, hogy tényekkel adjon hitelt szavának: bár száz ok is van, hogy miért könnyebb veszni hagyni a régit, kerül elégséges érv arra is, hogy miért érdemes megmenteni. Tájház, lakóház, kúria, intézmény bemutatására kerül sor a továbbiakban, mind-mind igazolva: van beleszólásunk abba, hogy milyen világ vesz körül minket, a ház meghatározza jellemünk és életkedvünk.

■ Pár öreg épület tájházként tudja túlélni korát, egyik jó példa erre a gyergyócsomafalvi tájház. Az épület egy, a 20. század elején a faluban nagyszámban megépült „típusház” hátramaradt hírmondó példánya. Gyerekkoromban előtte jártam iskolába, építészhallgató koromban is megcsodáltam, és igazából nem is a ház keltette fel a figyelmemet akkortájt, hanem a mögötte lévő, mára már eltűnt, archaikus medvegerezdbe rótt boronafalú csűr.

Külön történet, hogy került az önkormányzat tulajdonába: utolsó tulajdonosa egy biciklijavitással foglalkozó agglégény

volt. A település általános rendezése kapcsán felhívtuk az önkormányzat figyelmét az építészeti értéken túli, a hasonló társainak eltűnése okozta ritkaságból adódó értékére, így egy eltartási szerződésnek köszönhetően a telek és az épület az önkormányzat tulajdonába került, de az épület még pár évig hányódott, magára hagyatva pusztult. Aztán a telekre egy szociális központot építettett az önkormányzat, mindvégig megtartva a telken az öreg házat. Így gyakorlatilag emlékeknek köszönhetően a szociális otthon portájára kicsit haza is

1

2

3

4

FOTÓ: KÖLLŐ MIKLÓS

1. Egybenyitható terek a házban
2. Üzenet két ablakban: ami bezárult, kinyitható

3. Nem kell vesznie az öreg kilincseknek
4. Csak azt cserélni, amit muszáj
5. Mintha egy csomafalvi családhoz érkezénnék látogatóba

jövegettek a falu öregjei: ha nem is a szüleik, nagyszüleik portájára, de egy ahhoz hasonló, annak a formáját és az öregek hozzáfűződő emlékeit felidézõ helyre.

A szociális otthon „árnyékában” az épület továbbra is lakatlan volt, állaga jelentõsen romlott, míg a helyi fiatalokból álló táncsoport tagjainak egy sikeres kalákájával sikerült rendbe tenni a tetõszerkezetet, és sikerült idõt nyerni a felújításhoz.

Az öreg ház új funkciókat kapott: hagyományosan berendezett tisztaszobája révén tájházként õrzi a csomafalvi hagyományt, kisebb összejövetelekre, mûhelymunkára alkalmas, átalakított egykori konyhája révén pedig közösség-szervezõ tevékenységeknek ad otthont, ugyanakkor kis helytörténeti gyûjteményt is bemutat. Az épületben a gyergyószentmiklósi Tarisznyás Márton Múzeum néprajzosainak segítségével múzeumi igényességgel részben a házzal megörökölt, részben más csomafalvi restaurált bútorok kerültek bemutatásra, de a menyasszonyos háztól történõ bútorvívést idézõ hozományleltár, a pernefórium is kikerült a tisztaszoba asztalára. A másik szoba – vagyis az egykori konyha – díszbe a kandallót magába rejtõ, a hagyományos székely tûzhelyet megjelenítõ cserepes, melynek füstfogója a padláson megtalált csempe újbóli legyártásával készült. A két helyiséget a közöttük lévõ fal nagyméretû megnyitásával és egy kétszárnyú, kortárs üvegajtó beiktatásával lehet egybenyitni nagyobb létszámú tevékenység esetén, ugyanakkor kisebb rendezvényekkor az üvegajtón túli „tisztaszoba” jelenléte biztosít egy hangulatot, keretet a tevékenységhez.

Elég sok gondot okozott, hogy az épület szükséges aláfalazásakor megõrizzük a mellette lévõ, az épületre árnyékot vetõ öreg gyümölcsfát. De sikerült, így nyáron kellemes a még életben lévõ öreg tanú tornácra vetett árnyékának hûvöse. A ház karakteres külsõ volta miatt belülrõl lett szigetelve, az egykori kamra helyén az illemhely és a protokollkonyha/székraktár lett kialakítva. A mennyezetre szobánként egy-egy hõvisszanyerõ készülékpár

5

került, így végül is egy dohmentes, mindig friss levegõjû, alacsony energiabevitelû házként szolgálja a mai használat kényelmét.

Az épület felavatásakor felelevenítõdött a korábban már említett bútorvívés hagyománya, felvirágzott szekerekkel, nótával, muzsikával... igazi esemény volt a falu életében. Jelenleg az Iskola másképp, illetve egyéb, fiataloknak és öregeknek szóló programok révén az épületben folyó tevékenységek hídakat jelentenek a fiatal és idõs generációk között, közösségépítõ szereppel bírnak, és ennek megfelelõ keretet biztosít az összefogással megépült ház, melynek felújítását lelkes csomafalvi mesterek végezték el, csomafalvi mûemlékes szakmérnök és muzeológus/néprajzos szakmai irányításával. Summa summarum: így lett egy relikviából egy étellel teli Csomafalvikum... ■

Köllõ Miklós építész

Képeslapok a nagyvilágból

Piramisok a város felett

Dr. Kovács
Lehel István
EKE Brassó
klehel77@yahoo.com

■ Szarajevó. A város, ahol Queen-zenére hozzák ki a döner kebabot, ahol jól megférnek egymás mellett a muzulmán mecsetek, a zsidó zsinagógák és a keresztény (katolikus és ortodox) templomok, ahol burkába öltözött nők tereferélnek egy-egy kávé mellett miniszoknyás szőkeségekkel, s ha megkondulnak a harangok, hamarosan felzeng valamelyik minaretből egy müezzin „Allāhu akbar” éneke is.

Balkán. Multikulturális keveréke mindennek is. Koldusok kéregetnek itt-ott, szerte a városban, hol a mecsetek, hol a templomok előtt, gulašnak nevezik a csípős paprikával, reteddarikákkal és rizzsel felszolgált nagyon finom marhapörköltet, s nemzeti hősként tisztelik a terrorista Gavriilo Principet, aki Ferenc Ferdinánd meggyilkolásával elérte a nagy háború kitörését. Még szobrot is állítottak neki. Mint később kiderült, tette merő véletlen volt, s felkészületlen csapata aznap pár-szor már elbaltázta a merényletet.

Szarajevó. Gyerekkoromból cseng ismerősnek a város neve, hisz ifjúkori nagy

szenvedélyem, a bélyeggyűjtés hozott össze az 1984-es téli olimpiáról szóló bélyegsorozattal. Az első kelet-európai téli olimpia bélyegei: még most is szívesen nézem rajtuk a csarnokot, ahol a Torvill-Dean kettős megváltoztatta a jégtáncot, és amelyet nyolc év múltán rommá lőttek, a sisáncot, ahol Mati Nykänen első aranyát szerezte, és amelyből lőállás lett, a bobbályát, amely lövészárókká változott... A háború már csak ilyen: lángba borít mindent. A Balkán mindig is a történelem puszkaporos hordója volt.

Szarajevó. Hunyady Emese első olimpiája. A magyar, majd osztrák színeken versenyző gyorskorcsolyázóval volt szerencsém találkozni a Külhoni Magyar Sportcsillagok I. Világtalálkozóján.

Bizony, a monarchia, az 1984-es téli olimpia és a boszniai háború emlékei keverednek a Bosznia-hercegovinai Föderáció és (legalábbis hivatalosan) a Boszniai Szerb Köztársaság fővárosában, a 400 ezres nagyvárosban. A balkáni életérzésen túl a régi is keveredik az újjal,

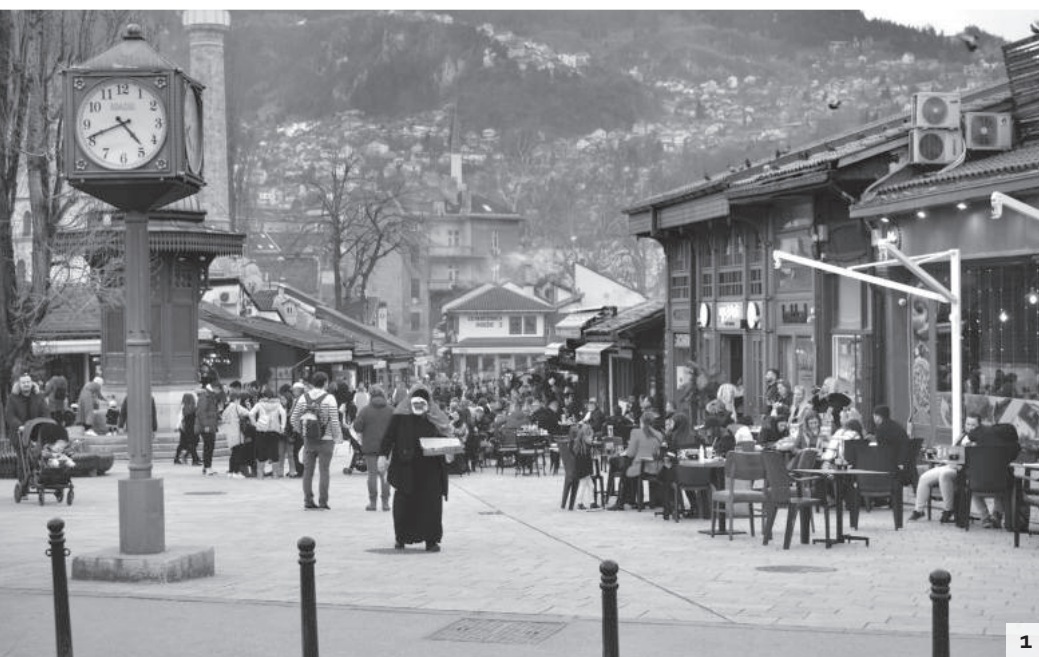
a modernnel. A Dinári-hegységben, a Miljacka folyó két partján, a szűk, szinte tűfoknyi, elképesztően meredek utcák jól összezárták a fenséges palotákat, a szerájokat és a hatalmas háztömböket, az üveg-beton csodákat, felhőkarcolókat.

Nagy szélben és havazásban, korán vágtunk neki Négyfaluból a hosszú útnak, s végre nyitva találtuk Zsombolyánál a határátlépőt, nem kellett Temesmóráig kerülni. Szó szerint átvágtunk Szerbián, s sokat kanyargóztunk a Drinával, amely több mint 180 km-en határfolyó Bosznia-Hercegovina és Szerbia között, míg a karakaji hídon át tudtuk lépni a határt. Étkezőhelyet keresve akadunk rá az út szélén egy filagóriára – alatta asztal, padok – és a Hrnjić Fatima (1973–2007) emlékére épített kútra. A hazaiból ebédeltünk, majd továbbindultunk. A táblákon a cápával kezdődő cirill szót kerestük, hisz Capajevo Szarajevót jelenti.

Gyönyörű vidéken folytattuk utunkat az alagutakkal teletűzdelt folyóparton, majd szerpentinezve kúsztunk fel

Piramis Visoko fölött

1

2

egyre magasabbra Romanija karszt-fennsíkja (1652 m), végül a sziklásmeredek Jahorina-hegy (1910 m) híres síközpontjáig. Azután hirtelen, szinte a semmiből tűnt fel a főváros...

Lenyűgöző élmény volt az első találkozás. Gyorsan megkerestük a szállodát, majd kísértünk a központba, ahol hatalmas kerített Szarajevó már említett különleges hangulata, de csak nézelődtünk (vagy a szó szoros értelmében: tátottuk a szánkát). A város megismerését másnap délutánra hagytuk, hisz egy másik különleges találkozásra kellett felkészülnünk...

Inkább az izgalom, mint az időzónaeltolódás költött fel hajnalban, nem is reggeliztünk, egyenesen Visoko felé indultunk, hogy már az autópályán átélhessük Semir Osmanagic revelációját.

A 17 ezres város egykori területe a középkori Bosznia állam központját képezte, I. Kotromanić Tvrtko király itt hozta létre az ország fővárosát 1355-ben. A várost magát Ajas bég alapította 1463-ban, a török hódítás idején. Az Osztrák–Magyar Monarchia idején Visokót abban a keleti stílusban építették újjá, amely az oszmán korra volt jellemző.

A mi történetünk talán ott kezdődik, hogy a Visoko fölötti hegyen lévő középkori vármaradványfeltáráshoz 2005-ben Houstonból hazaérkezett Semir Osmanagic bosnyák származású régész, aki

többek között a maja piramisokkal is foglalkozott. Már az autópályán utazva szemügyre vette a hegyet, és felkeltette figyelmét a magaslat szabályos gúla, piramis alakja. Régészeti feltárást kezdeményezett, s csak úgy kezdtek ömleni a hatalmas meglepetések, amelyek azóta is lázban tartják a tudományos világot. Agyagból, konglomerátumból és homokkőből formált hatalmas kőtömbökkel van lefedve az egész hegy, belül járatok. A breccsaszerű (szögletes szemcséjű üledékes kőzet) kőtömbök formálása és illeszkedése jól látható mindenütt.

Fényképfelvételek készültek a Visokó-völgyet övező felszíni formákról, s ezek alapján ma már kilenc piramisalakzatot különböztethetünk meg. Ebből ötnek neve is van már: a Nap (Visočica), a Krizohegy alatt lévő Hold (Plješevica), a Sárkány (Bučki gaj) és a Szeretet (Četnica) piramisa, valamint a Földanya temploma (Krstac).

A Nap-piramis Európa legrégebb és legnagyobb piramisa, méretei alapján szinte a Kheopsz kétszerese. Magassága 220 m. Északi oldala-csúcsa a 147 m-es Kheopsz-piramishoz hasonlóan az északi Sarkcsillagra néz.

A szakmai közvéleményt nagyon megosztja a boszniai piramisok témája. A nemzetközi tudományos élet fősodra a képződményeket természetes eredetűnek tartja, és a piramisok elméletét áltudományosnak tekinti. Mások pedig kitarának mellette...

Azt hittük, hogy soha nem ér véget a 30 kilométernyi autókázás, még egyszer átbeszéltünk mindent, amit a piramisokról tudtunk, hisz már az első perctől kezdve nyomon követtük a feltárást, sőt végigolvastuk, néztük Szakács Gábor és Friedrich Klára magyar írástudók munkásságát, amelynek során az alagútban található hatalmas köveken, megalitokon a székely-magyar rovásírás 39 betűjéből 21 betűt azonosítottak.

Sem régész, sem piramisszakértő nem vagyok, így saját álláspontot sem kívánok megfogalmazni az ügyben, egyszerűen a saját szememmel szerettem volna látni mindent, akartam, hogy a helyszínen kerítsenek hatalmukba az érzések, gyönyörködni vágytam a látványban.

A szarajevóihoz hasonló szűk, meredek, sofört és autót próbáló utcácskákon jutottunk el a Nap-piramis alá, miután már mi is messziről kiszúrtuk impozáns alakját. Parkoltunk, és a visokói mártírok emlékműve melletti padon elfogyasztottuk reggelinket. Így vágunk neki a hegynek. Hátunknál a város még ködbe burkolózott, mintha az ősi titkok fátylát bontogatná, a hegyek között kanyargó folyót átszőtték a hidak. Körös-körül a völgyben piramisszerű hegyek. Az idegenvezetőnk nagyon készséges volt, együtt indultunk el a hegyoldalban kiképezett meredek falépcsőkön felfelé, a régészeti feltárást helyeinél megálltunk, sokat mesélt, magyarázott. Szemügyre vettük az ásatásokat, a bizonyítékokat. Mindenütt hatalmas kőtömbök, szorosan egymás mellé illesztve. Idegenvezetőnk elmondása alapján a tömbök között szerves anyagot is találtak, így kormeghatározást is végeztek. Feltételezésük szerint a piramisokat 25–30 ezer évvel ezelőtt építették, és az energiakisugárzások miatt választották ezt a helyszínt. Modern eszközökkel fényképezték, mérték, radarozták a piramisokat. Számos kísérletet is végeztek. Minden látnivalót megtekintettünk a Nap-piramison, majd idegenvezetőnk utasításait követve a piramisok alatt is végighúzó alagútrendszer bejáratához igyekeztünk. Eddig két bejáratot sikerült feltárni, ám az omlásveszély miatt a Fojnička-patak partján lévő Ktk-bejáratot be kellett zárni. Maradt a Ravne-alagút.

A megszokott szűk, meredek utcácskákon végighaladva értük el a Nap-piramistól mintegy 3 km-re lévő Ravne-parkot, ahol szabadtéri múzeum mellett turistacsalogató grill-ligetet is létrehoztak padokkal, asztalokkal, s megannyi szuvenírárus kínálhatja portékáit.

Védősisakot tettünk, majd belépve a föld alatti alagútba, idegenvezetőnk mesélni kezdett. Az eddigi kutatások azt mutatták, az alagutak hossza 10 kilométer lehet, mi közel 1 km-t jártunk be. Faszelepok, védő deszkaplafon teszi biztonságossá a sétát, ám így is sok helyen szinte kettégörnyedve kell haladni. Idegenvezetőnk misztikus eredetű energiákról beszélt, majd föld alatti tiszta vízű tavacskákat is mutatott, amelyek vize az elemzések szerint jótékony hatású az emberi szervezetre, hasonlóan a föld

alatt talált kőzetek és kristályok kisugárzása, rezgése is. Sokan járnak meditálni az alagutakba, számukra három útvonalat és padokkal felszerelt kamrákat is kialakítottak. A járatokban mindenütt van villanyvilágítás, a szellőzés természetes. A kappadókiai föld alatti városok meglátogatása után nagy élmény volt bejárni a visokói föld alatti labirintust is.

Mi természetesen a hatalmas, több tonna súlyú kőtömböket kerestük, amelyek Szakács Gábor és Friedrich Klára rovásjeleket azonosított be és a világ első régésznöje, Torma Zsófia által felfedezett tatárlakai koronghoz hasonlóan a Tordos-Vinča műveltséghez sorolta be.

Mintha csak a Tászok-tető köveit látnánk... Nagy élmény volt megtapogatni a kőtömböket, ujjainkat végigvezetni a jeleken, és az is, hogy az idegenvezetőnk megemlítette a rovásjeleket és íráskutatóink munkásságát.

A nagy időeltérés miatt idegenvezetőnk szerint egyértelmű, hogy egy kultúra építette a piramisokat, s később más kultúra rótt a kövekre a jeleket, vagy vite oda zárandoklatai során ezeket a rovás köveket.

A rejtélyt mélyíti az is, hogy Visokótól nem messze, Vratnicán egy tumulust is feltártak. A halomsír vagy kurgán fölé földből és kővekből halmot emeltek. Ennek a megléte egy harmadik kultúrára is utalhat.

Élményekkel feltelve hagytuk el az alagutat, hogy a Hold-piramis felé tartunk. Mintegy hét kilométert autóztunk, most már hegyi földúton is, hogy az ásatási helyszíneken megtekintsük a Nap-piramist borító kőtömbökhöz hasonló hatalmas lemezeket. A feltételezések szerint a Hold-piramis lépcsős piramis.

Az ébredező tavasz kankalinokat csalt elő a fű közül, s ha már a hegyen voltunk, körbesétáltuk a helyet. Így fedeztük fel a szomszédos dombon Teufik Tufo Buza 1992-ben lelőtt visokói hős emlékművét.

A márvány emlékmű mögött lövészárók és fából épített föld alatti bunker található. A várost és a környéket védő ezredes Arany liliom és Arany rendőrlévény kitüntetésekben részesült.

Szinte néma csendben próbáltuk az autóban feldolgozni Szarajevóig a látottakat, majd visszaérve a szállodánkhoz, ismét elindultunk felfedezni a várost.

Az oszmán hódítók alapította város az újkor hajnalán Európa egyik legfejlettebb városának számított, ám az európai kulturális vérkeringésbe az Osztrák–Magyar Monarchia kapcsolta be. Neve valószínűleg a török Saray Ovasi-ból származik, azaz a palota udvara és mezeje. Így már 1455-ben említették, Sarajevo alakban pedig 1507-ben Firuz bég levelében szerepelt.

Az Ilidža nevű külvárosban található a Vrela Bosna, azaz a Boszna folyó forrása, a sarajevóiak kedvenc kirándulóhelye. A római korban itt feküdt Aquae Sulphurae település, ezt megelőzően a környéket az illírek lakták. A kőkorszakban a butmiri kultúra virágzott itt.

A hagyomány szerint Szarajevót 1461-ben alapították.

A 16. században Husrev-bég felépítette a mai Óváros nagy részét, a Gázi

Husrev-bég dzsámival és a szintén a saját nevét viselő könyvtárral egyetemben.

1697-ben Savoyai Jenő kifosztotta, majd felgyújtatta a várost. Az osztrák-magyar korban kiteljesedett az iparosítás, újjáépítették a várost.

Az oszmán stílus az újonnan emelt épületek szecessziós stílusával és a sajátosan orientális hatású moreszkóval keveredett. Ez utóbbi legszebb példája Szarajevó legjelentősebb épülete, az 1992-ben felgyújtott, és belülről kiégett Nemzeti Könyvtár, amely eredetileg a Városháza volt. A korszak egyéb jelentős épületei a római katolikus Jézus Szíve Székesegyház, a Zsinagóga, az Országos Múzeum (Zemaljski muzej), a Nemzeti Színház és a Szépművészeti Akadémia, amely eredetileg evangélikus templom volt. Az oszmán időkben elkezdett Szerb Ortodox Székesegyház építését is ebben a korszakban fejezték be.

A bosnyák háborúban szinte négy évig tartott a város ostroma, körülbelül 12 ezer ember halt meg és további 50 ezren sebesültek meg. Korunk egyik legnagyobb tragédiája volt.

Megcsodáltuk az oszmán stílusú Latin-hidat, ahol Ferenc Ferdinánd és hitvese, Chotek Zsófia a merénylet áldozatául esett, majd még egyszer végigsétáltunk a bazár-negyeden. A szerájban kiváló csevapot és teát készítettek, s – fáradtságunkat enyhítendő – egy sarki bárban valahogy csak kikínlódtam bosnyákul két korsó sört. Szarajevó és Visoko egyszerűen csodálatos volt, e két város fenséges élményekkel gazdagított! ■

FOTÓ: KOVÁCS LEHEL ISTVÁN

1. A varázslatos Szarajevó
2. Rovásjeles kő egy járatban
3. Török árúk tömkelege
4. Látvány az éjszakában

1

2

3

4

Mesészép Föld (14. rész)

Látogatóban a királynőnél

A doveri kitérő után térjünk vissza Londonba. Oda, ahol nem is olyan régen, július első hetében ünnepelték Erzsébet királynő uralkodásának 70. évfordulóját, majd utazzunk Windsorba, az egyedülálló esemény, a platinajubileum másik helyszínére.

■ Előtte viszont vegyünk részt egy kis időutazáson. Ugorjunk vissza jó 70 évet. 1952-t írunk, amikor Erzsébet hercegnő és férje, Fülöp herceg afrikai szafarin vesz részt. Kenyai utazásukról gyerekként olvastam. Megragadott, mennyire valószínű lett leírva a táj, amerre jártak, az állatvilág, a megfigyelőhelyek. Többször megálltam az olvasásban, behunytam a szemem, és ott képzeltem magam a Big Five, vagyis az öt nagyvad birodalmában. Évtizedekkel később ismét behunytam a szemem, és amikor kinyitottam, a Buckingham-palota, a brit királynő első számú otthona előtt álltam. A palotának 775 szobája van, ezekből a királynő állítólag csak hatot használ. Jó pénzért 19-be be is kukkanthat a kíváncsiskodó turista. A kastély előtti téren viszont ingyenesen lehet nézelődni, távolról fotózni az őrséget, a szerencsésebbek pedig a látványos őrségváltást is megfigyelhetik. Természetesen a látogatási, illetve őrségváltási időpontokról érdemes előre tájékozódni a palota honlapján.

Van, aki itt kezdi londoni látogatását, mások a Temze partjáról indulnak a palotához. Így tettünk mi is. Előbb a Westminster-palotát és annak óratornyát, a főváros egyik nevezetességét, a Big Bent néztük meg. Benjamin Hall kormánybiztosról nevezték el Big Bennek, majd 2012-től Erzsébet-toronyra keresztelték át. A híres tornyot 2017-től öt éven keresztül állványzat takarta, nem láthatták óráját, nem hallhatták harangját. Ennek tövében, az Egyesült Királyság parlamentjének épületében is csend honolt. Egyedül az állig felfegyverkezett őrség vigyázott az akkor épp nem csatározó lordokra, illetve a képviselőház tagjaira.

A közvetlen szomszédságban található a Westminster Apátság (Westminster Abbey), mely az UNESCO Világörökség része. A most is látható templomot III. Henrik építtette 1245-ben, de már előtte is létezett itt templom. A 11. század óta itt koronázták a királyokat, illetve több uralkodó nyugszik e gyönyörű gótikus templomban. Több időt kell szánni a látogatásra, már a bejutás is nehézkes a hosszú sorok miatt.

Kis séta után a Horse Guards Parade díszterre értünk, melyet a jubileumi ünnepség alatt az élő közvetítésnek

köszönhetően szerte e világon láthattak. Lovasparádéval szokták ünnepelni az uralkodó születésnapját e homokos téren. A 2012-es londoni nyári olimpiai játékok idején itt tartották a strandröplabdaversenyeket. A férfi szurkolók nagy bánatára ekkor tiltották be a bikinit. A női strandröplabdázók nem viselhették e ruhadarabot, szolidabb felszerelésben – rövidnadrágban – kellett a homokos pályára lépniük. Vallási és kulturális szokásokra fogták ezt az „olimpiai láng őrzi”, de egyszerűen csak túl idősek e morcos úriemberek ahhoz, hogy többet lássanak a női testből, melyet bárki megtehet, aki a St. James’s Parkon keresztül megy a Buckingham-palotához. Itt mindenki piknikezhet, pihenhet vagy épp napozhat a rendezett, tiszta parkban. A tavacsákban kacskák és egyéb vízimadarak úszkálnak. Nyugodtan jönnek azokhoz, akik eledelet szórnak nekik. Itt etetik, nem pedig megeszik őket az éhes „turisták”.

Továbbhaladva, a hosszú sétány végében látható a palota.

A királyi család másik rezidenciája a Berkshire megyében található Windsor-kastély. A világ legnagyobb, ma is lakott és működő kastélyába Londonból gépkocsival az M4-es autópályán jutottunk el, de természetesen tömegközlekedési eszközökkel is megközelíthető. A teremőrök szerint II. Erzsébet főleg hétvégeken tartózkodik az épület keleti felében. Olyankor a királyi lobogó leng a kerek tornyon. Az egyszerű földi halandók a kastély nyugati, pompásan díszített termeit látogathatják.

Mintha egy múzeumban lettünk volna, számtalan Anthony van Dyck, Rembrandt, Rubens festmény, pazar csillárok, porcelánok, vázák, szobrok, felbecsülhetetlen értékek halmaza. Az udvarra kilépve több csodálatos kert, majd a mindenki által – ha csak a tévéből is – ismert Szent György-kápolna, a legmagasabb brit lovagrend, a Garter-rend otthona.

A Windsor-kastélyban, illetve a Szent György-kápolnában nem szabad fotózni, de bánatunk hamar elmúlt, ugyanis talákoztunk Mr. Beannel. Nem az igazival, hanem az egyik ajándékbolt előtt felállított másával. ■

Deák László

FOTÓ: DEÁK LÁSZLÓ

1. A Buckingham-palota
2. A Westminster Apátság
3. A Windsor-kastély
4. A Windsor-kastély udvara, balra a Szent György-kápolna
5. A Horse Guards Parade díszter
6. Mr. Bean a királyi ajándékboltban
7. A Big Ben

Jó példa a láthatáron: Xantus-vetélkedő

Nevezetes műemléképületek újrahasznosítható anyagokból

A kolozsvári Apáczai Csere János Elméleti Líceum természettudomány-szakos munkaközössége immár 23. alkalommal szervezte meg a közkedvelt, a diákok számára komoly kihívásokat tartogató Xantus János Környezetismereti Vetélkedőt. Az alábbiakban Vörös Alpár István Vita igazgató beszámolójából idézzük azokat a részeket, melyek az ekés vetélkedők szervezőinek is ötletadók lehetnek.

■ A vetélkedőről

Kiemelten fontosnak ítéljük az interdiszciplináris természettudományos rendszerszemlélet kialakítását, a környezettudatos attitűd formálását, a helyi természeti értékeink iránti tiszteletet. Ezen elvek mentén született meg a Xantus János Környezetismereti Vetélkedő. Ennek fő célja a városunk környékén található természeti értékek megismertetése, a környezetünkben felismerhető természeti törvények felfedeztetése, amelyek a természettudományok minden területét érintik interdiszciplináris módon. Célunk ugyanakkor a természettudományos ismeretterjesztés, az identitástudat erősítése a közvetlen környezetünk megismerése által, a környezetvédelmi nevelés, az egészséges életmódra való

nevelés és egy integrált természettudományos világgép kialakítása.

A vetélkedő alap gondolatát a kolozsvári HERO Alapítvány által 1999-ben szervezett *Környezeti nevelés: alternatív oktatási módszerek, pályázatírás* tematikájú tanártovábbképző program szolgáltatta. Ennek keretében többek között parajdi kollégák mutatták be az általuk szervezett nagy sikerű vetélkedőt, amely erős hatással volt a későbbiekben ezek alapján kidolgozott sajátos versenyünkre.

Világunk környezeti katasztrófái, mindennapjaink környezeti problémái mindinkább felhívják figyelmünket a környezeti nevelés fontosságára. Szűk környezetünkben is számtalan esetben észleljük, hogy az emberiség nem figyel oda a környezetünket ért pusztításokra. Csakis akkor lehet megoldani a környezeti

gondokat, ha magatartásunk megváltozik. Csupán a tények ismerete nem változtatja meg az emberek természethez való viszonyát. A környezeti nevelés fontos a természeti környezet megőrzése szempontjából, de lényeges a gyermek egész személyiségének szempontjából is: elősegíti az énkép és a személyes felelősségtudat kialakulását. A természettudomány oktatása során a hangsúly az értelmi fejlődésen van, a környezeti nevelés ráébreszti a gyermeket a természet szépségére, a folyamatok bonyolultságára és az egyes környezeti alrendszerek szoros összekapcsolódására, valamint fejleszti a képzelőerejét.

Jelszavunk: Csak azt lehet védeni, amit már ismerünk! A megismerést, a megtapasztalást tartjuk ilyen téren a legfontosabbnak. Az ökológiai egyensúly érzékenységét már itt, közvetlen környezetünkben észlelhetjük, ezért kapott kiemelt szerepet vetélkedőink keretében Kolozsvár környékének alapos ismerete. Az iskolai tananyag keretében túlzott hangsúlyt kap a távoli vidékek élővilága és a hozzájuk kapcsolódó természeti katasztrófák, miközben a diákok nagy része nem ismeri saját lakóhelyük helyneveit, természeti értékeit. Sok esetben azt sem tudják, hogy közvetlen közelében élnek egy természetvédelmi területnek, hogy Kolozsváron a feleki gömbkövek, a talajfelszínen is megtalálható őslénykővületek, a Bükk-erdő és a Szénafüvek ritka növényvilága jelentik a legfontosabb természeti értékeket.

Vetélkedőnk névadójának azt a Dr. Xantus Jánost (Kolozsvár, 1917. február 20. – Kolozsvár, 1982. november 27.) választottuk, aki nemcsak kutató volt, de kiváló pedagógus, tudományos ismeretterjesztő, Kolozsvár környékének kiváló ismerője is.

A vetélkedő szervezési kerete

A résztvevők természetszerető diákok, akik nem minden esetben éltanulók. Itt olyan tanulók is maximális teljesítményt tudnak nyújtani, akik más tantárgyakban, művészetben, sportban nem értek el kiváló eredményeket. Ezzel is bátorítjuk azt a felfogást, hogy a környezet

védelmében szükség van a társadalom minden tagjára. Míg kezdetben 5-6 iskola diákjai vettek részt, idén is Kolozs megyén kívül Szilágy megyei, sőt debreceni diákok is jelentkeztek, akik már vetélkedők rendszeres résztvevőinek mondhatóak. Volt olyan év is, hogy több mint 220 diák tette próbára magát. A csapatok 4 taggal nevezhetnek be, akik egy iskolából akár különböző osztályokból vagy évfolyamokról szerveződhetnek. A versenynek két korosztály szerinti kategóriája van: junior (5–8. évfolyam) és szenior (9–12. évfolyam). Minden évben más-más közeli kirándulós hely lett a vetélkedő színhelye, és mindig az aktuális környezeti problémákon gondolkozhattak el diákjaink: egy bevásárlóközpont felépítésének következményei, ipari park telepítése a Falumúzeum mellé, illetve az autópálya építése. Idei témájuk a Páter-gerinc közelében, a Bükkben átvezető terelőút megépítésének környezeti hatásai, amelyről érvelő beadványt kellett írniuk a helyi önkormányzatnak címezve.

Szervezési keretként a tájfutásból ihletődünk. A verseny indításakor minden csapat megkapja az adott terület térképét, amelyen be vannak jelölve az állomáshelyek. Az állomáshelyeken találják a versenyzők a feladatlapokat műanyag fóliában fákra, bozótokra rögzítve. A két kategória feladatlapjait különböző színű papírlappal különböztetjük meg egymástól. A térképen kívül a versenyzők a versenyszabályokat kapják meg, illetve az összes feladat maximális elérhető pontszámát.

A tájékozódást nehezíti, hogy a terület nagy része erdő, a térképen bejelölt utakat vastag avar fedi, így fokozott figyelmet és nagyon jó tájékozódási

A díjkiosztás a kolozsvári Apáczai Csere János Líceumban zajlott

A vetélkedő egyetlen ügyességi feladata során kukoricaszemeket kellett áthelyezni egyik dobozból a másikba, lekötött szemmel

képességet igényel a csapatoktól. A terület általában mintegy 500 m x 500 m nagyságúra mérjük ki, amely a növényzet, a domborzati formák szempontjából nagy változatosságot mutat: erdő, irtás, bozotos, nyitott terület (mező, tisztás) egyaránt megtalálható. A helyi tájfutó kluboknak köszönhetően az adott terület nagy felbontású térképeit használjuk, amelyen az egyes domborzati formák, szintvonalak, utak és a növényzet típusa egyértelműen jelezve van.

A kiválasztott területen egyenletesen osztunk szét korosztályonként átlagosan 12–15 állomáshelyet és feladatlapot. Minden feladatlapból 3–4 darabot helyezünk a műanyag fóliába, annak érdekében, hogy egyidőben több csapat tudjon dolgozni az adott állomáshelyen. A csapatok feladata, hogy 2 óra alatt a kijelölt állomáshelyek közül minél többet

érintve a lehető legtöbb pontot gyűjtsék össze. Tapasztalatunk szerint egy tehetséges diákokból álló csapat esetén a 2 óra elegendő minden állomáshely eléréséhez és a feladatok kellő részletességgel való megfejtéséhez, míg egy átlagos csapat is képes az állomáshelyek mintegy 70 százalékát érinteni. Csak azon állomáshelyekhez küldünk ki felvigyázó tanárt, ahol törekeny mérőműszert helyeztünk el, vagy játékos, ügyességi feladatot jelöltünk ki, amelyhez szükségesek a tanár utasításai. Minden csapatot egy semleges személy kíséri, aki ügyel arra, hogy csapata tartsa be a követhető szabályokat: a megfejtés után helyezték vissza az irattartóba a feladatlapokat, a csapat ne szakadjon szét, végig együtt haladjanak, illetve ne használjanak segédeszközöket.

Minden csapat egyszerre indul, nagyjából a terület közepéről és sorshúzással határozzuk meg minden csapat számára, hogy melyik állomáshelyet kell elsőként megkeresni. Így biztosítjuk, hogy a csapatok már a verseny elején lehetőleg egyenletesen szóródjanak szét a területen, ne okozunk torlódásokat az állomáshelyeken, a csapatok ne zavarják egymást munka közben. Az első után már az állomáshelyek érintésének sorrendje szabadon választható.

Az iskolák bejelentkezését ahhoz kötjük, hogy annyi kíséretet kell biztosítaniuk, ahány csapattal jelentkeznek. Munkánkat ilyenkor segítik volt diákjaink, illetve kolozsvári egyetemisták is. Az egyetemisták számára a részvétel egyben hasznos szakmai gyakorlatot is jelent. Az is megjegyzendő, hogy általuk terjedt ki vetélkedők más megyékre is, hiszen tanárként már ők is elhozták diákjaikat.

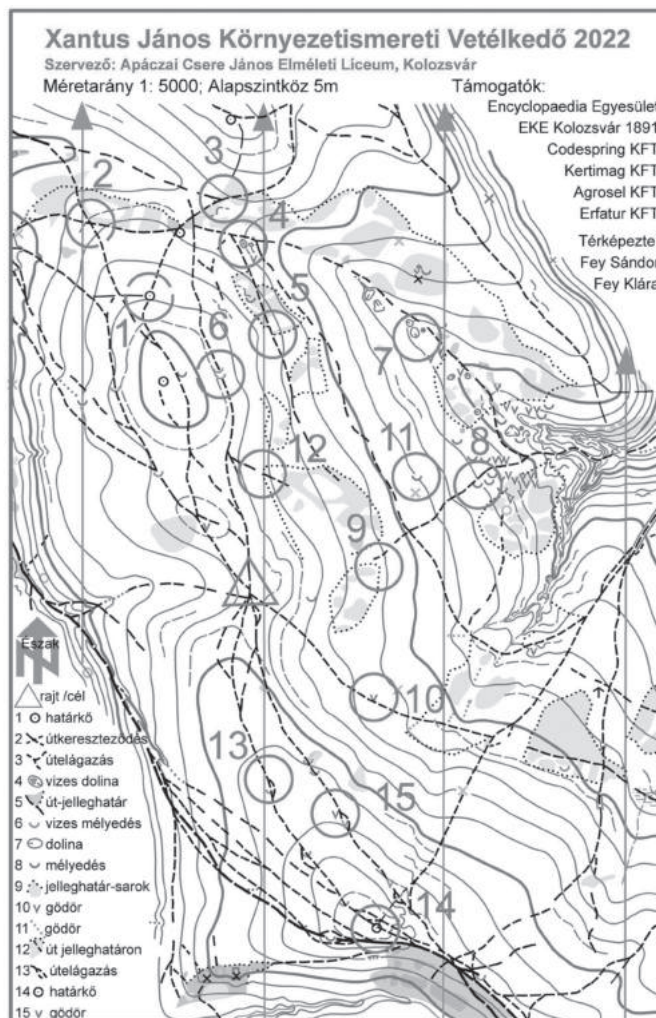

A feladatok

Két fontos kiadvány alapján készülnek fel a diákok erre a sokrétű megmérettetésre, ezek: Xantus János *A természet kalendáruma*, illetve Ajtay Ferenc *Kolozsvár környékének kirándulólhelyei*. Ezen könyvek alapján az ideai állomáshelyek között volt feladat az április-májusban gyűjthető gyógynövényekről, amelyben a növény hasznos elemeit kellett megnevezni, a Szénégető-domb földrajzi jellemzőinek leírásába becsempészett hibák azonosítása a területre látványosan jellemző dolinák keletkezésének módjáról. A térképen feltüntetett méretarány és alapszintköz segítségével két állomáshely közötti szintkülönbséget, a közöttük mért távolságot, egy dolina átmérőjét, illetve egy bozotos terület méretét kellett meghatározni. Izgalmas kihívásnak bizonyult a diákok számára, hogy kémiai elemek vegyjeleinek felhasználásával állatfajok neveit képezzék. Például: palotapincsi (Foszfor, alumínium, oxigén, tantál, foszfor, jód, nitrogén, szén, kén és jód). A senior korcsoportnak napsugárzási adatokat kellett értelmeznie három grafikon segítségével, amelyben augusztusra, szeptemberre és októberre vonatkozó kolozsvári mérési eredményeket elemeztek. A 14-es állomáshelyen egy, a Xantus János életrajzi adataiból összeállított 13 feleletválasztós kérdésből álló totóval találkoztak a diákok. Ügyességi próbaként mesterséges madárcsőrként kellett használniuk csipeszeket. Ezek segítségével bekötött szemmel kellett áthelyezni kukoricaszemeket egyik tányérból a másikba.

Kreatív feladat

Minden vetélkedő alkalmával kijelölünk a csapatoknak előzetesen egy feladatot, amelyet a verseny előtt otthon közösen kell előkészíteniük. Például: vizes rakéta, napóra, madáretető vagy termésekből kompozíció, farsang közeledtével maszkkészítés. Idei feladatuk újrhasznosítható anyagokból lakókörnyezetük egyik nevezetes műemléképület makettjének elkészítése volt. Ezen makettet a verseny színhelyén a feladatmegoldások 2 órás időkeretén kívül kellett bemutatniuk, amelyet helyben értékelt a zsűri. A bemutatás értékelési szempontjai: a felhasznált anyagok változatossága, a makett élethűsége, kreativitás, a bemutató során a csapattagok együttműködése és a bemutatás során használt nyelvezet igényessége. Így készült több

A vetélkedő térképe

makett is a sztánai Varjúvárról, a Szent Mihály templomról, de a Kálvária templomban, a Református Kollégium épületében, Mátyás szülőházában, torockói házakban, Porolissum várában és a boncikai Bánffy-kastélyban is gyönyörködhattünk.

Terveink szerint a következő években a vetélkedő minden évben más-más hónapban kerül megrendezésre, ezáltal a diákok a *Természet kalendáriuma* kötet különböző fejezeteit és a természet különböző arcait ismerhetik meg. ■

Vörös Alpár István Vita

Fizessen elő az Erdélyi Gyopárra 2022-re

Erdélyi előfizetőink figyelmébe

Előfizetési díj egy évre, 6 lapszámra (postai díjjal együtt):

- átutalás esetén: 51 lej
- készpénzbefizetés esetén: 61 lej

Kérjük, az előfizetés díját a következő bankszámlára juttassa el:

Asociația Societatea Carpatină Ardeleană – Erdélyi Kárpát-Egyesület

ING Bank N.V. Amsterdam – Sucursala București

Bankszámla száma: RO74 INGB 0000 9999 0316 7890

Adószám (cod fiscal): 4960082

Megjegyzés: „Abonament revista *Erdélyi Gyopár* 2022”

Magyarországi előfizetőink figyelmébe

Előfizetési díj egy évre, 6 lapszámra (postai díjjal együtt, Erdélyből postázva):

- átutalás esetén: 5100 forint
- készpénzbefizetés esetén: 5600 forint

Kérjük, az előfizetés díját a következő magyarországi bankszámlára juttassa el:

Erdélyi Kárpát-Egyesület – Unicredit Bank

Bankszámla száma: 10918001-00000027-75640007

Megjegyzés: „*Erdélyi Gyopár* előfizetés 2022”

Az átutalás tárgyaként kérjük feltüntetni nevüket, postai és e-mail címüket, ugyanakkor kérjük ezen adatokat az elofizetes@eke.ro címre is elküldeni.

1

2

Ezek a bogarak nem is rusnyák!

■ A fotós szakmában jól ismert, számos nemzetközi díj birtokosa – akinek munkáiból az *Erdélyi Gyopár* olvasói is láthattak már – szülőfalujában, Gyergyóalfaluban mutatta be az élővilágot az ő sajátos perspektívájából. A Gyopár-olvasók szintén jó ismerőse, dr. Munzlinger Attila méltatta az alkotót, a kettejük közötti különbségeket és hasonlóságokat emelve ki. Attila asztrofotós, a határtalan égboltot fürkészi, Szilveszter viszont a parányi lények után kutat, hogy viselkedésüket megismerve, mozgásukban lefotózva, kinagyítva az egyszerű ember elé tárja: lám, ők is gazdagítják a teremtett világot! És amikor a legkisebb rovar fejmagasságban és nagyságban néz farkasszemet az emberrel, akkor elhangzik a címként idézett mondat: „Ezek a bogarak nem is rusnyák!” Végtelennek tűnő szín- és formagazdagsággal kápráztatják el az embert. De nem csak annyi a dolguk, hogy elkápráztassanak. A méltató szerint gyógyításra is képesek. Dr. Munzlinger Attila háziorvos állítja, nem csak hobbija, hivatása is azonos a Szilveszterével, mert a „bogaras fotós” is orvosol: a test mellett ő a lélek és a szellem jobbulására összpontosít. Megmutatva az élővilág kicsinyeinek szépségeit, a lélek egészségét erősíti, a szellemet gyógyítja, táplálva a hitet: Isten rusnyát nem teremt, az ő alkotásának mindegyike szép.

Kis Szilveszter nem csak szemlélődésre, közeledésre is meghív, mert a felvételek távolról szépek, közelebről érdekesek, és egészen közelről a képkeretről el is olvashatjuk azokat a tudományos tényeket, megfigyeléseket, melyek segítik az ismerkedést.

A kiállításmegnyitón a falusfelek mertek közel menni a valósághoz, és többeknek annyira megtetszett a mostanáig észrevétlen világ, hogy el is indult a fantáziájuk: milyen lenne az ember élete, ha a bogarak napján a képeken látható rovarok serege ezerszeres nagytáborban kelne életre, részt kérve a mi életterünkben? ■

Balázs Katalin

„Így néz ki egy szitakötő szemből.” „Tűzvörös fémdarázs – ez a világ egyik legszínesebb rovara, és itt él nálunk.” „Ez itt a fésűcsápú álszú, egy ajándékba kapott asztalkában lakott” – így mutatta be „modelljeit” Kis Szilveszter első egyéni fotókiállításán.

4

3

FOTÓ:

1. Szitakötő szemből
2. Fésűcsápú álszú
3. Tűzvörös fémdarázs
4. Kisék két generációja. Lesz fotográfus-utánpótlás

1

2

Rekordokat döntögetett a Jókai és a Bánffy teljesítménytúra

Májusban 578 résztvevő teljesítette a kolozsvári EKE által szervezett Jókai Mór Emlék- és Teljesítménytúrát gyalogosan, kerékpárral vagy szaladva, összesen mintegy 17 884 km-t megtéve a Kolozsvár és Torockó közötti rövidebb-hosszabb távokon. Ezzel történelmi rekordot írtunk, hiszen meghaladtuk a tavalyi 491-es létszámot. A június végi, Bánffy Miklós nevét viselő túrát is nem várt sikerként könyvelhetjük el: habár idén még csak a harmadik születésnapját ünnepelhetjük, és jóval kevesebben ismerik, mint a Jókait, az első kiíráshoz képest százal többen teljesítették az általuk választott gyalogos vagy kerékpáros útvonalat.

■ A közel negyed évszázados Jókai-túrán több szempontból is rekordokat döntögettünk: a 600 benevezett résztvevőből 578-an vettek részt, a legrövidebb gyalogos túraváltozaton (Gy10) pedig közel 300-an rajtoltak a várfalvi EKE-Vártól. Ugyancsak rekordszámúra sikeredett a megvásárolt vízmennyiség és a lefőzött krumpligulyás, de Sztranyiczki Gábornak, az ultramaraton nyertesének is pályarekordot sikerült szaladnia 5 óra 39 perccel. Talán abból is történelmet írtunk, hogy minden résztvevőnek sikerült szárazon megúszni a túrát, hiszen az égieknek hála, megkíméltek az ijesztő esőfelhők. Szervezői szemszögből mégis az jelentette a legnagyobb rekordot, hogy sikerült időben lezárni a regisztrációt, és minden szervezési anyag időben elkészült, így péntek helyett már csütörtök estére befejeztük az indítócsomagok összeállítását, utolsó napra pedig csupán a pontbírók kellékeinek összeállítása maradt.

A gyalogosok, akik Várfalváról, Szindről vagy Kolozsvárról rajtoltak, idén is négy túraváltozat közül választhattak (Gy10, Gy17, Gy30, Gy55), az ultramaratonisták és a kerékpárosok pedig szintén a kincses városból indultak és

3

1. A jó hangulat mellett gyönyörű kilátásban is volt részük a bringásoknak a Kerekhegy ellenőrzőponton (FOTÓ: ANDRÁS IMRE)
2. A Kőhegy tava az utolsó ellenőrzőpont a Gy35-ösöknek, innen irány Kalotaszentkirály (FOTÓ: LŐRINCZ FERENC)
3. Nagy a nyüzsgés a torockói célban a Jókai túrán (FOTÓ: PÉTER ANIKÓ)

Torockóra futottak be. Az ellenőrzőpon-
tonoknál vízzel, energiapótlókkal, valamint
zsiros, lekváros és zakuszkás kenyérral,
a célban pedig krumpligulyással vendé-
geltük meg a fáradt túrázókat, emellett
mindenkit oklevéllel és kitűzővel jutal-
maztunk. Minden várakozást felülmúlva,
a túrán 96 kerékpáros, 476 gyalogos és 6
maratonista résztvevőnk volt, ebből 271
nő és 307 férfi, 146-an 14 év alattiak. A
legidősebb résztvevő 78-dik életévében
járt, a legfiatalabb kis túrázónk pedig
alig három hónaposan teljesítette a rövid
gyalogos távot szülei ölében.

A túra előkészítése és megszervezése
során az egyesület 70 tagja és önkéntese
dolgozott, akiknek utólag is szeretnénk
kifejezni köszönetünket, hiszen nélkülük
nem tudtunk volna megszervezni egy ek-
kora logisztikájú rendezvényt.

Bánffy-túrák Kalotaszeg szívéből vlegyászi magaslatokig

A Bánffy Miklós Emlék- és Teljesít-
ménytúrákat 2019-ben szervezte meg
először az EKE – Kolozsvár 1891 Daray
Erzsébet földrajz-turizmus szakos hallga-
tó ötleetének köszönhetően, aki diploma-
munkájában Bánffy kulturális örökségé-
vel és annak turisztikai kamatoztatásával
foglalkozott. Branea Róbert, a kolozsvári
EKE teljesítménytúráinak akkori felelős
szervezője nyitott volt a kezdeménye-
zésre, így a Jókai, Vasvári és Kós túrák
mintájára meg is valósította a Bánffy-
túra első kiírását két kerékpáros és két
gyalogos túraváltozattal. A túra nem várt
sikernek örvendett, hiszen 122-en teljesít-
tették a 60 és 85 km-es kerékpáros, vala-
mint 22 és 35 km-es gyalogos túraválto-
zatok egyikét. 2020-ra a túraváltozatok
repertoárja hétre bővült, és több mint
300-an regisztráltak, ám a járványügyi
helyzet okozta zűrzavar miatt utolsó pil-
lanatban le kellett mondanunk a rendez-
vényt. Habár nagy kudarcként éltük meg

a lemondást, 2021-ben sikerült megszer-
veznünk a túra második kiírását 144 részt-
vevővel. Mindkét évben a rendezvény
epicentruma Felszeg legékesebb gyön-
gye, a legvirágosabb község és egyben
európai falu, Kalotaszentkirály-Zentelke
volt, ahol teljes mértékben számíthat-
tunk az önkormányzat és Póka András
György polgármester segítségére.

Idén június 25-re tűztük ki a túra dá-
tumát, így a május 14-i Jókai után szin-
te időnk sem volt felszusszanni, máris
elkezdődött a készülődés. Aktualizáltuk
a túrák honlapját (teljesitmenyturak.
ekekolozsvar.ro/banffygyalogos,
teljesitmenyturak.ekekolozsvar.ro/
banffybringa), véglegesítettük a térké-
peket, digitális nyomvonalakat, bein-
dítottuk a regisztrációt, népszerűsíteni
kezdtük a túrát a Paprika Rádióban és a
Kolozsvári Rádióban, az Erdélyi Figyelő-
ben, a Szabadság napilapban, valamint
Facebookon és Instagramon. A háttér-
ben közben folyt az adminisztrációs
munka, az önkéntesek toborzása és a
komplex logisztika megszervezése, hogy
a nagy napra minden elkészüljön.

7 túraváltozat 12 alternatív útvonallal

Idén is három gyalogos (Gy22,
Gy35A/B, GyKőhegy A/B/C), illetve négy
kerékpáros (K60/70, K85/95, K15, K37)
túrával készültünk, összesen tizenkét út-
vonalváltozattal, így a színes repertoár-
ból bárki kedvére választhatott. A hosszú
gyalogos túraváltozatok esetében Ka-
lotaszentkirályon kellett bejelentkezni,
majd busszal elszállítottuk a résztvevő-
ket Havasrekettyére, a Stanciu-tisztáson
lévő rajthoz, innen pedig érintették a Ha-
vasrekettyei-vízesést, a Fehér-köveket, a
Vlegyásza menedékházat, a havasrogozi
mamutfenyőket, Székelyjón pedig a
Gy22-eseknek véget is ért a túra.

A Gy35-ösök innen két irányba foly-
tathatták az útvonalat: az A-sok a
Székelyjót Magyarókerékével összekö-
tő meredek aszfaltúton felsétáltak a Kő-
hegy tavához, a B-sok pedig felmász-
tak a Kőhegyre, érintve a Hármaskő-
csúcsot és innen ereszkedtek le a tóhoz.
A tótól mindkét változat ugyanazon az
útvonalon ereszkedett le Kalotaszentki-
rályra, a célba.

A rövid gyalogtúra résztvevői szin-
tén Kalotaszentkirályon kapták meg in-
dítócsomagjukat, innen pedig busszal
szállítottuk őket a túra kiindulópont-
jáig, a Kőhegy alatt levő parkolóhoz,
ahonnan három alternatív útvonalon
indulhattak el: ebből kettő érintette

a Tomordok-csúcsot is (B, C), a másik pe-
dig a Hármaskősziklától visszatért a Kő-
hegy tavához. Az útvonalak részletes le-
írását a teljesítményturak.ekekolozsvar.
ro/banffygyalogos/utvonal oldalon lehet
megtekinteni, ahonnan a digitális nyom-
vonalak és a térképek is letölthetők rész-
letes útvonalleírással.

A kerékpárosok két rövidebb és
két hosszabb túra közül választhat-
tak, ám mindkét esetben Kalotaszent-
királyról indultak és ide is értek vissza.
A K15-ösök feltekertek a Kőhegy tavá-
hoz, majd Magyarókerékén keresztül
jutottak vissza a célba, mialatt a K37-
esek Székelyjóra ereszkedtek, majd
Sebesvárat, Marótlakát és Malomsze-
get érintve tekertek el a célig. A K60/70-
esek a Nagykalota, Meregyó, Szkrind,
Havasrekettye, Székelyjő távon ugyan-
azon az útvonalon haladtak, innen pedig
a 60-asok feltekertek a Kőhegy tavához,
majd le a célba, a 70-esek pedig Sebesvár
felé folytatták útjukat a fent említett
nyomvonalon.

A legnagyobb kihívásra vágyók a
K85/95-ösre neveztek be, számukra
Magyarvalkón, Magyargyerőmonosto-
ron, Jósikafalván és Kerekhegyen ke-
resztül vezetett az út Havasrekettyéig,
ahonnan a nyomvonal már megegye-
zett a K60/70-esekével, így Székelyjóról
ők is két alternatíva közül választhattak.
Részletesen itt tekinthetőek meg a ke-
rékpáros útvonalak: teljesitmenyturak.
ekekolozsvar.ro/banffybringa/utvonal.

A bejelentkezett 236 túrázóból vé-
gül 222-en jelentek meg a startnál június
25-én, közülük 129 férfi és 93 nő, a legfia-
talabb résztvevőnk még hároméves sem
volt, a legidősebb pedig 68 éves múlt. A
gyalogos Kőhegyen 25-en vettek részt,
a Gy22-esen 52-en, a Gy35-ösön 58-an,
a K15-ösön és K37-esen összesen 16-an,
a K60/70-esen 33-an, a K85/95-ös válto-
zatot pedig 38-an teljesítették. A célban
ez alkalommal sem maradt el a gulyás,
az önkormányzat jóvoltából pedig finom
kürtőskaláccsal is megleptük a fáradt tú-
rázókat. Az esemény lebonyolításában
39 lelkes önkéntes vett részt.

Köszönet támogatóinknak, akik közül
többen mindkét rendezvény megszerve-
zéséhez hozzájárultak: Kolozs Megye Ta-
nácsa, Bethlen Gábor Alap, az RMDSZ és
a Communitas Alapítvány, Kalotaszent-
király Polgármesteri Hivatala, Agrosel,
BNW Systems, Promelek XXI, Adrenalin
Park, Bendkopp Electro, Nobila Casa,
Basic Promo, Ramex, Signmaker, GPO,
Neon, Idea Plus, Bistro 1568, Quadron
Tour, Zoro Car, VIAG. ■

Kismihály Boglárka

A Kis-Királykőn
FOTÓ: FÉNYA JÓZSEF

■ Május 21-én a Kárpát-kanyar egyik gyönyörű gyephavasára, a Grohotiş-hegységbe vezetett túrát Nagy Attila, a Bratocsa-hágóról indulva (1272 m) – Babeş-csúcs alatt – Kis-Kecskeláb-csúcs (Bobu Mic, 1752 m) – Grohotiş-csúcs (1766 m) útvonalon. Visszafelé ugyanitt jöttünk, azzal a különbséggel, hogy csapatunk egy része még kimászott a Babeş-gerincre (a Lovak-havas csúcsára, 1684 m). A magashegyi panorámás sétatúra alkalmával felejthetetlen élményekkel gazdagodtunk, erdőterápiában volt részünk, a szélrózsa minden irányába kémlelhettük a hegykoszorúkat, egykori határhalmokat érintettünk, hófoltokkal tarkított lila krókuszmezőkön keresztül vezetett utunk, és egy különleges képződményt, a gyephavas „gleccserét” is megcsodálhattuk.

Csíkszéki EKE

■ Márton Adél és Márton Gyula vezetésével egy látványos viráglesővel, cserevirágtúrával indult a májusi hónap. A gyalogtúra a lóvész állomásnál kezdődött és a Lóvész-tető – Csorgó kútja – Kód-vonulat – Csíkszentmihály útvonalon kalauzolta végig a résztvevőket. A csodás napsütésben anyák napja alkalmából egyik túratársunk gyönyörű verssel köszöntötte az édesanyákat.

■ Május 7-én Balázs-Bécsi Rozália és Kocsis György a látnivalókban gazdag Vargyas-szorosba szervezett túrát, mely a Kalibáskő menedékháztól indult és Kiruly sarkát érintve, a Vargyas-patak folyását követve Kőmező irányába haladt. A Kilátó-kőre és a Mál-tetőre is kikapaszkodtak túratársaink, ahonnan csodálatos panorámában volt részük, a Tatárkáporna romjainál pedig közösen imádkoztak. A Farkas-ösvényen keresztül ereszkedtek be a szurdok vargyasi bejáratához, majd a szoros szemet gyönyörködtető sziklafalai alatt sétáltak vissza a szurdok felső bejáratához, betekintést nyerve az itt sorakozó kisebb-nagyobb barlangokba.

■ Május 14-én László Ilona vezetésével a Csíki-havasokban túráztak a CsEKE tagjai és szimpatizánsai. Az úti cél az 1173 m magas Cecele-hegy volt, ahonnan a tiszta időnek köszönhetően szépen látszottak a környező hegyek és a Kászonok vidéke. Innen Bálványosvár csonka tornyához kapaszkodtak ki, ahol László Csaba verssel örvendeztette meg a túra résztvevőit, végzetül pedig meglátogatták a közelben lévő, gyógyító borvirágról ismert Csiszár-fürdőt is.

■ Június 3-án és 4-én a Mária úton zárandokoltak túratársaink Szentegyházáról a csíksomlyói kegytemplomhoz a pünkösdi búcsúba, Molnár Sándor koordinálásával, Kovács János és Kocsis György vezetésével.

■ Június 18-án László Ilonka Székelyudvarhely környékére kalauzolta az érdeklődőket, a Budvár–Csicsér tanösvényt járták be egy népes csapattal.

■ Június 25–26-án Fénya József vezetésével a Királykő-hegység sziklavilágával ismerkedhettek a magashegyi túrák szerelmesei. Botorog kútjától indulva, a Zănoaga-tisztást érintve a Curmătura menedékház előtti téren alakítottuk ki a sátortáborot. Az első napi túraútvonal a Kis-Királykőre vezetett. A második napi programot kissé elmosta az eső, de így is alkalmunk volt megcsodálni a Zernyesti-szoros különleges sziklaformációját. A csíkiakon kívül háromszéki túratársak is csatlakoztak a programhoz.

■ Június hónap folyamán minden hétfőn, szerdán és pénteken Solti Imre várta a kerekezni vágyókat egy kis hajnali gurulásra és napfelkelteélményre Csíkszereda környékére.

■ Csütörtökönként heti megbeszélésre került sor a közelgő EKE Vándortábor előkészítése érdekében. Az esemény honlapján (www.ekevandortabor.ro) folyamatosan jelennek meg az újabb tudnivalók. (Péterffy Ágnes Katalin)

EKE Brassó

■ Május 7-én a Keresztény-havason csodáltuk meg a nyíló híres brassói boroslánokat (*Daphne blagayana L.*).

■ Május 14-én a Zajzoni Rab István költő emlékére szervezett Zajzoni-napokon kiszabadulós szobát és kincskeresést szerveztünk a Pancsóra a négyfalusi és a brassói diákok számára.

■ Szintén 14-én a mezőzáhi Ugron-kastélyt, valamint a gyönyörű sztyepei bazsarózsa-rezervátumot látogatta meg az EKE Brassó tagjainak egy része.

■ Május 22-én partneri szerződés alapján a négyfalusi George Moroianu Líceum magyar tanulóinak szerveztünk túrát az Egyesköre, meglátogatva Csíkszék nevezetességeit.

■ 23-án Farkaslakán a Kalonda-tetői nárciszmező pompás virágjait vettük szemügyre.

■ Május 27-én Uzonban a Feketeügy árterületének csodás tavasi virágait kaptuk lencsevégre.

■ Június 1-jén a Barcasági Csángó Alapítvány szervezte gyermeknapi mulatságon magyar szólások és közmondások tematikában kiszabadulós szobát működtettünk.

■ 3-án a Mălăiești menedékházat látogattuk meg.

■ Június 4-én a törcsvári Măgurán túráztunk.

■ 10-én a Lempes virágait csodáltuk meg.

■ 11-én a Babarunkában túráztunk.

■ Június 16-án a Bucsecs-hegység rododendronait vettük szemügyre Furnicán.

■ Június 19-én Árkosra és Sugásfürdőre szerveztünk kalandparkos, borvízkóstolós túrát.

■ 23–25-én a Hazajáró stábját kísértük el a Bodzai-havasokba, az iszapvulkánokhoz, a konkrétciókhoz és a barlangtemplomokhoz, valamint a Pentellőre.

■ 25-én a Királykőre, a Curmătura-hoz szerveztünk túrát.

■ A csodálatos kirándulásokat köszönjük lelkes túravezetőinknek, Blénesi Györgynek és Editnek, Popa Doinának, Regman Dávidnak, Kovács Lehel Istvánnak és Regman Zsuzsának. (Dr. Kovács Lehel István)

EKE Marosvásárhely

■ Május 14-én a Teleki Teljesítménytúra új nyomvonalainak meghatározása céljából szerveztünk munkatúrát. A 10, 25 és 45 km-es gyalogos távok kezdeti és végső szakaszait sikerült lejárni és GPS-el rögzíteni ezek nyomvonalát Szovátától, az Outward Bound központtól. A kerékpáros táv nyomvonalának meghatározása ezúttal nem sikerült, így további munkatúrákra lesz szükség. A munkatúrán heten vettünk részt és 16 km-t gyalogoltunk, nagyobb részt frissen zöldült bükkerdőben. A túra fáradalmait kárpótolta a szép kilátás a Répás-mezőről és a Tyúkász-dombról.

■ Május tizennegyedikén negyvenhat természetbarát vélte úgy, hogy megéri leküzdeni a mintegy kilencszáz méter szintkülönbséget és végigjárni a Szkerice-Bélavár körtúrát. A fáradalmakért bőségesen kárpótolta a természet, a teljes pompában virágzó tárnics, henye boroszlán, kötőrőfű, homoki pimpó, a még virágzó leánykőkörcsin, kankalin... Rádásnak a táj vadregényes szépsége, a fehér sziklák között meghúzódó völgyecskek látványa ideális terepnek bizonyult az önfelédtkapcsolódáshoz.

■ Május 15-én tartottuk a Családos-túrát Vármezőn. Ötvenöt személy vett részt, ebből húsz 3–9 év közötti gyerek, valamint két kutya. Induláskor a helybéliek egy anyamedve és egy bocs jelenlétét jelezték az ösvény elején, így a piros ponttal jelzett körtúrát az eredeti elképzeléshez képest ellenkező irányból, a Kiság völgye felől indulva jártuk le. Gyönyörű időben, a zöld rengeteg árnyalatában gyönyörködve, jó hangulatban jártuk végig utunkat. A Vár-hegyen „megtalált” kincseket a gyerekek nagy szeretettel fogadták. Az Égerfás-tavat is megcsodáltuk, majd leereszkedtünk a Nyárád Nagygághoz. Marosvásárhelyi résztvevők mellett köszönjük a nyárádszeredai óvó néninek és óvodásoknak is a részvételt.

■ Különleges év a pünkösdi zarándoklat szempontjából a 2022-es, mivel film készült a Mária-zarándokútról és az útvonal is változott. Három ember, egy operatőr, egy író és egy operatőr jött Magyarországról, akik együtt jártak a zarándokkal. Erre a célra kaptak egy autót a Hargita megyei önkormányzattól, amivel hordozhatták a különböző kellékeket, amelyek a film készítéséhez szükségesek.

A Maros megyei szakaszon többen csatlakoztak a zarándokhoz, így az előre bejelentett kilenc fő Mikházára huszonháromra duzzadt. Ebben benne vannak azok az EKE-tagok is, akik két napi távon kísérték a zarándokat.

Megvalósult ebben az évben egy régi vágyunk: behozni Vásárhelyre a zarándokat, akik ezúttal itt is aludtak. Mikháza – az új, alternatív szakasznak köszönhetően – szintén bekerült az útvonalba. A zarándokcsoport idén a Bekecsre is felment, és reméljük, hogy az eleredő eső ellenére szép emlék marad mindenkinek a kápolna látogatása, amelyet tiszteletükre a nyárádselyei plébános kinyitott. Köszönet illeti azokat az EKE-tagokat, akik segítettek a csomaghordásban, zarándokvezetésben, szállításban, az élelmiszerek vásárlásában, a zarándokok elszállásolásában, valamint az állatkert bemutatásában.

■ Május 21-én reggel huszonhét túrázó és egy kutya kelt át kalandos körülmények között a Gáldi-patakon, hogy végigjárja a 17 km-es túrát. Az első meredek kapaszkodó után megérkeztünk első célpontunkhoz, a Bulz-kőhöz. A csapat egy része felmászott a szikla tetejére, a többiek közben csodálták a tájat és a rengeteg virágot. Az évszakhoz képest sokkal melegebb időben folytatódott a túra a Kecse-kőhöz, ahol négy társunk csatlakozott hozzánk egy rövid szakaszon. A legendákkal övezett Kecse-kőn elfogyasztottuk ebédünket, miközben a gyönyörű Torockói-hegység fenséges tájait csodálhattuk. A csúcspont után csapattunk elindult a Török-szorosba, ahol a kisbusz várt.

■ Május 22-én tizennégy fős csapattal a Görgényi-havasokban található Barta-

mezőre kirándultunk. Jódtelepről indultunk, majd az egykori Német-háztól másztunk fel a mezőre, ahonnan a gerincen folytattuk túránkat a Lisztes-tető és a Lisztes-bérc szikláin keresztül vissza a Jód völgyébe. A Lisztes-bércről csodálatos panorámaként tárult ki előttünk a Maros völgye és környéke. Túránk mintegy 15 kilométer hosszú volt, 550 méter szintkülönbséggel.

■ Június 4-én két marosvásárhelyi EKE-tag vállalta, hogy lejárja a Teleki Teljesítménytúra új, 45 km-es útvonalát. Reggel hét óra körül vágta neki a hosszú távnak, mely Szovátáról indul, áthalad a Répás-mezőn, a Csencsón, a Nagy-Mező-havason, a Cserepes-tetőn és a Cserepnyés-gerincen. Este hétkor érkeztek vissza az autóhoz, 12 óra alatt 43 kilométert tettek meg 1850 méter szintkülönbséggel. Ez az új Teleki TT bemutatja a Görgényi-havasok kalderáját, ahonnan csodás kilátás nyílik a Gyergyói-medencére is.

■ Június 18-án hatodszorra szerveztük meg hagyományos túránkat a Görgényi-havasok legmagasabb pontjára, a Nagy-Mező-havasra (1776 méter). A húsz résztvevő 21 km-t gyalogolt a Répás-mező – Csencsó – Mező-havas – Asztalkövek – Cserepeskö útvonalon. A jó idő a Mező-havason pazar kilátással ajándékozta meg az arra járókat. A „belátás” az egykori tűzhányó mélyébe szintén felejthetetlen.

Idén szeptember 24-én mindenkinek alkalma lesz körbejárni a Görgényvidék eme szép részét a Teleki Samu Teljesítménytúra új helyszínéeként. (Dósa László, Kakucs Zsolt, Szántó Emese, Szilágyi Eszter, Német J. Levente, Sükösd Sándor, Molnár Balázs, Kocsis András)

Zarándoklat a Maros megyei szakaszon
FOTÓ: VELICSEK LÁSZLÓ

Kerékpárral a Sebes-Körös partján ■ FOTÓ: LÁZÁR TIBOR

Alakzatok a Măcin-hegységben ■ FOTÓ: GY. BALOGH LÁSZLÓ

EKE '91 Nagyvárad–Bihar

■ Május 7-én Pádisra buszoztunk, ahonnan gyalogtúránk során Bondár Anna vezetésével a Sík-havasra kapaszkodtunk fel, hogy megcsodáljuk a hófoltok között a hegyoldalt borító krókuszokat.

■ Május 12-én a Guruló Nyugdijasok különménye is végigtekerte az áprilisi *Sonkolyosról haza kerékpártúránk* útvonalát.

■ Május 14-én Makóra szervezett buszos kirándulást Fekete Irénke. Megismerkedtünk Makovecz Imre munkásságának helyi értékeivel, ezután Szabadkígyósrá mentünk, ahol megtekintettük a Weicheim-kastélyt, majd hazafelé Gyulán is megálltunk, ahol a várat, az Almásy-kastélyt és a Százéves Cukrászdát is meglátogattuk.

■ Május 14–15-én az Istenszékére kalauzolta kicsiny csapatunkat Szénási Zoltán. Dédabisztra felől mentünk fel a hegyre, szállásunk Jódtelepen volt, hazafelé pedig útba ejtettük a mezőzáhi bazsarózsa rezervátumot.

■ Május 14-én Brădescu Gerhard vonatos bringatúrát szervezett. Barátkáról indult a tekerés, a Királyhágó előtt útba ejtettük a Nagyfeketepatak határában lévő Hippurites őskövelet-lelőhelyet, majd elbicikliztünk a Berettyó forrásához. Innen hosszabb pihenő után indultunk tovább Csucsra irányába, majd a Sebes-Körös völgyében a vasút és a folyó között húzódó makadámúton bringáztunk vissza Barátkáig.

■ A május 17-i szokásos összeövetelünk alkalmával, kicsit megkésve, megünnepeztük az EKE napját.

■ A tavalyi hasonló túra sikerén felbuzdulva Rákóczi-Bugyi Gyöngyi május 20–22-én ismét megszervezte a Bucsesd-Vulkán-túrát. Szombaton a Bihar- és az Érchegység határán álló hatalmas

mészköszirtet másztuk meg, majd a közelben lévő vízeséshez is elmentünk, vasárnap a Pişoaia-vízesést és a mellette található csigadombot szemléltük meg, útban hazafelé pedig Verespatak rejtelmével ismerkedtünk meg.

■ Az Aranyosfői (Scărişoara)-jégbarlanghoz szervezett buszos túrát Aranyi József május 21-én. A nemrégiben felújított lépcsőknek köszönhetően a barlanglátogatás ismét lehetséges volt, maradandó emléket nyújtva a leereszkedőknek. És hogy ne csak speleológiai, hanem gasztroélményekben is részünk legyen, nem maradhatott el a hely specialitásának, a túrók és áfonyás palacsintának a megkóstolása.

■ A nagyváradi római katolikus püspöki palota gyönyörűen felújított alagsori folyosóján állítottuk ki a 9. EKE-Art fotópályázat fényképeit. A tárlat ünnepélyes megnyitóját május 23-án tartottuk.

■ Május 27-én indult és június 1-ig tartott a Gy. Balogh László által szervezett Duna-Delta-túra. A program ismét változatos volt, útba ejtettük a lenyűgöző formakincsekkel büszkélkedő Măcin-hegység nem túl magas csúcsait, majd három napot töltöttünk a deltában a már megszokott gorgovai szálláshelyünkön. Kis hajókkal bejártuk a delta legszebb vidékeit, virágokkal övezett lagúnákon át, madarakkal teli csodálatos tavakat is érintve, és még a Fekete-tenger hűvös vizében is megmártóztunk.

■ Május 28-án Berekfürdőre szervezett strandolás buszos kirándulást Fekete Irénke.

■ A Nemzeti Összetartozás Napjának alkalmából a 102 évvel ezelőtti történésekre emlékezve június 5-én elbicikliztünk a magyar–román határ mentén álló köröszei vártoronyhoz, koszorút helyezve el az itt elhunyt IV. László király tiszteletére.

■ Szintén június 5-én egy kicsiny csapatunk az Ördögmalom-vízeséshez túrázott Gy. Balogh László vezetésével.

■ Június 11-én szerveztük meg a szokásos szellőrózsaturát. Biharfüredről Pádisra gyalogoltunk át Aranyi József kalauzolásával, felkutatva a Szégelet-havas oldalában virágzó szellőrózsákat (*Anemone sp.*).

■ Június 10–12. között Fekete Irénke buszos honismereti kirándulást szervezett, melynek keretében megnéztük a nagykárolyi Károlyi-kastélyt, a nagybányai ásványtani múzeumot, a Bódi-tó környékén sétáltunk. Szállásunk Borsafüreden volt, ahonnan második nap felmentünk a Lóhavasi-vízeséshez.

■ Szintén ezen a hétvégén Hangai Violetta vezetésével a Radnai-havasokban jártunk, ahol sikerült kimásznunk a Gargaló-, valamint a Nagy-Pietroszcúcsra is.

■ A X. Szent László Napok keretében került megrendezésre a *Szent Lászlótól Szent Lászlóig* elnevezésű kerékpártúra, amelyen mi is részt vettünk néhányan, a népes társasághoz csatlakozva. A nagyváradi Szent László tértől bicikliztünk el a Biharkeresztes központjában álló Szent László szoborig.

■ Egy öttagú biciklis különményünkkel június 25-én mi is jelen voltunk a kolozsvári EKE által szervezett Bánffy Miklós Emlék- és Teljesítménytúra 85 és 95 km-es szakaszain.

■ Június 25-én a Tisza-tóhoz kalauzolta az érdeklődőket Fekete Irénke, ahol a Poroszlói Ökocentrumban a Tisza élővilágát tanulmányoztuk, majd a környék látványosságait vettük szemügyre.

■ Mivel a tavalyi Vargyas-szoros-túra igen népszerűnek bizonyult, Vad Zoltán vezetésével június 24–26. között ismét ellátogattunk Székelyföld eme gyönyörű karsztvidékére. (Lázár Tibor)

EKE – Kolozsvár 1891

■ Május 7-én nyári időben indultunk Kovács D. Zsuzsával, egyesületünk elnökével a Mezőzáh község határában levő sztyepei bazsarózsa-rezervátumba egy autóbuzsos kirándulásra. Először meglátogattuk a település református templomát és a falu feletti dombon álló Ugron-kastélyt. Elhaladtunk a község határában levő halastavak mellett, majd rátértünk a rezervátum irányába vezető mezei útra. A sztyepei bazsarózsa (*Paeonia tenuifolia* L) egy igen ritka virág, amely Európában csak a Fekete-tenger környékén és a Kaszpi-tenger mentén él meg, itt 1932 óta egy rezervátumban tekinthető meg. A rezervátum bejáratánál és a domboldalon több helyen is táblák figyelmeztetik a látogatókat, hogy csak a kijelölt ösvényeken közlekedjenek, és ne szakítsanak a védett növényből.

Idén kicsit megkésett a tavasz, így a virágzás csúcspontját éppen eltaláltuk és teljes pompájában megcsodálhattuk a virágot.

■ Május 15-én a Jókai-teljesítménytúra után Szima Márton gyerekbarát biciklitúráján vehettünk részt, amelyet a Sebes-Körös partján szervezett. A körtúra hossza 50 km volt, és a következő állomásokat foglalta magába: Csucs, Körösfeketető, Csarnóháza, Barátka, majd ismét Csucs. Az ötven kilométeres ösztáv a gyermekeknek sem volt megerőltető, főleg azért, mert beiktattunk egy hosszú tűzrakásos, szalonnasütéses pihenőt is, sőt mi több, az Ökrök-vízesést is megcsodáltuk. A túrán összesen húszan vettünk részt.

■ Május 21-én a Magyar Református Egység Napja alkalmából Kovács D. Zsuzsa buszos kirándulást szervezett Gyulafehérvárra, ahol részt vettünk Bethlen Gábor erdélyi fejedelem szobrának avatásán. A nagyszabású ünnepségen Novák Katalin, Magyarország köztársasági elnöke is beszédet mondott. A kiránduláson huszonhárman vettünk részt.

■ Május 21–22. között a Gyimesekbe szervezett kétnapos kerékpáros túrát Szima Márton, amely Kiss Olivér újságíró szavaival élve életre szóló élményt jelentett mind a hatvanhét résztvevőnek. A két nap alatt letekerendő táv hossza 130 km volt, nagyjából 2200 m szintemelkedéssel. A túra során több történelmi jelentőségű helyszínt is érintettünk: a Karakó-viadukt, Erdély legnagyobb völgyhídja volt az első látványosság, de a Kondrakeresztet, a gyimesbükki felújított őrházat és a Rákóczi-várat is megcsodáltuk, végül pedig az ezeréves határon is áttekertünk.

■ Május 27–29. között EKE-napokat tartottunk az EKE – Kolozsvár 1891 csucsai kulcsos házánál. Most az EKE megalakulásának 131. évfordulóját ünnepeltük, az időjárás nem volt túl biztató, ezért sátrakkal nem is jöttünk. Legtöbbször a szombati napon érkeztek vonattal vagy mikrobuszal. Délelőtt hosszabb és rövidebb túrákat szerveztünk a környéken, de maradtak az EKE-házánál is, akik segítettek a teendőinkben. Délre elkészült a finom krumpligulyás, utána egy pohár pezsgővel köszöntöttük az EKE születésnapját. A résztvevők többsége középkorú vagy idősebb EKE-tag volt.

■ Június 1-jén a gyermeknap alkalmából autóbuzsos kirándulást szerveztünk a nyíregyházi állatkertbe Kovács Zsuzsa vezetésével, amely nagy sikernek örvendett, hiszen negyvennyolcan vettünk részt. Az Állatkert 30 hektáros területén közel 5000 állat látható természeteshez közeli társas kifutókban,

földrészenkénti csoportosításban, így látványból bőven kijutott, és mindannyian felejthetetlen élményekkel tértünk haza.

■ Június 4-én a szászfenesi Csigadombra kirándultunk Pál Gyöngyi vezetésével. A megszokott úton indultunk, a Bácsitorkon, majd a szucsági legelőn keresztül. Tovább egy általunk kevésbé járt úton, a Muzsda-erdő ösvényein haladtunk a Szucság falu feletti legelőig, onnan a Csigadomb (615 m) felé vettük az irányt. A Csigadomb melletti szekérúton keleti irányba fordultunk a Tarisznya-domb felé, onnan beereszkedtünk a szászfenesi gyűjtőtóhoz.

■ Június 11–13. között, az ortodox pünkösd alkalmával Szima Márton háromnapos kerékpártúráján vehettünk részt a Kőhalom közelében lévő Bogáti-erdőben és környékén. A három nap alatt letekerendő táv becsült hossza 210 km volt, néhol extrém tereppel és meredek ereszkedőkkel, de végül mind a 32 bringás sikeresen teljesítette a kihívást. A túra útvonala utólag is megtekinthető a Facebook-esemény leírásában.

■ Június 25–26-án buszos kirándulást szerveztünk Kovács D. Zsuzsa szervezésével a Fehér megyei szórványba. Első nap huszonhárom fős csapatunk bekapcsolódott az abrudbányai maréknyai magyarság által szervezett Magyar Napok rendezvényébe, második nap pedig meglátogattuk a verespataki aranybányát, és felkerestük az Erdélyi-szigetegység egyik kiemelkedő látványosságát, az Erdélyi-érchegységben található Dentonata bazaltorgonáit.

■ Májusban és júniusban Szabó János minden szerdán megszervezte a hagyományos bükki sétákat a Cérna-forráshoz, az István-forráshoz, a Rejtett-forráshoz és a Páter-gerincen, amelyen összesen 210-en vettünk részt. (Kismihály Boglárka, Pál Gyöngyi)

A Smaragd-tó Rákoson ■ FOTÓ: SZIMA MÁRTON

Az alsórákosi bazaltoszlopoknál
FOTÓ: FARKAS SÁNDOR

elkészített falatokat fogyasztottunk, házi kenyérral. Köszönjük a különleges feltalálást és elkészítést Kovács Gábornak és György Sándornak. Kulturális programként megemlítjük a helyi református lelkész falutörténeti bemutatóját, majd belelapoztunk egyesületünk történelmébe, ahol megtudtuk, hogyan is kirándultak elődeink több mint egy évszázaddal ezelőtt.

■ Június 4-én Nagy Katalin a csíksomlyói búcsúra kalauzolta csapatát, Menaságról indulva.

■ Június 4–5-én a Csíki-havasok keleti részébe vezette Fekete Mihály a csapatot. Ez alkalommal a Csobános csúcsára mentek fel, majd beereszkedtek a Gyimesekbe, ahol a pünkösdi ünnepség vidám pillanatait élhették meg.

■ Június 15-én a nyugdíjas túra keretében a Csukás-hegység Bratocsa gerincének a bejárása volt a cél, majd a Teszlatisztáson keresztül érkezünk vissza a reggeli kiindulópontba.

■ Június 18–20. között a Kisbakancsosok 10 éves történetében először léptük át a Kárpát-medence határát. Dobrudzsában a Măcin-hegység érdekes világát fedeztük fel. Fő attrakció a vadon élő teknősök megtalálása, megvizsgálása volt, ugyanakkor a látogatóközpont igazgatója bemutatta a térség történetét, mind geológiai, mind kulturális szempontból. Nagyon élvezetes volt fürödni a Duna természetes ágában. Csapatunkat kilencvenkét személy alkotta, ebből negyvenegy gyerek volt.

■ Június 18-án Zsigmond Éva vezetésével az alsórákosi bazaltoszlopokat és a Datk-szorost fedezhették fel az érdeklődők.

■ Június 19-én Csog Réka a Vráncsai-hegység vadonjába szervezte túráját, ahol a szép számú csapat a cozai sziklaszorossal ismerkedett meg. (Gáspár László Zsolt)

EKE Háromszék

■ Május 7–8-án Fekete Mihály szervezésében a Dél-Hargita-hegység Kakukk hegyére kirándultunk. A fent található menedékhelyet Csíkszentsimonból értük el, majd másnap a Mitácson és a Piliskén keresztül Tusnádfürdőre ereszkedtünk be.

■ Május 8-án felfedező túra alkalmával jártuk be a Remetei-sziklaszorost, teljes hosszában. Visszafelé a bátor csapattal a zergepárkány keskeny ösvényén tértünk vissza. Túra után ellátogattunk Magyarigenbe, ahol a református lelkész bemutatta a templom és a település történetét.

A cozai sziklaszorosban
FOTÓ: FARKAS SÁNDOR

■ Május 14-én Jártó Gábor vartúrájának következő állomása az alsó-háromszéki Csigavár volt.

■ Május 14–15-én Vasile Paun – Palika vezetésével a Baróti-hegység gerincét jártuk be Sepsibükszádtól Sepsiszentgyörgyig. Az eddigi években egy napra szervezett útvonalat, most két nap alatt kellett teljesíteni a távot, amely élvezetesebbé tette a kirándulás pillanatait.

■ Május 18-án újabb nyugdíjas túrán vettünk részt Moldován Reinitz Erzsébet szervezésében. Ez alkalommal a Báj-havas nárciszmezőt tekinthettük meg, Szinaja településről indulva.

■ Május 21-én Zsigmond Éva a Bodzai-havasok szakrális helyeit mutatta be a sok-sok résztvevőnek. Érdekes kőbarlangokkal, különböző formájú kövekkel ismerkedhettünk meg.

■ Ugyanazon a napon Mester Nagy Ildikó hagyományos kirándulásán vettünk részt, amely a Malomdomboktól indult és a Sziklaszor-, illetve a Jégbarlang bejárást jelentette.

■ Május 22-én Kisbakancsosokkal túráztunk a Bucsecs-hegység délnyugati részében. Komoly magashegyi túrát jártunk le ötvenketten, ebből tizennyolc gyerek volt. Felsőmoécs településről meredek kapaszkodóval értük el a Buksa csúcsát, majd a Strunga-nyeregben (1910 m) pihentünk. A hegység nyugati sziklái alatt jöttünk vissza az autókhoz.

■ A május 27–29. közötti hétvégén egyesületünk megalakulásának 130., újraalakulásának 30. évfordulóját ünnepeltük Ika falván. Túráztunk az Ika várához, a Csókás feredőhöz és a Szentkerthez. Kirándulás után kemencében igényesen

EKE Szatmárnémeti

■ Június 18-án harmincnegyzet résztvevővel másztuk meg a Vigyázó-csúcsot. Túravezetőnk, Kovács-Kuruc Szilárd szó szerint otthonosan mozgott a terepen, hisz innen származik. A csúcsot a Havasrekettyei-vízesés felől közelítettük meg, a Fehér-kövek felé haladva. Visszafelé a Fehér-kövek peremén araszoltunk, és ereszkedtünk vissza a völgybe a kocsikhoz. (Lózer Beáta)

fotózhattak. Néha a Királykő látványos gerince is előbukkant.

■ Június 1-jén Magyar István vezetésével tizenheten Hágótőről indulva hódították meg a Vít-havas csodálatos sziklavilágát.

■ Június 11-én Inczeffi Csaba a Kelemen-havasok fő csúcsát, a Nagy-Kövest nézte ki úti célul. A sok jóval nem biztató időjárás ellenére tizenegy elszánt túrázó vágott neki a nehéz túraként meghirdetett útnak. Kiskocsikkal Palotailván keresztül egészen a Negoj- és a Köves-patak egybefolyásáig utaztak, innen kezdődött a gyalogtúra. A kék kereszt jelzésen könnyen feljutottak a Negoj-nyeregbe, majd innen tovább a piros sávon aránylag könnyen meghódították a Magyar-Negojt és a Köves-csúcsot. Esőt, ködöt, de napsütést is kaptak közben, de a kalandtúra csak ezután kezdődött. A GPS-re egy régi térkép lehetett letöltve, amelyen szerepelt egy kék háromszöggel jelzett útvonal a Köves-patak völgyében. A csapat ezt keresve elindult lefelé. Kőfolyások, hegyomlások, széltörések nehezítették a haladást, így 6 órát vett igénybe ennek a ma már nem létező turistaútnak a lejárása. Egész úton csak egy kék háromszög jelzést találtak, azt is az út legvégén. Szerencsére az elszánt kis csapat még sötétedés előtt leért a reggel leparkolt autókhoz.

■ Június 18–19-án Bencze Tibor vezetésével a kétnapos munkatúrán – néhány lelkes tagtársunk közreműködésével – sikerült kiszalagozni a Szent János Teljesítménytúra azon szakaszait, melyeken sem turistajelzés, sem Mária-út jelzés nincsen.

■ Június 25–26-án a II. Szent János Teljesítménytúrát a Szekler Teker Egyesülettel, valamint a Szentegyházi Ifjúsági Fórummal közösen szerveztük meg. Szombaton három gyalogos (45 km, 30 km, 15 km) és egy kerékpáros távot (50 km) indítottunk Kalibáskőről. 195 túrázó vett részt a teljesítménytúrán. Másnap harmincan zárandokoltak Királyfürdőre, ahol a kápolnánál részt vettek a hagyományos Szent János napi szentmisén.

■ Június 29-én Török Albert vezetésével tíz nyugdíjas túratársunk a Királykőre látogatott el. A Botorog kútjától másztak ki a menedékházhoz, majd a Kis-Királykő sziklás oldalában megcsodálták a még virágzó havasi rózsát. Hazafelé a Zernyestiszoroson keresztül jöttek le a hegyről. (Kovács-Kendi Lehel)

EKE Székelyudvarhely

■ Május 7-én szerveztük meg negyedik alkalommal a városunkat körülvevő dombokon végigvezető Udvarhely Körüli Teljesítménytúrát. 355-en jelentkeztek be a három távra. Legtöbben idén is a 10 km-es távot teljesítették a Szejkefűrdő – Budvár – Csicsér útvonalon. A 20 km-es távot a fenyédi iskolától indítottuk, ezt a szakaszt 80-an teljesítették. A 35 km-es Jézus szíve kápolna – Mondóhegy – Szarkakő – Cekend – Fenyédi Rez-tető – Horváská – Szejkefűrdő – Ugron kápolna – Budvár – Csicsér távot 60-an teljesítették. Negyven szervező segített zökkenőmentesen lebonyolítani a túrát, amely a Csicsér lovarda udvarán ért véget. Itt a résztvevők emléklapot, egy UTT-jelképes csészét, valamint finom gulyást kaptak. A túra sikeréhez nagymértékben hozzájárult a remek májusi napsütés, úgyhogy a túráról fáradtan érkezők nyugodtan leülhettek élményeiket megosztani egymással, megvárva a napnyugtát. Közben a gyerekek, akik többnyire a 10 km-es távot járták végig, el sem fáradtak, vidáman hancúroztak a fűben.

■ Május 8-án Inczeffi Csaba vezetésével huszonegy túratársunk Kolibicán az Orbán-sziklát kereste fel. A rájuk szakadt

jégeső ellenére mindnyájan végigjárták a tervezett útvonalat.

■ Május 11-én Török Albert vezetett nyugdíjasoknak honismereti túrát a Felsősófalva – Békástanya útvonalon. Az öt résztvevő felkereste a Kadárosbarlangot, ahol a monda szerint Dáriusz kincse rejlik, megcsodálta a rovásírásos köveket és meglátogatta Felsősófalva műemléktemplomát.

■ Május 14-én Inczeffi Csaba szervezésében Magyar István vezetett egy huszonegy tagú csoportot a Gyilkos-tó környékére. Megmászták a Kis-Cohárdot és a Gyilkos-kőt.

■ Május 20–22-én Inczeffi Csaba a Kis-Beszterce csúcsára vezetett túrát egy tizenkilenc tagú csapatnak. A nehéz gyalogtúra Kolibicáról indult, és a kék háromszög jelzésen hódították meg a csúcsot.

■ Május 29-én Parajdi Lehel a Királykő keleti részén, a Peștera – La Table – Macska-szoros – Magura – Peștera útvonalon vezetett túrát, mely során a résztvevők esőt, ködöt, napsütést egyaránt

EKE Marosvásárhely

■ Június 25–26-án kétnapos sátoros túrát szerveztünk a Nagy-kőhavasra és a Keresztény-havasra. A tizenegy résztvevő Alsótömösről indult a családi ösvényen (7 km), amelyen felkapaszkodtunk a nagy-kőhavas EKE-házhoz, ahol elfogyasztottuk ebédünket és felhúztuk a sátrakat. Ezután az egész csapat kimászott a Nagy-kőhavas csúcsára (1844 m), ahol csodás kilátás fogadott. Láthattuk a párába burkolózott Bucsecs-hegységet, a Királykőt, a persányi hegyeket, a Csukást és másnapi úti célunkat, a Keresztény-havast. Visszaereszkedve a sátorhelyre sziklapályából nézhettünk naplementét és Brassó fényei is felcsillantak. Másnap sátorbontás után a sárga sávon, illetve a piros pont jelzésen ereszkedtünk le az autókhoz, átmentünk az új kiindulópontig, és nekivágtunk Alsótömös felől a kék sávon a Keresztény-havasnak (1799 m). Egy kilométernyi menet után valósággal „leszakadt az ég”, így biztonsági okokból visszafordultunk. (Német J. Levente)

Máramarosi panoráma ■ FOTÓ: OROSZ JÁNOS

EKE Szatmárnémeti

■ Köszönet annak a három EKE-tagnak, aki szabadidejét nem sajnálva önkéntes munkával járult hozzá a várfalvi EKE-Vár körüli munkálatokhoz. Szabó László, Szabó Márta Tünde és Pierre Fülöp az építkezési munkálatokban segített, amiben csak tudott, ahelyett, hogy a „munka ünnepét” lustálkodással töltötte volna.

■ Május utolsó hétvégéjén két nagyon jó túra közül válogathattak az EKE-tagok. Akik biciklizésre vágytak, azokat Lajtos Arni kalauzolta egy szilágysági gasztrokulturális biciklis túrára. A résztvevők megismerkedtek Szilágysámszon, Szer és Hadad épített és kulturális örökségével, belekóstolhattak a helyi ízek és borok világába, esténként pedig ellazulhattak a meleg vizes dézsában.

Tizenegyen indultak Szilágysámszomból, és „kisebb ereszkedőt követően határozott emelkedővel és pár lépcsős feljáróval értük el a széri református templomot, ahol épp konfirmálásra készülődtek. Lehetőségünk volt a templomtoronyba is felmászni, a tériszonyunkat leküzdve kapaszkodtunk fel a harang mellé, ahonnan kikukucskálhattunk a környező tájra” – olvashattuk Gyávol Judit beszámolójában.

„Ezt követően tovább folytattuk utunkat Bogdánd felé, ahol előbb benéztünk egy érdekes bárba, ahol mintha minden kis helyiség más világot képviselt volna: lehetett itt zongorázni, pingpongozni és természetesen kis innivalóval felfrissülni. Ezután volt szerencsénk benézni a Sipos László Magyar Néprajzi Múzeumba. Itt megtudtunk pár érdekességet, így azt, hogy Bogdándon a szöttesek csak piros (esetleg bordó) színből készülnek, hogy

a bogdándiak nem szeretik a birkát, ezért nem készítettek gyapjúból öltözetet, illetve hogy a ház, amiben vagyunk, kőből épült ház. A kedves bemutatót követően indultunk Hadad felé egy nagyobb emelkedőn. Megálltunk a Wesselényi-kastély mellett, ami nem látogatható, majd a helyi református papnő bemutatta a Degenfeld-kastélyt. A kastély jelenleg a református gyülekezet használatában áll a hadadi református templom menthetlen állapota miatt.

Ízig-vérig EKE-tagok lévén elképzelhetetlennek tűnt, hogy ne körutat járjunk be, így egyöntetűen leszavaztuk, hogy ugyanazon az útvonalon menjünk a szállásra, mint amilyen jöttünk. Elindultunk hát egy kisebb ereszkedőn az országúton, majd egy kellemetlenebb köveskavicsos út következett. Amint Szilágymegyébe értünk, rögtön megszűnt a zavaró út, elkezdődött viszont az emelkedő, de még mindig optimistán araszoltunk. Az utolsó szakaszba egy kis erdei út is belefért, mielőtt elértük a szállásunkat. A Boda-Bálint pincészet borkóstolója segített, hogy az aznap elégetett kalóriákat gyorsan pótoljuk. Az i-re a pontot az tette fel, hogy a házigazda felvitt a dombtetőre, ahonnan a gyönyörű naplemente kápráztatta el a csapatot.

Másnap reggel az idő kiszámíthatatlansága miatt autóval indultunk el a helyi múzeumba, ami tulajdonképpen egy kisebb kultúrotthon egyik termében van berendezve. Boda Emőke nagyon érdekes és lelkes bemutatójából sok mindent megtudhattunk az épületről, a településről, a népszokásokról, valamint Szikszai Lajosról, akinek a mellszobrát nemrég avatták fel a kultúrotthon udvarán.

Bár neve nem sokak számára volt ismerős, nagyon sokat tett a szilágysági magyarokért, többek között kórház és több kulturális szervezet fűződik nevéhez. A múzeumnak szánt részben megcsodálhattunk egy tisztaszobát, valamint festmények kiállítását, melyek közül több is visszatükrözte a táj szépségét.

Mivel szerencsére a csapatszellem a kirándulások végére sem szokott lankadni, a hazafelé úton még szükségét éreztük, hogy megálljunk egy közös miccsezésre, ha már a Szatmár-napi ünnepségből kimaradtunk.”

■ Akik inkább túráztak volna ugyanezen a hétvégén, azok Orosz János (Janó) vezetésével hódíthatták meg a Ciblescsúcsot. Bár kissé hűvös, ködös volt az idő, és a megmaradt hófoltok is nehezítették az ereszkedést, a csapat probléma nélkül vette a nehézségeket. A túra fáradalmait ők is közös vacsorával és dézsával enyhítették.

Keresztes Ágnes beszámolójából kiderül, Nagykárolyból, Szatmárról és Máramarosszigetről érkeztek résztvevők a Poiana Țapului menedékházhoz, ahol sátrakban, faházakban pihentek a másnapi csúcstámadásig. „Hűvös, ködös idő volt, de a túratempó és a szintkülönbség nem engedte fájni a túrázókat. Ameddig lehetett, autókkal mentünk, és ahonnan már nagyon vizes és köves volt az út, onnan gyalog indultunk a csúcs felé. Rögtön a túra elején egy szembefolyó patakka kellett megküzdenuk, majd egy rövid pihenő után egyre meredekebb és fárasztóbb szakaszok következtek. Miután elhagytuk az Arcer menedéket és nekivágtunk az elsőre nem túl szimpatikus meredek résznek, mindenki öröme egy gyönyörű kilátókkal tarkított sziklás rész következett, amin öröm volt felfelé haladni, a meredekség ellenére is végteleen élvezetes terepnek minősült. Szinte észrevétlenül máris az Arcer-csúcsra találtuk magunkat, és elindultunk a gerincen a Cibles-csúcs irányába. A gerinc még havas és végtelenül szeles, ködös volt, akárcsak a csúcs. Sokat nem is időztünk, a vállalkozó szelleműek megkongatták a harangot, majd el is indultunk lefelé, miután a köd kicsit kitisztult a völgyből. Kissé megnehezítette a lefelé utunkat, hogy nem találtuk a jelzéseket visszafelé, ezért a Locus maps után szabadon, egy havas részen próbáltunk lefelé haladni, ami nagyon adrenalindúsra sikerült mindenki számára.”

Az Orosz János vezette túra végén a résztvevők elmondták: várják a következőt! (Lózer Beáta)

Rejtvény

■ Az Erdélyi Gyopár 2022/3. számában meghirdetett, a kolozsvári MORMOTA webáruház (www.mormota.ro) és az EKE által támogatott vetélkedő helyes megfejtései: **1. a.** Biharfüred, **2. c.** 6, **3. a.** csíkbogár, **4. c.** Tavaszy Sándor, **5. c.** Orbán Balázs.

Nyertesek:

- Egy Light My Fire Bowl'n Lid műanyag edényszettet nyert, a Mormota webáruház ajándékaként:
Dácz Kovács Éva (Székelyudvarhely)
- **Kétszemélyes belépőt** nyert a szejkefürdői Mini Erdély Parkba:
 - **Bartha István** (Székelyudvarhely)
 - **Csergő Aranka** (Székelyudvarhely)
 - **Reich József** (Nagyvárad)

Újabb játékunk nyereménye:

- Egy Care Plus Ticks-2-Go kullancskiszedő és egy Light My Fire Spork kanál (a Mormota webáruház ajándéka);
- **három kétszemélyes belépő a szejkefürdői Mini Erdély Parkba** (minierdelypark.ro).

A helyes megfejtéseket **2022. szeptember 1-ig** várjuk, e-mailben a rejtvény@eke.ro, illetve postán az Asociația SCA – EKE, O. P. 1, C. P. 41, 400750 Kolozsvár / Cluj címre. A válaszok mellett kérjük feltüntetni a beküldő nevét és postacímét is.

Kérdések:

- Hányadik Vándortáborát szervezi jövőre az Erdélyi Kárpát-Egyesület?**
 - a. 28
 - b. 29
 - c. 30
- Melyik iskola épületét nem Pákei Lajos tervezte?**
 - a. Berde Mózes Unitárius Gimnázium, Székelykeresztúr
 - b. Bolyai Farkas Elméleti Líceum, Marosvásárhely
 - c. János Zsigmond Unitárius Kollégium, Kolozsvár
- Melyik EKE-osztály kedvenc kirándulólhelye a Kelemen-havasokbeli Pietrosz-csúcs?**
 - a. Csíkszéki EKE
 - b. EKE Gyergyó
 - c. EKE Marosvásárhely
- Milyen alakú a Kassziopéa csillagkép?**
 - a. W
 - b. X
 - c. Y
- Kinek a nevét viseli az EKE – Kolozsvár 1891 legújabb teljesítménytúrája?**
 - a. Bánffy Miklós
 - b. Jókai Mór
 - c. Kós Károly

Médiatámogatók

Kínai közmondás

Régi magyar fűvös hangszer	Rangjelző előtag	A sugár jele	Ókori római hármastfogat	...Rusztavelt; grúz költő	Tábori főbűvedény	Dés határral	Magas rangú katonatiszt	Zárt, röviden	Két csöppel	Szemmel érzékel	Három, németül	Ceruzát hegyez	Ugyan, dehogyl!	Pillér az építészetben	Antik római rézpénz		
1																S	
Hamis, talmi		Csapnivaló irányában						Vízgöz Gondos, körültekintő					Erős kártyalap Ír énekesnő				
Rész, röviden	Jó a testi erőnléte Zalka ...; író, tábornok					A rádium vegyjele Lett sakkozó (Mihail)			Tágas helyiség Strázsa, felvigyázó						Belvitz! Trónolás, régiesen		
A néhai Kóbor János együttese				Műlo (idő) Cseh traktormárka					Skót János! Ószeres					Fuvar része! Becézett Erika			
Díszes záróműsor				Érthetetlenül beszélő Virágot leszakít						Jójj! Csésze, kanál jelzője							
Ógörög viszály-istennő			Kolónia Savanykás mártás						Centiméter, röviden Düledék, ruina			Maros-parti város Lásd ott, röviden					
Mérnökí vonalzó		Hibázik, ront Fürdőalkalmatosság				Tombolat kihűz Mező, kaszáló								A Rajna mellékvize Lviv (város) német neve			
Nem ideit termesű	Toklőzelek izesítője Római 5-ös					Megrendítő-en hat Só, latinul									A germánium vegyjele Piritósnak való kenyér		
Az ügyész képviseli	2			Nylás, hasadék Durván taszit				Bejglítőtelek Kocsmában terjeng				Szén-hidrogén Harapással kitémadó					
A tárgy ragja	Énekelhető vers Járó óra teszt				Somogyi városka Folyami átkelőhely				Férfias, jóképű Torta-bevonat							Mongólia fővárosa	
Csak félig		Habzó ital Juhhodály				Ócska holmi Orosz vadászgép				Ókori ország Amulett, talizmán					Utca, röviden Évelől		
Ráskál ...; kódex-másoló apáca			Spion, hírszerző Zenében: gyengéden				Olíos víziállat Annál inkább					Csodás történetet mond Becézett Terézia					
A fáraó ...; Ráth-Végh István könyve				Marasztal, nem enged el Aztól fogya											Határozott névelő Olasz kikötőváros		
Taszító, préseelő					Vízforraláskor képződik Becézett Abigél				Íróno (ludít) Toklélek termése					Berlin határral Mégsem távozik			
... refero; elmondom, ahogy hallottam						Pféd, pokróc Fasor szegélyezte út							Shelley tündérkirálynője Lőköröm				
A fa „karja”		Ali ...; keleti mesehős Véletlenül talál					Galaction: román író Évezred, görög szóval						Brazil tagállam Perőfi tábornoka				
Rövid kötőszó	Római 51-es Lyukas sáll		Sziget, franciául Lángokban áll					A bárium vegyjele A fordítottja is igekötő				Súlypát Fokos végei!					
Frizura-rögzítő anyag					Magyar énekesnő Az Itrium vegyjele					Göngg sajtifélség Kérdő-szócika					Kerek betű Vár közepel		
	A																

■ A 2022/3. számban megjelent keresztrejtvény helyes megfejtése: Marie Corelli aforizmája: *A madár nem tudja, hány éves, és a rózsafa sem számolja a születésnapjait*

A rejtvényt készítette: Békés Lajos

Kétszemélyes belépőt nyert a Kolozsvár melletti Adrenalin Parkba:

- Élthes Éva (Csíkszereda)
- Jakab Mihály (Beszterce)
- Tamás Levente (Kézdivásárhely)

E feladvány nyeresége **három db. kétszemélyes belépő** a Kolozsvár melletti Adrenalin Parkba (www.adrenalinpark.ro).

Beküldési határidő: **2022. szeptember 1.** (e-mail: rejtveny@eke.ro)

Alázattal a hegy lábánál ■ FOTÓ: VARGYAS ATTILA

EKE Gyergyó

■ „Május 8-án huszonkilencen jelentkeztünk, hogy részt vegyünk Bögözi Gyöngyi meghívására a Kicsi Ponk-túrán. A legkisebb túrázó hároméves, míg a legidősebb két túrázó nyolcvanéves volt” – olvasható Dénes Géza beszámolójában. Az újfalvi kőbányától induló gyalogtúra 7,5 kilométer hosszú, melyhez 150 méter szintkülönbség társul, így a kellemes séta során alkalom adódott megcsodálni a megújuló természetet és a panorámát egészen a Kelemen-havasok hófedte vonulatáig. Szalonnasütés, napozás után egy másik útvonalon, Vasláb és Tekerőpatak irányából érkezett haza a társaság.

■ A Jókai Mór Teljesítménytúrán, május 14-én a gyergyói ekések is képviseltették magukat. A 10 kilométeres távra Kádár Jolán, Kádár Zolt, Magyar Emese és Magyar Vilmos nevezett be, a 17 kilométeresen Erős Zoltán indult, a 30-asok között ott volt Ambrus Enikő és Karancsi Gábor.

■ Ebben az időszakban már javában folytak az előkészületek, útvonallejárások annak érdekében, hogy sikeres és biztonságos lehessen az Eröss Zolt Teljesítménytúra. A résztvevők tudják igazolni, hogy az összehangolt munkának volt értelme. Részleteket ugyanebben a lapszámban a túraparancsnokkal készült interjúban olvashatnak.

■ Május 15-én harmincnyolcan indultunk Maroshévízre, hogy onnan felkapaszkodjunk a Bájós (Tárnica)-tetői lelátóhoz. „A könnyebben megjárható túraútvonalat választottuk. A kelemenpataki megállóból indultunk. A Tárnica utca meredekén feljutottunk egy fennsíkra, majd a lelátóhoz vezető úton haladtunk. Közben, mivel igazi meleg volt, az árnyékos helyeken

egy-egy pihenőt tartottunk. Dél volt, mire a lelátóhoz értünk. Minden fáradságot elfeledve nagyszerű látványban részesültünk. Alattunk a Maros völgye, balra a Gyergyói-havasok hegyvonulata, velünk szemben a Görgényi-havasok, az Öreghegy és Fancsal vulkanikus kúpjaival, nyugati irányban, a távolban az Isten-széke. Alattunk a sziklapárkányon a környezethez alkalmazkodó virágok, gypes nőszirm, sziklaiternye... Miután gyönyörködhettünk a csodás tájban, elkészült a szokásos csoportkép, majd elénekeltek az EKE-indulót. Aztán leereszkedtünk a kőbányáig, ahová feljött az autóbusz, és elvitt az Urmánczy fürdőhöz, ahol elfogyasztottuk a finom gulyást, és mindenki meglepedésére egy újabb élmennyel gazdagodva tértünk vissza Gyergyószentmiklósról” – írja a túravezető, id. Dénes Géza.

■ Május 21-én ismét szemétszedési akcióhoz csatlakoztak az ekések, az Oxygen Off-road Egyesület kezdeményezésére Gyergyószentmiklós vége és a Pongrác-tető közötti szakaszon tüntették el mások „ottfelejtett” szemétét. Az ekéseket Orbán Réka, Bögözi Gyöngyi Anna és Burján Attila képviselte.

■ Medvés túrára indultak huszonnégyen május 22-én. Az elnevezés mögött a Medvés úti barlang meglátogatása rejlik, ahová Székely László vezette a csapatot. A 12 kilométeres séta útvonala: a gyergyószentmiklósi Csengettyű utca – Ady Endre utca – Régi út – Medvés-patak – barlang.

■ Június 4–6. a búcsújárás jegyében telt. Csíksomlyóra Gyergyóból gyalog hat, kerékpárral hét ekés indult, autókkal pedig harminnégyen érkeztek a Kis- és a Nagy-Somlyó közötti nyereg közelébe.

Hétfőn, a széphavasai búcsún 11 kilométert gyalogolva huszonnyolc gyergyói volt jelen.

■ Orotván, az Eröss Zolt nevét viselő iskola avatóján heten vettek részt június 7-én.

■ Népes társaság, negyvenöt személy vett részt a június 12-i Siritúrán. A Szilón-hegységbe Laczkó-Szentmiklósi Árpád vezette a csapatot a Gura Siritului (Bodza völgye) – Valea Neagră menedékház (570 m) – Szélkapu (1490 m) – Sasok tava (1420 m) – Szélkapu – Mălâia-csúcs (1662 m) – Szélkapu – Valea Neagră menedékház – Gura Siritului útvonalon. A túra számszerűsítve: 27 kilométer táv, 1200 m szintkülönbség 11 óra alatt.

■ Június 12-én Székely László hívta 10 kilométeres Meggyes-túrára a tagtársait. Tizenheten indultak gyalog a Pongrác-tetőről, hogy a Lóduj-nyereg, meggyesi eltérő, Lóhavas sarka érintésével gyönyörködjenek a Hagymás-hegység eszégletében.

■ Huszonketten túráztak június 19-én a Gyalui-havasokban, a Bélavaránál. Tíz kilométeren fel és le 900 méteres szintkülönbséget küzdve le nyolc órát voltak talpon a csapattagok. A célpontot Felsőpodsága település felől közelítették meg Yede vezetésével a piros pont jelzésen, körtúraszerűen.

■ Június 19-én újra Molnár Manyi néni mögé sorakoztak fel a túratársak tizennyolcan, hogy a Molnár család erdei otthonába, a Morcos tanyára és a Csudálóra ellátogassanak. Az évente ismétlődő emlékező, életigenlő együttlétek most az apák köszöntésére is alkalmat adtak.

■ Tizenegyen indultak útnak június 26-án, célként a Kerekő csúcsát tűzve ki. A Gyilkostó irányba indulva, a Juhpataki letérőtől gyalogszerrel közelítették meg a hegyet tarka virágrengetegen keresztül. Visszafelé a Gyilkos mezején jöttek át, tizenkét kilométer megtétele után „égi áldással” felvértezve ülhettek vissza autóikba, indulhattak haza friss élményekkel.

■ A június 25-i Bánffy Miklós teljesítménytúrán a gyergyói ekések közül jelen volt Rebendics Irén és Erős Zoltán a 22 kilométeres távon – ők mindketten elsőként értek a célba. A 35B-útvonalon Karancsi Gábor és Ambrus Enikő képviselt bennünket. (Balázs Katalin)

Pihenőt a vándornak,
szálláshelyet, meleg vacsorát
a turistának – ezt kínálja a

NAGY- KŐHAVASI MENEDÉKHÁZ.

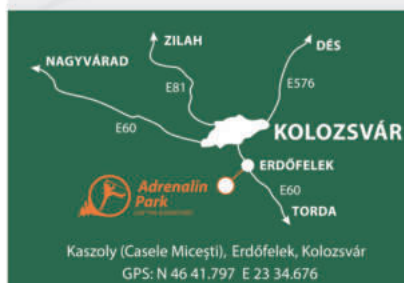
Szállást foglalni
csak előzetesen lehet
a 0744-322632 telefonszámon.

A négyfalui EKE,
a menedékház tulajdonosa
50%-os kedvezményben
részésít minden EKE-tagot.

12 kalandpálya
3 gyerek és 9 felnőtt & junior

Aktív kikapcsolódás
kellemes erdei környezetben.

www.adrenalinpark.ro

[/adrenalinparkcluj](https://www.facebook.com/adrenalinparkcluj)

Rendelések: 0721 926 234,
0264 436 343
contact@mormota.ro

**MORMOTA
LAND**

Túrafelszerelés-
webáruház

www.mormota.ro

10% kedvezmény
EKE-tagoknak

Csomagküldés
az egész ország
területére

A Torockó Vendégház

várja Önt
május 20-tól
szeptember 30-ig!

Tel.: +40 258 768 240
+36 1 274 2366

E-mail: raczkati42@gmail.com
www.erdelyiturizmus.hu

AZ EKE-TAGSÁG ELŐNYEI

Számos, jelentős kedvezményben részesül Ön, ha az EKE tagja.

Mindehhez csak érvényes, idei pecséttel ellátott tagsági könyvének felmutatása szükséges.

- 50%-os kedvezmény az EKE Vándortáborokban való részvételkor;
- 50%-os szálláskedvezmény az EKE Nagy-kőhavas menedékházában;
- 50%-os kedvezmény a korondi Csiga-ház rezervátumba való belépéskor (www.korpa.ro);
- 50%-os kedvezmény a Sűgő-barlangba való belépéskor;
- 35%-os szálláskedvezmény a várfalvi EKE-Várban;
- 33%-os kedvezmény a vizsgálat, 20%-os kedvezmény a szemüvegkeretek árából a kolozsvári Oftaconsult Szemészeti Klinikán (www.oftaconsult.ro);
- 25%-os szálláskedvezményt nyújt a csíkszeredai Riehen Egyesület

- (www.asociatiariehen.ro) a Pottyandi Erdei Iskola vendégházban;
- 25%-os szálláskedvezményt nyújt a csíkszeredai Montana Tours Kft. a Madarasi Hargitai Hargita villában;
 - 21 százalékos szálláskedvezmény a Madarasi Hargitán a 21 gramm menedékházban (www.21gr.ro);
 - 15%-os szálláskedvezményt nyújt a borsafüredi Medve panzió;
 - 10%-os kedvezmény a Columbia túraruhatót forgalmazó Dockyard Islands boltjaiban;
 - 10%-os kedvezmény a csíkszeredai Kerékvár biciklikereskedésben (vásárlás és javítás);

- 10%-os kedvezményt nyújt a marosvásárhelyi, sport- és túrafelszereléseket forgalmazó Scopus bolt, a kolozsvári Mormota webáruház (www.mormota.ro) és az udvarhelyi, a gyergyói, valamint a csíkszeredai Zerge szakbolt;
- 10%-os kedvezmény a hargitafürdői Uz Bence menedékházban (20 főnél nagyobb EKE-csoport számára 20%-os kedvezmény) és a székelyudvarhelyi Oriente vendéglőben (www.oriente.ro);
- 10%-os kedvezmény a fűzesgyarmati Kastélypark Fürdő (www.kastelyfurdo.hu) szállásdíjai árából.

UZ BENCE MENEDÉKHÁZ Hargitafürdő

~ 70 ÉVE A TURISTÁK SZOLGÁLATÁBAN ~

Tel.: (+40) 745 629 337; e-mail: uz_bence@yahoo.com

www.uzbence.ro

KÉK IRINGÓ KÚRIA

Sztána

Tel.: +40 264 274 132; +40 744 601 587

info@kertimag.ro

www.erdelyiutazas.hu

Medve Panzió Borsafüred

Aktív pihenés romantikus környezetben!

435200 Borsafüred

(Borşa Complex)

Brădet u. 11/D.

Mobil: (+40) 743 272 575

cabanaursuborsa@yahoo.com

www.cabanaursu.ro

NATURA
TRAVEL
UTAZÁSI IRODA

20 ÉV UTÁN ÚJ CÍMÜNK:

400015 Kolozsvár
Főtér 10./Kötő (Ioan Rațiu) u. 9.
Mobil: 0723-155667, 0724-334364
Tel.: 0264-430911, 0264-450223
office@naturatravel.ro

Repülőjegyek, külföldi és belföldi nyaralások, szállásfoglalások, utazási szolgáltatások. Sodexo, Edenred, Cheque Vacances üdülési jegyeket elfogadunk.

SPORT MANIAC®

OUTLAND
SHOES & OUTDOOR

-10%
KEDVEZMÉNY
EKE-TAGOKNAK

MAROSVÁSÁRHELY, HOREA UTCA 33. SZÁM
WWW.SPORTMANIAC.RO

KOR AIRSHELL FULL ZIP JACKET

Ultrakönnű szélálló technikai szélzseki. Stretch ripstop páraáteresztő anyaga biztosítja az aktív mozgás közben is a folyamatos és állandó testhőmérsékletet. A külső PFC mentes vízlepergető kenés biztosítja, hogy a csapadék lepergessen a kabát külső felületén, nem növelve ezáltal a kabát súlyát és megtartva szellőzőképességét. Az ultrakönnű stretch szélzseki kiváló választás hátizsákos túrázás, hegymászás, kerékpározás, kempingezés, vagy akár esti kutyasétáltatás közben is. A kabát saját zsebébe összecsomagolható, emellett az elasztikus betétek tovább fokozzák a mozgásszabadságot.

MOUNTAIN
HARD
WEAR

ÜZLETEINK:

Brassó - Columbia: Republicii 52. | Bukarest - Columbia: Sun Plaza | AFI Cotroceni - Dockyard
AFI Brasov - Dockyard | Konstanca - Columbia: City Park |
Kolozsvár - Columbia: Platina Shopping Center

WEBSHOP:

www.dockyard.ro